

*Prof. dr. Matonytė Irmina (Lietuvos socialinių tyrimų centras),
Prof. dr. Palidauskaitė Jolanta (Kauno technologijos universitetas)*

Lyginamoji užsienio bei Lietuvos patirties analizė rengiant studentus praktikai **Galutinė ataskaita**

STUDIJOS TIKSLAS: surinkti informaciją, interpretuoti ir apibendrinti šiuo metu Lietuvoje ir užsienyje turimą gerąją patirtį¹, kuriant ir įgyvendinant universitetų ir kolegijų bakalauro studijų lygmens studentų praktikos organizavimo tvarkas, optimizuojant jas, Lietuvos savivaldybėms palankiausiomis kryptimis.

STUDIJOS pagrindinės prielaidos (atskaitos taškai):

- dabar Lietuvoje veikiančių studentų praktikų tvarka ir organizavimo būdai bei principai praktika nėra palankūs Lietuvos savivaldybėms (neatitinka savivaldybių poreikių ir galimybių);
- dabartinės studentų praktikos iš esmės (Lietuvos ir užsienio universitetuose) yra paremtos universitetų (kaip aukštojo mokslo įstaigų, įgyvendinančių Bolonijos reformos reikalavimus) ir studentų (kaip edukacinio proceso klientų) interesų tenkinimu;
- savivaldybių institucijoms (ir kitoms viešosioms įstaigoms praktikos vietoms, pvz. valstybinėms institucijoms, tarptautinėms agentūroms, nevyriausybinėms organizacijoms ir t.t.) studentų praktikų įgyvendinimo procese daugumoje tenka aptarnaujantis vaidmuo, kur socialinės partnerystės potencialas silpnas;
- Lietuvos savivaldos institucijų atveju žemas studentų praktikų veiklos statusas jose dar labiau išryškėja dėl silpno savivaldybių veiklos autonomiškumo ir menkų ambicingos ir prestižinės veikos galimybių (ypač regionuose) jose eventualiai praktikas atliekantiems studentams;

---

¹ *Gerosios praktikos* koncepcija (dar vadinama „išmaniosios praktikos“ tyrimu) pabrėžia, kad dažniausiai geroji praktika tėra „geriausia tvarka iš tų, kurios susijusios su problema ir galimybėmis“ (Bardach 2006, p. 131). Gerosios praktikos koncepcija remiasi ne absoliučiai (teoriškai) geriausių modelių atpažinimu ir kopijavimu (imitavimu), o santykinai priimtinausių ir realiausiai įgyvendinamų gerųjų praktikų atskirų elementų atpažinimu ir integravimu į jau veikiančias vietines („besimokančios“ sistemos ar organizacijos) praktikas.

- labiau lygiavertiškos partnerystės santykius tarp universitetų (ir kolegijų), studentų ir savivaldybių galima kurti per aiškiau apibrėžtus (institucionalizuotus) savivaldybių poreikius, vaidmenis, interesus ir galimybes įgyvendinant studentų praktikas.
- Lietuvoje yra universitetų ir kolegijų, kurie struktūriškai (pagal savo geografinę padėtį ir mokymo programas), turi didesnę negu kiti universitetai ir kolegijos potencialą įsijungti į lygiavertės partnerystės principais pagrįstų studentų praktikų savivaldybėse organizavimą ir vykdymą;
- Lietuvos savivaldybės ir aukštosios mokyklos galėtų perimti gerosios praktikos pavyzdžius iš užsienyje veikiančių studentų praktikos tvarkų, kurios yra paremtos universitetų autonomijos ir edukacinio proceso, pilnai integruojančio išorines praktikas, principais.

TURINYS

1. PROJEKTO KONCEPCIJA	5
1.1. Kooperuotų studijų samprata. Kur (jei) joje yra niša lygiavertei partnerystei su savivaldybėms?	5
1.2. Mokslinės literatūros, analizuojančios studentų praktikos atlikimo vietą, bendrame mokymo procese, analizė	9
1.2.1. Studentų praktikų rūšys ir modeliai	10
1.2.2. Išorinės studentų praktikos ir jos vietos teisinis reglamentavimas	11
1.2.3. Praktikos vadovas	12
1.2.4. Problemos praktikos vietoje	15
1.3. Apibendrinimas: kriterijai, pagal kuriuos atliekama analizė šioje studijoje	17
2. LIETUVOS SITUACIJOS IR PATIRTIES ANALIZĖ	19
2.1. Studentų praktikų Europeizacija Lietuvoje	19
2.1.1. Studentų praktikas reglamentuojantys poįstatyminiai aktai	21
2.1.2. Atskirų Lietuvos viešojo administravimo institucijų studentų praktikos reglamentavimo tvarka	24
2.1.3. Studentų mobilumas (tarptautinis)	29
2.2. Praktikų savivaldybėse situacija aukštosiose mokyklose, turinčiose viešojo administravimo BA programas	31
2.3. Studentų praktikų situacija Lietuvos savivaldybėse	33
2.4. Situacija Pramonės, prekybos ir amatų rūmuose (Kauno Pramonės, prekybos ir amatų rūmų situacijos pagrindu)	37
2.5. Lietuvos universitetų patirtis vykdant studentų praktikas (tyrimo rezultatai)	36
2.6. Lietuvos kolegijų studentų praktikų organizavimo savivaldybėse patirties analizė	42
2.7. Lietuvoje esančios praktikos organizavimo stipriųjų ir silpnųjų pusių (SSGG) analizė	46
3. UŽSIENIO PATIRTIES ANALIZĖ	48
3.1. Vokietijos praktika organizuojant studentų praktikas	48
3.2. Olandijos patirtis	51
3.2.1. PAŽINTINIO VIZITO (2011. 01.31- 02.04) Į OLANDIJĄ ATASKAITA	51
3.2.2. Pažintinio vizito Olandijoje apibendrinimas	54
3.2.3. Rekomendacijos, ką galima „perkelti“ iš Olandijos patirties į Lietuvą	55
3.3. Jungtinės Karalystės (Nottingham univ. pagrindu) ir Kanados (Carleton univ. pagrindu) patirtis	56
3.4. Užsienyje pastebimi praktikos organizavimo privalumai, trūkumai, naujos tendencijos	58
4. LYGINAMOJI LIETUVOS IR UŽSIENIO ŠALIŲ STUDENTŲ PRAKTIKOS ORGANIZAVIMO ANALIZĖ	60
4.1. Praktikos organizavimo panašumų ir skirtumų išskyrimas	60
4.2. Galimybių perimti gerosios patirties organizuojant studentų praktikas Lietuvoje numatymas	60
5. REKOMENDACIJOS KAIP GALI BŪTI TOBULINAMA LIETUVOS AUKŠTŲJŲ MOKYKLŲ STUDENTŲ PRAKTIKOS ORGANIZAVIMO TVARKA	61
PRIEDAI	64
Priedas Nr. 1. Anketa Lietuvos Pramonės, prekybos ir amatų rūmams	64
Priedas Nr. 2. Anketa Lietuvos savivaldybėms	67
Priedas Nr. 3. Anketa Lietuvos universitetams ir kolegijoms, kurių BA lygio studentai atlieka praktiką savivaldybėse arba savivaldybės prižiūrimose organizacijose	71
Priedas Nr. 4 Studentų praktikų apžvalga Lietuvos universitetuose	74
4.1. Studentų praktika Vytauto Didžiojo universitete	74
4.2. Studentų praktika Klaipėdos universitete	76
4.3. Studentų praktika Mykolo Romerio universitete	77
4.4. Studentų praktika Šiaulių universitete	77
4.5. Studentų praktika Kauno technologijos universitete	79
Priedas Nr. 5 Apklausa, vykdyta 2010.11.15-25 Lietuvos savivaldybėse respondentu pareigos	82
Priedas Nr. 6. KTU Studento praktinio mokymo sutartis	83
Priedas Nr. 7. Guidelines of the semi-structured interview with representatives of non-Lithuanian universities and colleges	87
Priedas Nr. 8. Lentelių sąrašas	88

Priedas Nr. 9. Paveikslų sąrašas.....	89
LITERATŪRA	90

1. PROJEKTO KONCEPCIJA

Atlikta:

- teorinės literatūros analizė (edukologijos, aukštųjų mokyklų vadybos, pilietinės visuomenės ir savivaldos plėtros temomis);
- ekspertiniai interviu su kolegomis užsienio universitetuose, plėtojančiuose kooperuotas studijas (profesorius Michael Shafer iš JAV, Leslie Pal iš Kanados, Antoaneta Dimitrova iš Olandijos, Šveicarijos St. Gallen universiteto atstovai, ir kt.)
- ekspertiniai interviu su Lietuvos universitetų ir viešųjų įstaigų kolegomis, dirbančiais, projektuose, susijusiuose su studentų praktikos reformomis (Šiaulių universitete *Vilma Tubutienė* (2007-2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 2 prioriteto „Mokymasis visą gyvenimą“ VP1-2.2-ŠMM-07-K priemonė „Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas“, Projektas „Ekonomikos ir verslo vadybos I pakopos studijų programų studentų praktikų organizavimo modelis apdirbamosios gamybos sektoriuje remiantis WIL metodika (UNIWIL)“ VP1-2.2-ŠMM-07-K-01-005), Lietuvos savivaldybių asociacijoje *Jonas Mickus* (Efektyvios Mykolo Romerio universiteto magistrantų praktikos/doktorantų stažuotės įgyvendinimo sistemos sukūrimas, BPD2004-ESF-2.5.0-03-05/0091, 2006-2008 ir kt.)

Projekto tikslas – suformuoti sąlygas I studijų pakopos studentams atlikti praktiką Lietuvos savivaldybėse, siekiant įtvirtinti įgytas žinias ir suformuoti praktinio darbo įgūdžius. Šiam tikslui pasiekti planuojama sukurti sistemą, užtikrinančią veiksmingą Lietuvos aukštųjų mokyklų ir Lietuvos savivaldybių partnerystę, organizuojant studentų praktikos atlikimą. Viena iš priemonių tikslui pasiekti – lyginamoji užsienio bei Lietuvos patirties analizė, kuri padėtų susipažinti su šiuo metu taikoma gerąja patirtimi, susipažinti su išmoktomis pamokomis kuriant ir diegiant naujas studentų praktikos organizavimo tvarkas, ir pažangią, Lietuvos savivaldybėms, universitetams ir kolegijoms tinkamą, patirtį pritaikyti mūsų šalyje.

1.1. Kooperuotų studijų samprata. Kur (jei) joje yra niša lygiavertei partnerystei su savivaldybėms?

Kooperuotos studijos (Mažeikis, 2007) yra pagrįstos atskirų socialinių veikėjų bendrai vykdomos veiklos principu, kuriame svarbiausia – dalijimasis turimais ištekliais, siekiant maksimizuoti savo institucijos veiklos naudą, didinti jos efektyvumą ir pan. Toks bendradarbiavimas orientuojasi į utilitarinę paradigmą, akcentuoja naudą ir pasitenkinimą trumpuoju veiklos laikotarpiu, puikiai toleruoja išteklių pasiskirstymo netolygumus ir nevertina ilgalaikės veiklos perspektyvos. Paprastai, išteklių kooperavimas grindžiamas kontaktais tarp universitetų ir savivaldybių (ar kitų studentų praktikos vietų) buvimu. Kontaktų pastovumo ir sistemingumo klausimas šioje utilitarinėje perspektyvoje yra antraeilis, ir priklauso nuo besikooperuojančių aktorių aktualijų, prioritetų ir galimybių. Kontaktų dažnis, tankis ir tinklo stiprumas niekaip vertybiškai neišreikštas, jis grindžiamas institucijų sąnaudų ir naudos principu.

Paprastai, kooperuotos studijos pagrindiniu atskaitos tašku laiko STUDENTĄ kaip BŪSIMĄ SPECIALISTĄ. Jam siekiama suteikti šiuolaikinį išsilavinimą, plėtoti jo perkeliamuosius gebėjimus ypač ten, kur praktika derinama su teorija (Bogason, Brans, 2008). Pavyzdžiui, tokia orientacija vadovautasi ir MRU 2006-2008 m. vykdytame giminingame projekte „Efektyvios Mykolo Romerio universiteto magistrantų praktikos/doktorantų stažuotės įgyvendinimo sistemos sukūrimas“. Svarbu akcentuoti, kad interaktyvaus tyrimo paradigma būdinga 2-osios ir 3-iosios universitetinio lavinimo studijų pakopoms, į kurias ir buvo koncentruojamasi minimame MRU projekte. Kai kur, ypač JAV ir Kanadoje, akcentuojamas STUDENTO kaip PILIEČIO ugdymas, demokratinis universiteto vaidmuo, todėl dėmesys telkiamas į mokymąsi tarnaujant visuomenei

(*Service-Learning education/training*, žr. specialus „Profesinis rengimas, tyrimai ir realijos“ 2005 m. Nr. 10 leidinys, skirtas „Mokymuisi tarnaujant visuomenei“; Heffernann 2001; European Service-Learning Association <http://www.esla.info>, American Association for Higher Education Service Learning Project <http://www.aacc.org>). Mokymosi tarnaujant visuomenei (bendruomenei) paradigma remiasi kritine įžvalga, kad „tiriančios universiteto-bendruomenės bendradarbiavimą suvokiama, kad žinių šaltinis yra ir universitetas, ir visuomenė. Tai padeda atkreipti dėmesį ir pašalinti ribas tarp to žinojimo, kuris reziduoja akademinėje sferoje, ir to, kuriuo disponuoja visuomenė, – ribas, kurios dažniausiai buvo sukurtos tam, kad gintų akademinės sferos ekspertų iliuzinį pranašumą“ (Nyden, 2003, p. 209-210).

Taigi, kooperuotų studijų formulė yra patraukli ir universitetams, galintiems per jas išplėsti ir įtvirtinti savo legitimumą kaip specializuotų kompetencijų, gebėjimų ir žinių generatoriams visuomenėje (Bleiklie, Hostaker, Vabo, 2000). Lietuvos aukštojo mokslo srityje kooperuotos studijos daugiausia ir vykdomos vadovaujantis šia (klasikine) simbolinės universitetų (ir kolegijų) galios visuomenėje pozicija.

Kooperuotose studijose pagal modelį WIL (į darbą besiorientuojantis mokymas) (*Work-integrated learning*) studentai vertinami kaip mokymo PASLAUGŲ gavėjai (siekiant įsidarbinti, įsitvirtinti darbo rinkoje, didinti studentų gebėjimą įsidarbinti). Pavyzdžiui, Šiaulių universitetas nuo 2008 m. iki dabar vykdo tokio pobūdžio projektą „Ekonomikos ir verslo vadybos I pakopos studijų programų studentų praktikų organizavimo modelis apdirbamosios gamybos sektoriuje remiantis WIL“. Čia studentų praktika suvokiama gana siaurai ir tiesmukai: studentams – tai mokymosi situacija, o praktikantą priimančiai įmonei – tai nauda. Pagrindiniu atskaitos tašku WIL sistemoje yra aukštoji mokykla, kuri rengia specialistus darbo rinkai, ir todėl turi užtikrinti tinkamą studijų-praktikos turinio santykį. Aukštosios mokyklos-įmonės sąveika čia tesudaro foną, studento praktikos kontekstą.

Dar vienas požiūris į mokymą akcentuoja PLB modelį (probleminis mokymasis) (*problem-based learning*), kuris didina studentų nepriklausomybę, atsakomybę, refleksyvų mąstymą, bendravimo ir bendradarbiavimo įpročius, perkeliamašias kompetencijas ir pan. (Craig, Hale, 2008). Iš esmės, PLB remiasi istorine Humboldto universitetine tradicija, kuri studentą vertina kaip mąstančią, sprendimų ieškančią ir apibendrinti gebančią asmenybę. Šiuolaikiniame kompleksiškame pasaulyje PLB modelis vis plačiau įsigali ne tik humanitariniuose-socialiniuose moksluose, reikalaujančiuose holistinio požiūrio ir aštrių analitinių gebėjimų, bet ir gamtos moksluose, kur dėl technologinių pasiekimų reikia glaudžiai integruoti etinius samprotavimus ir gebėti į problemą pažvelgti plačiau (Bleiklie, Hostaker, Vabo, 2000). PLB modelyje studentų praktikos užima svarbią vietą, tačiau labiausiai vertinamos ne „išorinės“ (kaip WIL modelyje vykstančios realioje, o ne universiteto sukurtoje mokymosi ir darbo situacijoje), bet „vidinės“ praktikos (t. y. universiteto sukurtos, dažnai informacinių technologijų pagalba, mokomosios situacijos, kurių tarpe plačiai paplitęs „atvejų metodas“ – case studies).

Kitur (mokslo įstaigų vadybą analizuojančioje literatūroje, Mažeikis, 2007) akcentuojama, kad kooperuotos studijos leidžia universitetams tapti ne tik žinių, bet ir bendrai laisvosios rinkos aktoriumi, sėkmingai parduodančiu savo išteklius (toks veiklos modelis ypač paplitęs privačiuose universitetuose, per konsultavimo paslaugas (kai kur vykdomas studentų praktikų forma) užsidirbančių papildomų lėšų (žr. Šveicarijos St. Gallen universiteto atvejis, www.fhsg.ch). Iš dalies laisvosios rinkos logika pagrįsta yra ir Kanados universitetuose veikiančių Kooperacijos departamentų veikla (žr. www.carleton.ca), kai jie tarpininkauja viešosioms įstaigoms, pritraukiančioms studentus praktikai (ir už tokių praktikų įgyvendinimą gaunančioms mokesčių lengvatas).

Šios studijos (ir projekto) tikslas – pažvelgti į kooperuotas studijas ir jų organizavimą, siekiant išryškinti savivaldybių kaip trečiojo (lygiaverčio) partnerio su studentais ir universitetais galimybes, įgyvendinant studentų praktikas, viešojo administravimo ir kitose savivaldybėms reikantiškose studijų srityse (žr. 1.1. lentelę).

1.1. lentelė. Aukštųjų mokyklų ir savivaldybių partnerystės per studentų praktikas matrica naudos ir atsakomybės požiūriu (sudaryta studijos autorių, remiantis Zdanevičius, 2005, p. 140-141)

AKTORIUS	NAUDA		ATSAKOMYBĖ	
	Pačiam sau	Kitiems	Prieš save patį	Prieš kitus
Aukštoji mokykla (kaip mokslo institucija)	Įgyvendinama švietimo misija; Įgyvendinama tarnavimo visuomenei misija; Įgyvendinama viešųjų ryšių strategija ir taktika	Įsitraukiama į bendruomenės poreikių tenkinimą; Šviečiami žmonės, tiesiogiai nesimokantys aukštosiose mokyklose; Suteikiamos darbo (neatlygintino)/ darbo praktikos galimybės studentams	Garantuoti, kad ištekliai nenaudojami su institucijos misijose nenumatytų tikslų įgyvendinimui; Garantuoti, kad laikomasi akademinų aukštosios mokyklos darbo standartų; Garantuoti, kad studentų praktikos vietos ir užduotys yra tinkamos, saugios ir palankios darbui mokantis; Garantuoti, kad studentai yra tinkamai parengti (parengiami) ir prižiūrimi	Garantuoti, kad praktikos yra vykdomos partnerystės, o ne akademinio imperializmo dvasioje; Garantuoti, kad savivaldybės yra veiklos partneriai, o ne eksperimentiniai subjektai; Garantuoti, kad savivaldybės tikrai gauna (įgyja) papildomų išteklių mainais už jų paramą/ indėlį mokant studentus; Garantuoti, kad studentai tinkamai paruošti ir geba tinkamai elgtis
Aukštoji mokykla (dėstytojai ir personalas)	Galimybės pritraukti papildomų lėšų; Galimybės gerinti dėstymo kokybę, įtraukiant praktinio žinių pritaikymo ir kryptingo jų orientavimo elementus; Galimybės gerinti dėstymo kokybę, sustiprinant kritinio (argumentuoto) mąstymo, skaitymo ir rašymo kompetencijas; Galimybės gerinti dėstymo kokybę, mokant socialinių ir darbo įgūdžių	Papildomos naujos bendro veikimo galimybės pritraukti lėšų partneriams (savivaldybėms); Pagerina studentų išmokimo ir žinių įsisavinimo lygį; Pagerina studentų kritinio mąstymo, skaitymo ir rašymo kompetencijas; Pagerina studentų socialinius įgūdžius ir jų, kaip jaunų suaugusių asmenų/piliečių, kompetencijas	Garantuoti, kad naujos praktikų iniciatyvos neatitrauktų išteklių nuo jau esamų programų; Garantuoti, kad praktikos nesumažintų kurso/ mokymo kokybės ar neapsiribotų vien bazinių kompetencijų suteikimu; Garantuoti, kad praktikos iš tiesų gilintų studentų žinias; Garantuoti, kad praktikose būtų išmokstama naujų dalykų, o ne tik atliekamas rutininis biuro darbas	Garantuoti, kad visų partnerių pastangos atneštų jiems realią naudą; Garantuoti, kad studentai būtų akademiškai tinkamai paruošti savo praktikoms; Garantuoti, kad studentai turėtų tinkamas galimybes reflektuoti (apmąstyti) savo praktikos patirtis; Garantuoti, kad savivaldybių atstovai būtų tinkamai pasiruošę dirbti su studentais, ir kad jų lūkesčiai būtų realistiški
Aukštoji mokykla (kaip socialinė institucija)	Skatina pilietines vertybes, <i>viešojo intereso</i> supratimą; Suteikia galimybių daryti poveikį bendruomenei	Suteikia studentams pilietiškumo pamokas; Suteikia papildomus naudingus savanorius, su jų įgūdžiais savivaldybėms	Garantuoti, kad praktikos neužkrautų nereikalingos naštos ant partnerių (įskaitant ir studentus); Garantuoti, kad praktikos	Garantuoti, kad praktikų veikla susijusi su realiais bendruomenės poreikiais; Garantuoti, kad studentai gautų jų vertą mokymosi

			nekompromituotų kitų svarbių akademinio lavinimo komponentų (tokių kaip tiriamoji veikla); Praktikos metu garantuoti akademinį sąžiningumą ir moralinį integralumą	patirtį, o ne tik prasiblaškimą nuo darbo auditorijoje ir namuose
SAVIVALDYBĖS	Gauna reikalingą savanorišką (neapmokėtiną) personalą; Atveria duris į savivaldybes patekti papildomiems aukštųjų mokyklų ištekliams ir patirčiai; Įgyvendinama viešųjų ryšių strategija ir taktika; Išplečiamos finansų pritraukimo galimybės	Išplečiama klientams teikiamų paslaugų kiekybė, kokybė ir pobūdis; Teikiama vertinga patirtis besimokantiems studentams; Aukštosioms mokykloms padedama įgyvendinti jų mokymo (edukacinę) misiją; Papildomos naujos bendro veikimo galimybės pritraukti lėšų partneriams (kolegijoms ir universitetams)	Garantuoti, kad studentų praktikos netrukdo įstaigai dirbti; Garantuoti, kad praktikantai tinkamai apmokyti ir suvokia esminius konfidencialumo, patikimumo ir profesinės etikos dalykus viešojo intereso principu reguliuojamose institucijose; Garantuoti, kad naujos praktikų iniciatyvos neatitrauktų išteklių nuo jau esamų veiklų ir programų	Garantuoti, kad studentai nekompromituoja paslaugų klientams; Garantuoti, kad studentų praktikos vietos ir užduotys yra tinkamos, saugios ir palankios mokytis; Garantuoti, kad studentai būtų tinkamai prižiūrimi ir konsultuojami praktikų metu; Garantuoti, kad bendros pastangos atneštų realios naudos visiems partnerystės dalyviams
STUDENTAI	Gauna galimybę paeksperimentuoti dėl savo (būsimos) karjeros; Gauna galimybę praturtinti savo CV; Įgauna daugiau pasitikėjimo savo išsilavinimu, kompetencijomis ir galimybėmis; Padidina savo pilietinį įsitraukimą (viešojo intereso supratimą); Gauna realaus darbo, suteikiančio naujos prasmės jų žinioms, patirtį	Tampa jungtimi tarp aukštosios mokyklos ir savivaldybės; Skatina pilietiškumą (veikimą viešojo intereso labui) bendruomenėje; Darbdaviams (savivaldybei) suteikia darbo jėgos, galinčios gerai/ tinkamai/ kvalifikuotai suteikti paslaugas; Skatina aukštųjų mokyklų jautrumą bendruomenės poreikiams; Skatina aukštųjų mokyklų ir savivaldybių inovatyvumą	Garantuoti, kad turimas išsilavinimas pakankamas/ tinkamas darbui praktikoje; Garantuoti, kad siekiama maksimalaus mokymosi efekto iš praktikos metu gaunamų konsultacijų, patarimų, priežiūros; Garantuoti, kad praktikos metu laikomasi akademinio sąžiningumo ir moralinio integralumo principų	Garantuoti, kad klientai būtų aptarnaujami pagarbiai ir kvalifikuotai; Garantuoti pagarbą priimančios organizacijos (savivaldybės) kultūrai ir tradicijoms; Garantuoti profesionalią veiklą praktikos metu (punctualumą, instrukcijų laikymąsi, pareigingą užduočių atlikimą)

Ši teorinės analizės matrica rodo, kad – net teoriniame lygyje – partnerystė tarp aukštųjų mokyklų ir savivaldos institucijų nėra lygiavertė, praktiškai ji stipriai pakrypusi aukštųjų mokyklų interesų linkme.

1.2. Mokslinės literatūros, analizuojančios studentų praktikos atlikimo vietą, bendrame mokymo procese, analizė

Socio-ekonominis, sociokultūrinis, socio-techninis vystymasis ir su juo susiję pokyčiai darbo rinkoje, ES šalių švietimo politika, atsivėrusios platesnės ūkio bei kultūros galimybės diktuoja savo reikalavimus studentams, dėstytojams, organizacijoms, kelia naujus iššūkius studijų procesui ir studentų praktikoms, skatina aukštųjų mokyklų studijų turinį derinti su darbo rinkos poreikiais. Šių mokyklų absolventai turi įgyti jų kvalifikacijai reikalingų įgūdžių, gebėti teorines žinias integruoti į praktinę veiklą.

Studentų praktinis mokymas turi būti efektyvus, todėl labai svarbu tinkamai parinkti praktikos vietą. Mokymasis realioje darbo aplinkoje sudaro sąlygas veiksmingiau spęsti su profesine veikla susijusius klausimus, geriau suprasti tam tikrai profesijai būdingas vertybines nuostatas, konkrečios organizacijos kultūros ypatumus, išgyventi socialinių santykių sukeltas problemas. Visa tai lemia mokymosi darbo vietoje pranašumą ir gerina studijų kokybę.

Anot Petravičienės (2004, p. 39), praktika – tai mokymosi laikotarpis, tikrovę keičianti, tikslinga, sąmoninga žmogaus veikla, įgytas patyrimas ar įgūdžiai kokioje nors srityje. Praktika turi būti tiksli ir lanksti, atnaujinama atsižvelgiant į besikeičiančią sociokultūrinę situaciją ir visuomenės poreikius. „Praktikos, kaip studijų dalyko, rodančio darbuotojų rengimo procesą tikslai yra: taikyti teorines žinias ir skatinti tokių žinių poreikį; susipažinti su praktinio mokymo įstaigomis, kaip būsima darbo vieta; ugdyti savarankiškumą ir pasitikėjimą savimi, atsakingą požiūrį į profesinę veiklą ir pareigas; praktiškai patirti, kokius vaidmenis atlieka praktikos specialistai“ (Kondratavičienė, Sajienė, 2007, p. 104-105). Studentų praktika atlieka didelį vaidmenį vertinant ir tobulinant studijų programas, nes užtikrina grįžtamąjį ryšį tarp aukštosios mokyklos ir studentų bei praktikos vietos organizacijos.

Mokymo procese turi būti užtikrinta teorinio pasirengimo ir praktinių gebėjimų sintezė, t.y. prasmingas mokymasis, pagrįstas refleksija, sujungiant individualią patirtį ir teorines žinias (Nedinskas, 2009, p. 114). Jarvis (2002), analizuodamas patirtinio mokymosi ypatumus, pastebi, *kad žmonėse atsispindi jų ankstesnės patirties visuma. Asmuo, patirdamas kažką nauja, naudojami turimomis žiniomis, kad išsiaiškintų šį patyrimą ir, jei reikia, pasinaudotų naujomis žiniomis, įgūdžiais ar požiūriais, kurie leistų tobulėti. Bet koks mokymasis prasideda patirtimi, įgyjama tiesiogiai dalyvaujant ir įgyjant praktines žinias ar netiesiogiai kaupiant teorines žinias. Patirtis praktikoje dažnai studentui dar neturi atitiktinių asmeninėje patirtyje, nekuria elgsenos modelių, kurie leistų sureaguoti į situaciją, rasti jos sprendimą bei veikti pagal profesinės veiklos tam tikroje organizacijoje standartus (cituojuama iš Večkienė, Eidukevičiūtė, 2009, p. 207).*

Praktikos metu studentai ugdo praktinius darbo įgūdžius, gebėjimą teoriškai pagrįsti praktines situacijas, mokosi savarankiškai priimti sprendimus, įvertinti turimus resursus, dirbti komandoje su kitais profesionalais, bando išvelgti teorijos ir praktikos panašumus ir kontraversijas, įgyja bendradarbiavimo patirties, disciplinos, atsakomybės, mokosi planuoti ir organizuoti praktinę veiklą, pristatyti save (McMahon, Quinn, 1995, p. 14), turi galimybę pajusti profesinės veiklos sudėtingumą ir daugiamatiškumą, išbandyti ką nors naujo ir iš įvairių perspektyvų pasižiūrėti į savo profesiją. Praktika ugdo studentų gebėjimą kompleksiskai, įvairiais aspektais nagrinėti ir spęsti išskylančias problemas, atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes, leidžia susipažinti su veikiančiomis institucijomis, jų veikla ir funkcijomis, t.y. pasiruošti rimtam darbui ir subręsti kaip asmenybėms.

Mokymasis praktikos vietoje leidžia panaudoti studentų turimą patirtį, nes kiekviena nauja patirtis „statoma“ ant prieš tai buvusios ir padeda jiems tobulėti. „Realioje darbo vietoje studentams sąveikaujant su aplinka bei labiau patyrusiu mokytoju, sudaromos galimybės atrasti ir vystyti naujus praktinius įgūdžius“ (Kondratavičienė, Sajienė, 2007, p. 104). Sėkmingai studentų praktikai reikalingas didelis mokymosi savarankiškumo laipsnis ir atsakomybė už mokymosi pasiekimus, t.y. savaiminis mokymasis. Tai svarbu studento profesiniam tobulėjimui, nes tam tikrų aplinkybių

pasikeitimas suteikia naujų mokymosi darbo vietoje galimybių, „suprantant tai kaip mokymąsi dabarčiai ir mokymąsi iš patirties“ (Kondratavičienė, Sajienė, 2007, p. 104).

1.2.1. Studentų praktikų rūšys ir modeliai

Mokslinėje literatūroje nurodomos įvairios studentų praktikos rūšys, tipai ir modeliai. Organizuojant studentų praktikas ir parenkant praktikų atlikimo vietas dažniausiai „taikomi „smūginis“ (koncentruotas laiko atžvilgiu, atliekamas tam tikroje institucijoje) ir „ištisinis“ (teorinėms studijoms adekvati praktika, kai būsimi darbuotojai ištisis metus praktikuojasi realioje organizacijoje) praktikų modeliai“ (Stankevičienė, 2004, p. 64). Pastarasis modelis edukologinėje literatūroje sulaukia vis daugiau dėmesio ir pripažinimo, nes manoma, kad jis geriau nei kiti padeda įsavinti tam tikrai profesijai reikalingas funkcijas ir įgūdžius (ypač, pedagogo karjeroje).

Stankevičienė (2004, p. 65), studentų mokomąją praktiką siūlo skirstyti pagal pobūdį į: pažintinę-stebimąją, pažintinę-stebimąją-bandomąją, stebimąją-bandomąją-kūrybinę, išvažiuojamąją-savarankišką-kūrybinę-tiriamąją, savarankišką-kūrybinę-tiriamąją, savarankišką modeliavimo-savirefleksijos bei krašto pažinimo praktiką (žr. 1.2. lentelę).

1.2. lentelė. Praktikų rūšys (sudaryta pagal Stankevičienę, 2004, p. 66)

Praktikos pobūdis	Praktikos turinys
Pažintinė-stebimoji praktika	Pirminės patirties kaupimas. Susipažinimas su organizacija.
Pažintinė-stebimoji-bandomoji praktika	Susipažinimas su organizacijos veikla, aplinka. Bendravimas su praktikos vadovu, kolegomis, klientais. Profesijos specifikos pažinimas.
Stebimoji-bandomoji-kūrybinė praktika	Savarankiškas praktikos programos modeliavimas siejant ją su teoriniais dalykais. Teorinių dalykų išvalga per bandymus ir analizę. Bandymas įsitraukti į organizacijos bendruomenę.
Krašto pažinimo praktika	Kultūrinių krašto tradicijų pažinimas.
Išvažiuojamoji-savanoriška-kūrybinė-tiriamoji praktika	Organizacijos veiklos specifikos pažinimas įvairiose srityse, padaliniuose. Organizacijos bendruomenės praturtinimas savo žiniomis ir gebėjimais. Savarankiško darbo bandymai. Tiriamoji veikla.
Savarankiška-kūrybinė-tiriamoji praktika	Iš dalies savarankiškas darbas, integruojant teoriją ir praktiką. Kūrybiniai darbai. Aktyvus dalyvavimas organizacijos gyvenime. Tiriamieji darbai.
Savarankiška-modeliavimo-savirefleksijos praktika	Savarankiškas darbas. Renginiai organizacijos bendruomenei. Savirefleksija.

Dažniausiai aukštosios mokyklos organizuoja vidines ir išorines studentų praktikas. Vidinės praktikos atliekamos įvairiose (pvz., informacinių technologijų) laboratorijose, praktinio mokymo organizacijose, auditorijose, derinant auditorinį darbą su dalykinėmis išvykomis, imitacinėse įmonėse ir kt. Išorinės praktikos atliekamos realiose įmonėse, įstaigose ar institucijose, pagal trišales praktinio mokymo sutartis.

Vidinės praktikos metu, pvz., imitacinėse įmonėse, studentai išmoksta pritaikyti įgytas teorines žinias, spręsti problemas, bendrauti ir bendradarbiauti, lanksčiai ir kūrybiškai analizuoti įvairias situacijas. Dirbdamas tokioje firmoje kiekvienas studentas turi žinoti savo tikslus ir siekiamus rezultatus. Pasak Petkevičienės (2005, p. 64), praktika imitacinėse įmonėse daugeliui studentų padeda tobulinti bendravimo įgūdžius (93 proc.), dirbti savarankiškai (85 proc.), įvertinti savo praktinius sugebėjimus (83 proc.) ir realizuoti savo gebėjimus (80 proc.). Nepaisant imitacinių įmonių teikiamos naudos, jos negali visiškai atspindėti realios gyvenimo situacijos, įvykių, aplinkybių ir pan., todėl, gerinant studentų praktinį pasirengimą, labai svarbu mokymo procese sudaryti galimybę jiems atlikti praktiką realiose organizacijose, realiose darbo vietose. Toliau bus kalbama tik apie išorinę studentų praktiką.

1.2.2. Išorinės studentų praktikos ir jos vietos teisinis reglamentavimas

Studentų praktikos organizavimą Lietuvoje reglamentuoja Lietuvos Respublikos aukštojo mokslo įstatymas (2000), Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr. ISAK-432 „Dėl studentų praktinio mokymo sutarties“ (2004) ir kiti teisės aktai. Atsižvelgdama į tai, kiekviena aukštoji mokykla yra parengusi individualius, jos studentų praktiką reglamentuojančius teisės aktus, kuriuose išdėstyti esminiai studentų praktikos organizavimo ir įgyvendinimo principai.

Profesinio rengimo Baltojoje knygoje (1999) pabrėžiama, kad ne mažiau kaip 30 proc. viso studijų laiko turi būti skiriama praktiniam mokymui, o aukštoji mokykla turėtų nuolat analizuoti ir vertinti profesinio rengimo kokybę. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos (ŠMM) patvirtintuose „Nuosekliųjų studijų programų nuostatuose“ (2000, Nr. 1326,) numatyta, kad studentų praktinis mokymas turi sudaryti ne mažiau kaip trečdalį aukštojo mokslo studijų programų apimtį. LR ŠMM ir LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijų parengtoje „Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategijoje“ (2004) akcentuojama studentų praktikos ir jos atlikimo vietos svarba, pabrėžiant, kad, „mokymo sėkmė gerokai priklauso nuo praktinio mokymo, kuris vykdomas realiomis darbo sąlygomis, kai studentų darbą stebi ir jiems pataria įmonės darbuotojas instruktorius, kuris būtų specialiai išmokytas vykdyti tokią funkciją“. Studentų praktikų organizavimas ir jų vietos parinkimas remiasi bendradarbiavimu tarp aukštųjų mokyklų ir organizacijų (socialinių partnerių), pagal aukštosios mokyklos iš anksto parengtas programas. Praktikos vieta dažniausiai parenkama pagal studento studijuojamą specialybę arba baigiamojo darbo temą.

Aukštosios mokyklos praktikos koordinatorius, vadovaudamasis formalia ir neformalia informacija užmezga ryšį su konkrečia organizacija. Organizacijos įvertinimas remiasi konkrečiais vertinimo kriterijais. Sutartys su jomis pasirašomos tuomet, kai organizacija: įsipareigoja dalyvauti studento profesiniame mokyme; suteikia studentui galimybę mokytis, atsižvelgiant į studento mokymosi užduotis; vadovaujasi pasirašyta sutartimi ir laikosi joje numatytų įsipareigojimų; sutinka su praktikos programos mokymosi reikalavimais ir suteikia studentui galimybę bei sąlygas siekti mokymosi tikslų; vienas iš organizacijos darbuotojų yra/gali būti studento praktikos vadovu (Bartusevičienė, 2009, p. 69).

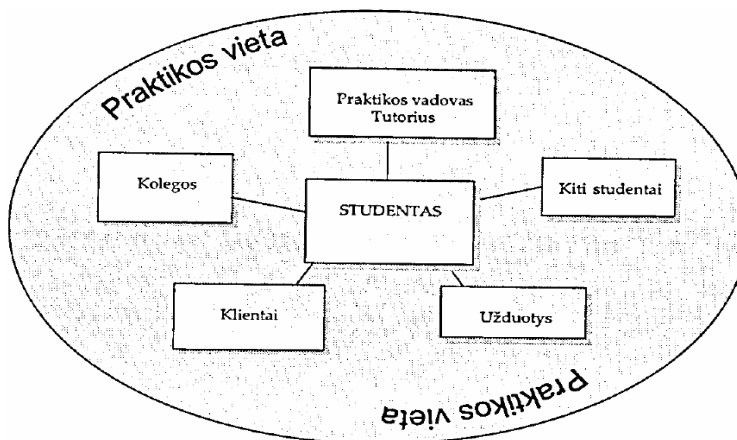
Organizacijas, kaip galimas studentų praktikos vietas, dažniausiai parenka praktikos koordinatorius. Kita vertus, praktikos vietą gali siūlyti ir pats studentas arba organizacija. Tęsiant tolimesnį bendradarbiavimą, dažniausiai praktikos koordinatorius su organizacija ryšius palaiko tiesiogiai, telefonu ar el. paštu kontaktuodamas su studento praktikos vadovu. Vis dėlto, nepaisant tam tikrų pasiekimų, socialinių partnerių dalyvavimas studentų praktinio mokymo procesuose yra neryškus. Potencialūs darbdaviai menkai domisi studentų praktinio mokymo planavimu, organizavimu ir vertinimu, nors būtent jie turėtų atlikti lemiamą vaidmenį praktinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemoje.

Praktikos vieta suvokiama kaip unikali mokymosi galimybė, padedanti studentui suvokti konkrečios organizacijos veiklos specifiką: kodėl ji dirba, kam ji dirba, su kuo ji dirba. Tai – tam tikra mokymosi forma, leidžianti praktikantams įgyti naujų, prasmingų žinių kitais būdais nei tradicinėse mokymo programose, kuriose sunku integruoti teorinius ir praktinius dalykus. Praktikos vietos organizacija yra atsakinga už praktinio mokymo studentams organizavimą, praktinių įgūdžių formavimą, pagalbą studentui rengiant baigiamąjį darbą ir kitą veiklą.

Matikovenės (2009, p. 112) nuomone, mokymasis praktikos vietoje yra socialinis procesas, nes studentas, padedamas vadovo, mokosi ir iš santykių su kitais asmenimis (pvz., klientais). Praktikos metu įsisavintas reflektывaus (arba patyriminio) praktikos modelis ilgainiui suformuoja gebėjimą jau dirbančiam asmeniui konkrečioje situacijoje veikti kūrybiškai ir derinti turimą informaciją su praeityje įgyta patirtimi, ieškant sėkmingų sprendimų.

Organizacija, kurioje studentas atlieka praktiką, tampa mokymosi aplinka, todėl svarbu sudaryti jam sąlygas jaustis saugiai, veikti ir apmąstyti savo darbo rezultatus. Praktikos vietoje

studentui ir jo atliekamam darbui nemažą įtaką daro organizacijos mikroklimas, santykiai su praktikos vadovu, kolegomis, kitais studentais, klientais ir pačiu savimi (žr. 1.1. pav.) (Matikovienė, 2009, p. 109).

1.1. pav. Studento praktikos vietoje užmezgami santykiai (Matikovienė, 2009, p. 110)

Studento *santykiai su klientais* daro įtaką elgsenos, asmenybės ir profesinio identiteto formavimosi pokyčiams. Jis patiria netikėtas organizacijos ir kliento situacijas, bando jose veikti, todėl keičiasi studento turėti lūkesčiai apie organizaciją, profesiją bei jos galimybes. *Santykiai su praktikos vadovu*. Praktikos vietoje studentas dažnai įgyja pirmąją darbinę patirtį, bręsta kaip darbuotojas, kuria savo darbo stilių, mokosi atlikti skiriamas užduotis, planuoti savo veiklą ir siekti nusibrėžto tikslo. Taip pat formuojasi jo santykis su būsimu darbdaviu, kur praktikos vadovas atspindi sąlyginį būsimą darbdavio modelį. Jei susiklosto pozityvūs santykiai tarp praktikanto ir jo vadovo, studentas pradeda siekti atsakomybės, o tai ilgainiui gali suformuoti jo, kaip gero darbuotojo, įvaizdį. Praktikos vietoje studentas užmezga *santykius su kolegomis*. Jis kartu su bendradarbiais sprendžia kylančias problemas, organizuoja bendrą veiklą, gauna ir teikia paramą, įsisavina komandinės veiklos pagrindus. Tokie santykiai gali tapti būsimų santykių darbo kolektyve modeliu. Tuo tarpu praktikos vietoje praktikos vadovo skiriamos ir studento įgyvendinamos *praktikos užduotys* formuoja pastarojo darbinės veiklos įgūdžius, sudaro sąlygas kūrybinei veiklai. Santykiai su *kitais studentais* apima sąlygas mokytis grupėje, gauti paramą ir atgalinį ryšį. Praktikos vietoje studentas mokosi kurti bei palaikyti savo socialinį statusą, kuris tiesiogiai susijęs su savęs vertinimu, ieško įvairių galimybių siekti rezultato, išlaikant komandinės veiklos principus. Santykiai su klientais, praktikos vadovu ir kitais asmenimis neišvengiamai veikia ir studento *santykius su savimi*. Jis turi iš naujo įvertinti savo galimybes ir lūkesčius, įvardinti sau nepatirtus, malonius ar nemalonus dalykus.

Visi minėti praktikos vietos ypatumai kelia daug reikalavimų studento praktikos vadovui (mentoriui), siekiant užtikrinti tinkamą ir kokybišką studento praktikos procesą ir ruošiant jį profesinei karjerai.

1.2.3. Praktikos vadovas

Studento praktikos sėkmė daugeliu atvejų priklauso nuo organizacijos pasirengimo jį mokyti, sudarytų mokymosi sąlygų, atsakingo asmens vadovavimo praktikai, kurio veiklos esmė – užtikrinti sąveikos tarp teorijos ir praktikos efektyvumą. Asmenys, vadovaujantys studentų praktikai organizacijos viduje, mokslinėje literatūroje apibūdinami labai įvairiai: praktikos mokytojas, profesijos mokytojas, praktikos instruktorius ir kt. Praktikos vadovas – tai patyręs asmuo, teikiantis sistemingą profesinę pagalbą studentui ir artimai su juo dirbantis praktinėje veikloje.

Mokantis darbo vietoje mokymas grindžiamas tiesiogine sąveika tarp praktikos vadovo ir studento. *Tai abipusiškai naudingos partnerystės kūrimas, tobulinant gebėjimus, elgseną bei požiūrį, siekiant padėti globotiniui įgyvendinti tikslus, kuriais vadovaujantis praktiniam mokymui asmuo nėra tiesiogiai suinteresuotas (...). Tad praktikos instruktoriaus veikla turi visus mentorystės požymius, pagrįstus sąveika tarp patyrusio ir ne tiek patyrusio žmogaus, kurios metu praktikos instruktorius pamoko, pataria, pagelbsti ir teikia grįžtamąjį ryšį (...). Tai būdas, kaip padėti naujiems darbuotojams suvokti organizacijos kultūrą, palengvinti jų asmeninį ir profesinį augimą bei tobulėjimą ir praplėsti galimybių ratą tiems, kurie tradiciškai būna varžomi organizacinių barjerų, pvz., moterims ar mažumoms (...). Šie ryšiai suteikia individui kultūros suvokimo, estetinio supratimo galimybių ir išmoko prasmingai gyventi (...)* (Kondratavičienė, Sajienė, 2007, p. 105).

Praktikos vadovas gali būti vadinamas skirtingai. Dažnai naudojami du skirtingą prasmę turintys terminai: **mentorius ir tutorius**. Oksfordo specializuotas edukologijos žodynas (2008, p. 177) **mentoriumi** vadina labiau patyrusį kolegą, siūlantį pagalbą bei patarimus naujai atėjusiam asmeniui. **Tutoriausias** terminas naudojamas kalbant apie asmenį, kuris yra atsakingas už studento ar jų grupės priežiūrą bei padedantis jiems jų studijose. Šiame kontekste mentoriaus terminas bus vartojamas kuomet bus kalbama apie studentui vadovaujantį asmenį toje institucijoje kur atliekama praktika (savivaldybėje), o tutoriaus sąvoka bus vartojama kalbant apie studento praktikos vadovą universitete (kolegijoje).

Praktikos vadovas atsakingas už visą studento praktinio mokymo procesą darbo vietoje ir jo gebėjimų vertinimą. Jis įsipareigoja teikti studentui individualias konsultacijas apie jo atliekamą praktiką, o studentui ir aukštajai mokyklai – refleksijas apie studento veiklą (Bartusevičienė, 2009, p. 70).

Verta pastebėti, jog Lietuvoje iki šiol nebuvo rengiami praktikos vadovai: studentų praktikoms realiose darbo vietose dažniausiai vadovauja asmenys, kurie nelabai žino praktikos tikslus, skiria praktikos programos neatitinkančias užduotis, todėl praktikos pabaigoje neadekvačiai įvertina studentų veiklą (Kondratavičienė, Sajienė, 2007, p. 106).

Praktikos vadovas turi išsiskirti savo pedagoginiais, organizaciniais, pažintiniais-moksliniais, ekspresijos, sugestyvumo gebėjimais, ugdyti ir formuoti studento žmogiškąsias ir profesines vertybes (Latonaitė, Liumienė, 2006, p. 12-14). Studento praktikos vietos vadovui (mentoriumi) būtinos komunikavimo ir informavimo socialinė, globėjo pagalbininko, konsultavimo-modeliavimo-vertinimo ir vadybinė kompetencijos (žr. 1.3. lentelę). Didaktinė bei edukacinė praktikos vadovo kompetencija yra labai svarbi: jis turi išmanyti ir gebėti padėti besimokančiajam perprasti praktinius mokymosi pagrindus, turėti susidaręs hipotetinį studentų mokymosi modelį, nes tik tuomet praktikos vadovas galės nustatyti individualų studento pasiekimų lygį, padės jam įgyti profesinių gebėjimų, numatyti problemas ir jas spręsti.

1.3. lentelė. Praktikos vadovui – mentoriumi būtinų gebėjimų aprašas (sudaryta pagal Monkevičienę, Stankevičienę, 2007, p. 62-63)

Kompetencija	Gebėjimai
Komunikavimo ir informavimo socialinė kompetencija (gebėjimas padėti studentui susiorientuoti ugdymo institucijos struktūroje, perprasti jos kultūrą)	• Gebėjimas organizuoti diskusijas apie organizacijos kultūrą. • Gebėjimas padėti perprasti organizacijoje taikomas ugdymo programas. • Gebėjimas informuoti apie organizacijos prioritetus, vykdomus projektus, priemones. • Gebėjimas pristatyti organizacijos veiklos dokumentavimą. • Gebėjimas padėti perprasti organizacijos dienotvarkę, personalo sudėtį, funkcijas ir atsakomybę. • Gebėjimas pristatyti organizacijos teikiamas paslaugas. • Gebėjimas paaiškinti organizacijos bendruomenės susitikimų, formalių ir neformalių grupių veiklos, išvykų, seminarų ir kt. renginių tvarką.
Globėjo pagalbininko kompetencija (gebėjimas asistuoti, tarpininkauti, paremti studentą,	• Gebėjimas nuteikti, motyvuoti, padrąsinti. • Gebėjimas pamokyti streso įveikimo būdų. • Gebėjimas išsiaiškinti lūkesčius, išklaudyti nuomonę, išgirsti kritinius

atliekantį praktiką)	vertinimus, padedant išspręsti iškilusias problemas. • Gebėjimas padėti studentui prisiimti atsakomybę už savo elgesio kultūrą, veiklos kokybę. • Gebėjimas padėti geriau suprasti ir atlikti praktikos užduotis. • Gebėjimas stiprinti profesinę motyvaciją. • Gebėjimas atskleisti studentui profesinio tobulėjimo galimybes organizacijoje ir motyvavimas saviugdai. • Padėti studentui pastebėti ir įvertinti nepakankamai suprastos ir blogai suplanuotos veiklos pasekmes. • Gebėjimas teikti grįžtamąjį ryšį. • Gebėjimas padėti studentui įvertinti savo pažangą ir profesinės karjeros žingsnius.
Konsultavimo – modeliavimo – vertinimo kompetencija (gebėjimas analizuoti, kritiškai vertinti, reflektuoti studento praktiką)	• Gebėjimas praktiką vertinti orientuojantis į bendrojo mokymo proceso planavimo ir organizavimo modelį. • Gebėjimas padėti studentui sėkmingai realizuoti studijų praktikos programą, jį konsultuojant, dalijantis patirtimi, patariant, atskleidžiant įvairias galimybes, pasiūlant priemonių, medžiagos. • Gebėjimas moderuoti teorinių idėjų praktinio išbandymo bei praktikos teorinio apibendrinimo procesus. • Gebėjimas teikti paramą studentui rengiant praktikos ataskaitą, reflektuojant patyrimą, taikant įsivertinimo metodus. • Gebėjimas taikyti būdus, padedančius studentui suvokti padarytą pažangą, įprasminti atradimus, patirti sėkmę, pajusti didėjančios kompetencijos jausmą. • Gebėjimas palaikyti partnerystę tarp tutorių (universiteto praktikos vadovų), studentų, įstaigos administracijos ir bendruomenės.
Vadybinė kompetencija	• Gebėjimas pristatyti organizacijos ir aukštosios mokyklos bendruomenėms studijų praktikos rezultatus, iškelti problemas, teikti rekomendacijas. • Gebėjimas įsivertinti savo kaip praktikos vadovo-mentorius kompetencijas ir numatyti jų tobulinimo kryptis. • Gebėjimas konsultuoti kitus, mažiau patyrusius praktikos vadovus - mentorius.

Studentams praktikantams reikalinga pagalba ir konsultavimas, kurią gali atlikti patyręs praktikos vadovas (mentorius). Jis turi sukurti konsultavimui palankią aplinką (nustatyti konsultavimo laiką, parinkti konsultavimo vietą, įvertinti globotinio poreikius, sukurti emociškai saugią aplinką). Tinkamai atliktas konsultavimas padeda praktikantui įsisąmoninti asmeninio ir profesinio ugdymo atsakomybę, numatyti veiklos pasekmes, leidžia išvelgti naujų veiklos galimybių, įvairiapusiškai patyrinėti problemines situacijas, palengvina naujų darbo metodų taikymą ir pan.

Monkevičienės ir Stankevičienės (2007, p. 62) nuomone, tinkama **mentorius** (studento praktikos vadovo) **veikla** yra naudinga ir studentui, ir studijų kokybei, ir tutoriui:

- Studentas, turintis praktikos vadovą – mentorius žymiai efektyviau įgyja praktinių kompetencijų.
- Studentas, turintis galimybę dirbti šalia profesionalaus, patyrusio mentorius, greičiau įgyja profesinių ir dalykinių specialisto kompetencijų.
- Organizacijų, kuriose studentai atlieka praktiką, vadovai ir mentorius turi galimybę daryti įtaką studentų rengimo kokybei.
- Studentai skatina organizaciją atsinaujinti, atnešdami naujų idėjų ir jas išbandydami.
- Organizacijoje plėtojasi bendradarbiavimo kultūra, didėja įstaigos atvirumas socialinėms įtakoms.
- Stiprėja paramos vienas kitam nuostatos ir tradicijos.

Praktikos vadovas mentorius:

- įgyja lyderio, vadovo patirties;

- išmoksta kolegialios paramos būsimam darbuotojui strategijų;
- atranda dar vieną profesinės saviraiškos kryptį, didinančią savigarbą, kompetencijos jausmą;
- skatinamas ieškoti ir išbandyti naujas idėjas, technologijas, strategijas;
- pratinasi dirbti poroje arba komandoje su nepatyrusiu studentu.

Butrimavičienės ir Jurkuvienės (2009, p. 49-52) atlikto tyrimo rezultatai atskleidžia, kad kai kurie apklaustieji mentoriai vadovavimą praktikai prilygina savanorystei ir įžvelgia teigiamų šios veiklos aspektų. Vadovaudami studentams jie tobulina vadovavimo darbo stilių, praplečia savo kompetenciją, planuoja ir organizuoja įvairias užduotis, todėl yra priversti domėtis savo srities naujovėmis, ieškoti studentams reikalingos praktiniam darbui medžiagos. Kita vertus, daugelis apklaustųjų praktikos vietas vadovų vadovavimą studentų praktikoms suvokia kaip papildomą darbą, už kurį nėra mokoma. Tai leidžia teigti, kad „vadovavimo praktikai reikšmė yra dvejopa: viena pusė – tai studentas ir vadovavimo veikla, susijusi su studento mokymu, antra pusė – tai praktikos vadovas ir vadovavimas, susijęs su vadovo mokymusi“ (Butrimavičienė, Jurkuvienė, 2009, p. 52).

1.2.4. Problemos praktikos vietoje

Praktikos vietoje tiek studentai, tiek jų praktikos vadovai susiduria su nemažai sunkumų. Bartusevičienė (2009) praktikos vietoje kylančias problemas sieja su organizacijos kultūra, vidine komunikacija, organizacijos ir studentų atsakomybės pasidalijimu ir organizacijos nuostatomis į studentą.

Organizacijos kultūrą sudaro tokie elementai kaip darbuotojų vertybės, nuostatos, organizacijos apeigos, ritualai, vadovavimo stilius ir pan. Atliekantis praktiką studentas neišvengiamai susiduria su matoma ir nematoma organizacijos kultūra, patenka į nežinomą ir neatpažintą aplinką, kuri kelia naujus reikalavimus. Organizacijos kultūra daro įtaką studento praktikos procesui, tęstiniam organizacijos vertinimui, sąlygojančiam tolesnį tarpusavio (studento ir organizacijos) bendradarbiavimą. Siekiant sukurti optimalią mokymosi organizacijoje aplinką, reikėtų, kad studentas, ateidamas į praktiką, sąmoningai apmąstytų savo lūkesčius ir numatytų, kuo jis galėtų būti naudingas organizacijai. Organizacija, savo ruožtu, turėtų numatyti galimas praktikanto veiklos kryptis ir supažindinti jį su organizacijos kultūra.

Komunikacija organizacijos viduje remiasi formalia organizacijos struktūra. Komunikacija organizacijos viduje gali būti vertikali (aukštyn ir žemyn) ir horizontali. Vertikalią komunikaciją paprastai naudoja vadovai, paskirstydami darbuotojams užduotis, pateikdami darbo instrukcijas, nurodydami problemas ir t.t. Šis informacijos judėjimas labai svarbus sėkmingam studentų praktikos įgyvendinimui organizacijoje: priėmus sprendimą dėl bendradarbiavimo su aukštąja mokykla, organizacijos vadovybė turėtų apie tai informuoti savo darbuotojus, pranešti jiems, kada prasidės studentų praktika, už ką studentas bus atsakingas, kokie yra praktikos tikslai. Priešingu atveju, jei organizacijos darbuotojai nėra apie tai informuoti, įeiti į organizaciją ir užmegzti bendradarbiavimo santykius studentui gali būti sunku. Kita vertus, komunikacija iš apačios į viršų padeda užtikrinti grįžtamąjį ryšį su aukščiau esančiais vadovais, supažindinant juos su užduočių vykdymo eiga, pranešant apie iškilusias problemas, tačiau ji naudojama gana retai (ne visada organizacijos vadovas gauna atgalinį ryšį iš savo darbuotojo apie praktikos procesą). Horizontali komunikacija suteikia galimybę studentui labiau įsitraukti į organizacijos veiklą, užmegzti draugiškus santykius su organizacijos nariais, pasinaudoti esamomis galimybėmis ir resursais.

Organizacijos ir studento atsakomybių pasidalinimas taip pat daro įtaką studento praktikos darbo vietoje procesui. Dažniausiai organizacijoje dirbantys žmonės tikisi, kad studentas demonstruos susidomėjimą, rodys iniciatyvą ir pan. Tuo tarpu studentas tikisi, kad ten dirbantys asmenys įtrauks jį į atitinkamas veiklas, deleguos užduotis ir pan. Tokia situacija neretai daro

neigiamą įtaką tolimesniam studentų ir organizacijos bendradarbiavimui (Bartusevičienė, 2009, p. 74).

Studento praktikos sėkmė daug priklauso ir nuo *organizacijos nuostatų į jį*. Jei organizacija vadovaujasi nuostata, jog studentas nieko nesugeba, neturi tinkamos patirties, gali atlikti tik elementarius praktinio pobūdžio darbus, tuomet sėkmingam praktikos įgyvendinimui kelias užkertamas. Pvz., Žibėnienės (2005, p. 57) atlikto tyrimo (2003-2004 m.) duomenys atskleidė, kad kai kuriose įmonėse į praktikantus buvo žiūrima kaip į veiklą trukdančius asmenis, siekta kuo greičiau jų atsikratyti, leista dirbti tik nekvalifikuotus darbus ir pan. Priešingu atveju, jei organizacija vadovaujasi nuostata, kad studentas kompetentingas, jam galima patikėti atitinkamos atsakomybės užduotis, praktikos procesą lydi sėkmė (Bartusevičienė, 2009, p. 75). Kai organizacijos darbuotojai studentą pripažįsta, tuomet jis nepatiria įtampos, nesijaučia menkinamas, labiau pasitiki savimi ir siekia tobulėti.

Atliekant praktiką problemų kyla ir tuomet, kai su ja siejami nepagrįsti lūkesčiai. Tai stiprina studento nekompetencijos jausmą, didina pažeidžiamumą ir baimę suklysti. Nesėkmės atveju jis neidentifikuoja savęs su būsima profesija ir tampa mažiau lojalus organizacijai, kurioje atlieka praktiką.

Žibėnienės (2005, p. 57) atlikto tyrimo (2003-2004 m.) duomenimis, neigiamą įtaką studentų praktikos procesui organizacijose turi:

- *Nevienodos tos pačios profesinės veiklos praktikos atlikimo sąlygos*. Labai skiriasi praktikos vietos ir veiklos sąlygos. Vienose organizacijose studentais rūpinamasi, jiems leidžiama išbandyti įvairias veiklas, o kitose beveik nieko neleidžiama daryti ir neatsakinėjama į jų klausimus.
- *Sąlygų organizacijoje neatitikimas nurodytoms sutartyje*. Neretai organizacijose studentais nepasitikima, leidžiama atlikti tik nesudėtingus darbus, visą laiką liepiama dirbti tą patį darbą, nesudaromos sąlygos įvairiapusei veiklai. Dažnai praktikantai įmonėse dirba ne tai, kas buvo nurodyta sutartyje ar kokią veiklą rekomendavo aukštosios mokyklos praktikos vadovas, o tai, kas liepiama.
- *Praktikos vadovo organizacijoje kompetencijos dirbti su praktikantais stygius*. Ne visi praktikos vadovai organizacijoje geba atlikti savo pareigas: nenori aiškinti ar atsakyti į klausimus, į profesinės veiklos praktiką žiūri kaip į formalų, niekam nereikalingą dalyką, nesugeba praktikantui paskirti užduočių, o šią problemą išsprendžia juos paleisdami; nepasitiki praktikantais ir dėl to skiria su jų žiniomis nesuderintą veiklą.

Jurkuvienė ir Butrimavičienė (2009, p. 60), analizuodamos socialinio darbuotojo patirtį mokomosios praktikos procese, atkreipia dėmesį ne tik į studento, bet ir mentoriaus patiriamus sunkumus, vadovaujant studentų mokomajai praktikai. Pasak autorių, galima išskirti tokias dažniausiai pasitaikančias problemas:

- *Laikas*. Praktikos vadovo veikla paprastai nėra reglamentuojama pareiginiame instrukcijoje, todėl laikas, skiriamas studentui, yra atimamas iš kitos vykdomos veiklos.
- *Santykis su vadovu*. Studentų praktikos vadovų ir organizacijos vadovų santykiai daro pozityvią arba negatyvią įtaką praktikų vadovavimui. Neretai studentai yra paskiriami, neatsižvelgiant į darbuotojo nuomonę (nuleidžiami iš viršaus). Jei žmogus dirba darbą nejausdamas pasitenkinimo, neturėdamas pakankamos motyvacijos, nėra suinteresuotas gerai atlikti savo, kaip praktikos vadovo, vaidmenį, tuomet nukenčia studentas.
- *Santykis su bendradarbiais*. Gana dažnai studentų praktikų metu paaštrėja praktikos vadovo santykiai su bendradarbiais. Studentas tampa vien tik mentoriaus, kuris nesulaukia kolegų palaikymo, rūpesčiu.
- *Studento motyvacija*. Studentų praktinio mokymosi motyvacija yra reikšminga tarpusavio santykiams su praktikos vadovu. Studento motyvacija praktikai tiesiogiai atliepia praktikos vadovo motyvacijai vadovauti bei praktikos kokybei.

- *Ryšiai su aukštąja mokykla.* Neretai pasigendama ryšių tarp aukštosios mokyklos ir studento praktikos vietos organizacijos. Palaikymas iš aukštųjų mokyklų suteiktų studentų praktikos vadovams daugiau pasitikėjimo ir tvirtumo, kadangi daugeliu atvejų jie vadovauja studentams remdamiesi savo patirtimi. Aukštoji mokykla suvokiama kaip tam tikra paramos forma, manant, kad esant reikalui, galima pasikliauti ten dirbančiais asmenimis.

Mokslinės literatūros ir empirinių tyrimų analizė atskleidžia, kad nepakankamą praktinio mokymo efektyvumą lemia keletas veiksnių:

- *Valstybinė politika*, nes pagal dabar galiojančius teisės aktus patiems aukštųjų mokyklų dėstytojams reikia rūpintis ir inicijuoti studentų praktiką, suieškoti jiems praktikos atlikimo vietas.
- *Organizacijos*, nes dauguma jų nenori įsileisti studentų į praktiką, motyvuodamos jų teises ginančiais dokumentais. Kai kuriose organizacijose darbo organizavimas ir veikla atsilieka nuo pažangiausių idėjų, skleidžiamų aukštojoje mokykloje. Dalis įmonių ar institucijų nepakankamai atsakingai vertina pasirašytas sutartis (jose numatyti konkretūs įsipareigojimai, būtini efektyviai profesinės veiklos praktikai) su aukštųjų mokyklų studentais.
- *Apmokėjimas už studentų praktikos organizavimą ir vertinimą* – tai viena iš priežasčių, kodėl aukštųjų mokyklų atstovai per mažai dalyvauja praktikos organizavimo procese.
- *Studentų praktikos vadovai praktikos atlikimo vietoje*, nes jiems neretai trūksta kompetencijos vadovauti studentų praktikoms; tam jie skiriami su jais nepasitarus; už tokią veiklą jiems nėra atlyginama.
- *Studentai*, nes ir jų motyvacija, ir praktinio darbo, profesinės veiklos praktikos svarbos įvertinimas yra nepakankami (Žibėnienė, 2005, p. 59).
- *Aukštųjų mokyklų (universitetų ir kolegijų) praktika organizuojant studentų praktikas.*

1.3. Apibendrinimas: kriterijai, pagal kuriuos atliekama analizė šioje studijoje

Studentų praktika – svarbus veiksnys, padedantis besimokančiajam geriau pasirengti darbinei veiklai. Dėl politinių ir valstybinių mastu neišspręstų problemų pasireiškia nepakankamas organizacijų pasirengimas priimti praktikantus, specialiai paruoštų praktikos vadovų (mentorių) trūkumas, nepakankama pačių studentų motyvacija. Menkas atlygis praktikos vadovui aukštojoje mokykloje už vadovavimą studentų praktikai apsunkina jos sėkmingą organizavimą ir įgyvendinimą.

Mokomajai praktikai, kaip viso studijų proceso daliai, turėtų būti skiriamas didesnis dėmesys, sudarant sąlygas praktikantus priimančių įstaigų darbuotojams dalyvauti pačiame mokymo procesą. Jie turėtų būti traktuojami kaip studijų partneriai, galintys dalyvauti rengiant aukštųjų mokyklų mokymo programas, o ne pagalbininkai.

Studento praktikos procesas yra kompleksinė veikla, apimanti įvairius aspektus: praktikos vietos aplinką, žinias, gebėjimus ir įgūdžius. Abipusis praktikos ir teorinio ugdymo įstaigas atstovaujančių praktikos vadovų dialogas daro teigiamą įtaką studentų praktinei veiklai. Esant tinkamoms aplinkos sąlygoms, didelei studento motyvacijai praktikos metu studentas turėtų įgyti gebėjimą veikti kūrybiškai, derinti turimas žinias su praeityje įgyta patirtimi, susikurti savo profesinį stilių, rasti efektyvius problemų sprendimo būdus.

Esminiai kriterijai, pagal kuriuos bus atliekama analizė:

- praktikos apimtis (kreditais);
- dviejų vadovų skyrimas (universiteto ir priimančios įstaigos/institucijos)
- studentų praktikos užduočių suderinimas (tarp universiteto ir savivaldybės).

Kiti svarbūs (formalizuoti) analizės kriterijai:

- išankstinis studentų informavimas apie praktiką

- praktikas vietas parinkimas, derinimas ir tvirtinimas
- praktikas eigos priežiūra
- praktikas atskaitos vertinimas.

Kiti svarbūs (neformalizuoti) analizės kriterijai

- studento komunikacija su savo praktikos vadovais iš universiteto ir savivaldybės
- universiteto ir savivaldybės komunikacija (iki studento praktikos, jos metu ir po jos).

2. LIETUVOS SITUACIJOS IR PATIRTIES ANALIZĖ

Atlikta:

- 1) dokumentų analizė (universitetų ir kolegijų patvirtintų studentų praktikos atlikimo Tvarų studija);
- 2) ekspertinė apklausa apie studentų praktikų organizavimą²:
  - i. Lietuvos universitetuose, turinčiuose viešojo administravimo BA programas ir/arba siunčiančiuose nemažai studentų praktikoms savivaldybėse ir jų prižiūrimose organizacijose (krašto bibliotekose, muziejuose ir pan.)
  - ii. Lietuvos kolegijose,
  - iii. Lietuvos savivaldybėse,
  - iv. Lietuvoje veikiančiuos Pramonės, prekybos ir amatų rūmuose;
- 3) stebėjimas dalyvaujant³;
- 4) KTU SMC 2009 m. rugsėjo mėn. atlikto savivaldybių poreikių studentų praktikoms tyrimo ataskaitos analizė.

2.1. Studentų praktikų Europeizacija Lietuvoje

Didelę reikšmę Lietuvos mokslo ir studijų reformai turėjo Bolonijos procesas, prasidėjęs po Bolonijos deklaracijos „Europos aukštojo mokslo erdvė“ (EHEA) paskelbimo 1999 m. Deklaraciją pasirašė 29 Europos šalių švietimo ministrai. Bolonijos deklaracija numatė pagrindinius tikslus ir gaires, kuriant bendrą Europos aukštojo mokslo erdvę. Bolonijos Deklaracijos dėka buvo pradėta eilė reformų, Europos aukštojo mokslo suderinamumo, palyginamumo, konkurencingumo ir patrauklumo europiečiams ir kitų kontinentų studentams bei mokslininkams didinimui (Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai. Bolonijos-Londono laikotarpis 1999-2007 m., 2008). 2009 balandžio 28-29 d. Belgijoje įvyko šeštoji Bolonijos proceso ministrų, savo šalyse atsakingų už aukštąjį mokslą, konferencija. Šioje konferencijoje buvo apibendrinti Bolonijos proceso dešimtmečio rezultatai, pasiekti pagal Bolonijos konferencijoje iškeltus strateginius tikslus, ir nustatytos gairės naujam dešimtmečiui. Naujieji Europos aukštojo mokslo erdvės (EAME) prioritetai išdėstyti komunikate „*Bolonijos procesas 2020 – Europos aukštojo mokslo erdvė naujame dešimtmetyje*“. Sekančiu dešimtmečiu siūloma dėmesį sutelkti į aukštojo mokslo kokybę, prieinamumą ir aukštojo mokslo sistemų įvairovės plėtojimą. Suformuluota dešimt Europos aukštojo mokslo erdvės tobulinimo per ateinančią dešimtmetį prioritetų: prieinamumas visoms socialinėms grupėms; mokymosi visą gyvenimą dimensija turėtų tapti visų aukštojo mokslo sistemų norma; absolventų įsidarbinamumas; orientavimas į studentą, tuo pačiu pabrėžiant aukštojo mokslo mokomąją misiją; ugdymo, tyrimų ir naujovių vienovė; globalinis atvirumas; studentų ir dėstytojų mobilumas; duomenų surinkimas stebėsenos, palyginimo ir planavimo tikslais; įvairialypių skaidrumo priemonių įdiegimas; finansavimo šaltinių įvairovė (Bolonijos procesas 2020 – Europos aukštojo mokslo erdvė naujajame dešimtmetyje, 2009).

Konferencijos komunikate suformuluotas ambicingas siekis – pasiekti, kad EAME šalių studijų programose būtų įdiegti „mobilumo langai“ ir iki 2020 m. į tarptautinį mobilumą įsitrauktų 20 proc. Europos studentų (Bolonijos procesas 2020 – Europos aukštojo mokslo erdvė naujajame dešimtmetyje, 2009).

Nors 1992 m. priimta Lietuvos Respublikos Konstitucija akcentuoja piliečių teisę į mokslą ir išsilavinimą. Šių dienų Lietuvos švietimo sistema grindžiama Europos kultūrinėmis vertybėmis. 1992 m. pradėta švietimo reforma iš esmės pakeitė galiojusią švietimo sistemą. Visą švietimo

² Studentai apie savo praktikas savivaldybėse nebuvo apklausiami, nes pagal šios studijos koncepciją, studentai nėra svarbūs aktoriai, galintys didinti studentų praktikų partneriškumą savivaldybių atžvilgiu.

³ Tyrimo autorės kaip universiteto dėstytojos turi betarpiškos patirties, susijusios su studentų praktikų savivaldybėse ir jų prižiūrimose institucijose organizavimu.

sistemą apibrėžia Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, kuris ne kartą mokslo ir studijų reformos eigoje buvo keičiamas. Lietuvoje vykdoma mokslo ir studijų reforma siekiama sukurti naujas galimybes visiems mokslo ir sistemos dalyviams – studentams, dėstytojams ir mokslininkams, aukštosioms mokykloms ir pačiai valstybei (Mokslo ir studijų reforma, 2010). Svarbiausi vykdomos reformos tikslai yra kokybė, efektyvumas ir prieinamumas.

Studentams tai reikštų: aukštos kokybės studijas Lietuvoje; geresnį dėstymą; modernią mokymo bazę, bibliotekas ir laboratorijas, geresnes gyvenimo sąlygas; gavus valstybės finansavimą ar lengvatinę paskolą – galimybę visą energiją ir laiką skirti tik studijoms ir neieškoti uždarbio.

Dėstytojams ir mokslininkams reforma turi užtikrinti: galimybę gauti orų atlygį ir paskatą siekti geresnių rezultatų, už kuriuos deramai atlyginama; naujausią tyrimų bazę ir prieigą prie naujausios mokslinės informacijos; bendradarbiavimą su viso pasaulio kolegomis ir kvalifikacijos tobulinimą; didesnę dėmesį dėstymo kokybei.

Aukštosioms mokykloms reforma suteiks: galimybę kviesti gerus, pripažintus dėstytojus; mokymo infrastruktūros atnaujinimą ir studijų programų tobulinimą; papildomas lėšas iš mokslinių tyrimų ir išradimų, ES investicijas į studijų kokybę; laisvesnį disponavimą turtu.

Valstybei reformos nauda turi pasireikšti per: mažėjantį „protų nutekėjimą“; efektyviai naudojamas lėšas; kuriamus ir eksportuojamus intelektualinės nuosavybės produktus; augantį šalies konkurencingumą.

Reformos siekiai buvo įtvirtinti ir naujame LR Mokslo ir studijų įstatyme, įsigaliojusiam nuo 2009 m., kuriame sakoma, kad „*Mokslo ir studijų misija – padėti užtikrinti šalies visuomenės, kultūros ir ūkio klestėjimą, būti kiekvieno Lietuvos Respublikos piliečio visaverčio gyvenimo atrama ir paskata, tenkinti prigimtinį pažinimo troškimą. Lietuvos mokslo ir studijų politika laiduoja mokslo ir studijų kokybę, visų šalies piliečių lygias teises įgyti aukštąjį išsilavinimą ir sąlygas geriausiems dirbti mokslinį darbą, siekti mokslinio ir kūrybinio tobulėjimo, rūpinasi mokslo ir studijų sistemos atitiktimi visuomenės ir ūkio poreikiams, remia jos atvirumą ir integraciją į tarptautinę mokslinių tyrimų ir aukštojo mokslo erdvę. Darni mokslo ir studijų sistema grindžia žinių visuomenės plėtotę, žiniomis grįstos ekonomikos stiprėjimą ir darnų šalies vystymąsi, dinamišką ir konkurencingą šalies ūkio gyvenimą, socialinę ir ekonominę gerovę; ugdo kūrybingą, išsilavinusią, orią, etiškai atsakingą, pilietišką, savarankišką ir verslią asmenybę, puoselėja civilizacinę Lietuvos tapatybę, palaiko, plėtoja ir kuria šalies ir pasaulio kultūros tradicijas“ (LR mokslo ir studijų įstatymas, 2009).*

Studijos yra grindžiamos šiais principais: 1) akademinės laisvės ir autonomijos; 2) atvirumo ir atsakomybės visuomenei; 3) akademinės bendruomenės narių bendradarbiavimo; 4) studentų asmeninio suinteresuotumo; 5) įsipareigojimo ugdyti akademinės bendruomenės narių visuomeninį atsakingumą; 6) aukštųjų mokyklų ir studentų sąžiningos konkurencijos; 7) lituanistikos prioriteto; 8) Europos humanistinės ir demokratinės tradicijos; 9) suderinamumo su Europos aukštojo mokslo erdvės nuostatomis; 10) nuolatinio mokymosi siekio; 11) integracijos į valstybės ir visuomenės gyvenimą.

Mokslo ir studijų įstatymas nustato du aukštųjų mokyklų tipai - universitetai ir kolegijos, kurios savo ruožtu gali būti valstybinės ir nevalstybinės. Aukštoji mokykla organizuoja ir vykdo studijas, teikia šiame įstatyme nustatytas aukštojo mokslo kvalifikacijas, vykdo mokslinius tyrimus, eksperimentinę (socialinę, kultūrinę) plėtrą ir (arba) meno veiklą, taiko mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros rezultatus, kaupia mokslo žinias, plėtoja kūrybinę veiklą ir kultūrą, puoselėja akademinės bendruomenės vertybes ir tradicijas (6 straipsnis). Baigusieji šias mokyklas įgyja aukštąjį koleginių arba aukštąjį universitetinį išsilavinimą (4 straipsnis). (LR Mokslo ir studijų įstatymas, 2009).

Lietuvos aukštosios mokyklos turi užtikrinti mokslo (meno) veiklos ir studijų vienovę (39 straipsnis). Mokslo (meno) veiklos ir studijų vienovę universitetuose užtikrina dėstytojų ir studentų dalyvavimas moksliniuose tyrimuose ir eksperimentinėje (socialinėje, kultūrinėje) plėtroje (meno veikloje), mokslo (meno) darbuotojų dalyvavimas studijų procese, mokslo žinių ir mokslinio

(meninio) darbo įgūdžių perteikimas antrosios pakopos studijų programose bei doktorantūroje, universitetuose atliekami užsakomieji mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros (meno) darbai verslui, nevalstybiniam ir viešajam sektoriui. Antrosios pakopos studijų vykdymas siejamas su universitete vykdomos mokslo (meno) veiklos rezultatais. Trečiosios pakopos studentams mokslinė tiriama (meno) veikla yra privaloma. **Kolegijose mokslo ir studijų vienovė užtikrinama per glaudų ryšį su praktika** – dėstytojų ir studentų dalyvavimą taikomuosiuose moksliniuose tyrimuose ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros darbuose pagal verslo, pramonės ir kitų organizacijų užsakymus, regionų plėtros projektuose, konsultacinėje veikloje (LR mokslo ir studijų įstatymas, 2009). *Įstatymas akcentuoja praktiką tik aukštąjį koleginių išsilavinimą įsigyjantis studentams tuo tarpu kalbant apie aukštąsias universitetines studijas akcentuojama mokslo ir studijų vienovė, o apie praktiką atskirai nekalbama.*

Studijos aukštosiose mokyklose vykdomos pagal laipsnį suteikiančias studijų programas ir laipsnio nesuteikiančias studijų programas (46 straipsnis). Studijų programos yra dviejų rūšių: universitetinės ir koleginės. Studijos gali būti trijų pakopų: 1) pirmoji – profesinio bakalauro, bakalauro; 2) antroji – magistrantūros; 3) trečioji – doktorantūros. *Pirmosios pakopos profesinio bakalauro studijų programos gali vykdyti kolegijos, o pirmosios pakopos bakalauro – universitetai. Antrosios pakopos laipsnį suteikiančias studijų programos gali vykdyti universitetai.*

2.1.1. Studentų praktikas reglamentuojantys poįstatyminiai aktai

Šiuo metu pagrindinis dokumentas, kuriuo reglamentuojamos studentų praktikos yra Mokslo ir studijų įstatymas, kurio 48 straipsnio 3 dalyje sakoma, kad „jeigu studijų programoje numatyta studentų praktika, įmonė, įstaiga ar organizacija, kurioje studentas atlieka praktiką, ir studentas bei aukštoji mokykla, kurioje jis studijuoja, sudaro praktinio mokymo sutartį. Pavyzdinę sutarties formą tvirtina Švietimo ir mokslo ministerija. Už studentų praktikos organizavimą atsakinga aukštoji mokykla“ (LR mokslo ir studijų įstatymas, 2009).

Paprastai, tokioje sutartyje *Universitetas įsipareigoja*: užtikrinti studento, siunčiamo atlikti praktiką, būtiną praktikai teorinį ir praktinį pasirengimą; kontroliuoti studento praktikos eigą ir prireikus kartu su įmonės arba įstaigos atsakingais darbuotojais operatyviai spręsti iškilusias problemas, suteikiant studentui reikalingą pagalbą; ne vėliau kaip prieš 10 dienų iki praktikos pradžios suderinti su įmone ar įstaiga siunčiamų studentų praktikos atlikimo užduotis; pateikti įmonei ar įstaigai siunčiamų atlikti praktiką studentų gyvenimo aprašymus (CV); skirti praktikos vadovą – aukštosios mokyklos dėstytoją.

Įmonė arba įstaiga įsipareigoja: suteikti studentui praktinio mokymo vietą, aprūpinti jį praktinio-gamybinio mokymo užduotimis, šioms užduotims vykdyti reikiama dokumentacija, vengti studento atitraukimo nuo praktinio mokymo užduočių vykdymo; užtikrinti, kad studentui būtų paskirtas praktikos vadovas iš kvalifikuotų darbuotojų (arba valstybės institucijos valstybės tarnautojų), turinčių ne mažesnę kaip 3 metų atitinkamo darbo stažą; organizuoti būtinus darbuotojų saugos ir sveikatos bei priešgaisrinės saugos instruktažus; vadovaujantis įmoneje ar įstaigoje veikiančiais nuostatais arba papildomu įmonės ar įstaigos ir Universiteto susitarimu dėl darbo tvarkos ir sąlygų, užtikrinti studentui darbuotojų saugos ir sveikatos bei higienos normas atitinkančias darbo sąlygas; esant reikalui aprūpinti studentą praktikai atlikti būtinais darbo įrankiais, darbo drabužiais ir darbo avalyne, kitomis asmeninėmis ir kolektyvinėmis darbuotojų saugos ir sveikatos priemonėmis teisės aktuose nustatyta tvarka; vykdyti studento praktikos apskaitą (žymėti praktinio mokymo dienyne praktikos pradžią, eigą ir jos baigimo laiką), pasibaigus praktikai pateikti charakteristiką bei praktikos įvertinimą; informuoti Universitetą apie praktikos drausmės pažeidimus, studento neatvykimą į praktiką.

Taip pat įmonė ar įstaiga turi teisę leisti studentui savarankiškai, be praktikos vadovo pagalbos, atlikti jam pavestas funkcijas gaminant prekinę produkciją arba teikiant mokamas

paslaugas tik tais atvejais, jeigu įmonė arba įstaiga sudaro su studentu laikiną darbo sutartį teisės aktų nustatyta tvarka.

Yra numatyti ir *studento įsipareigojimai*: sistemingai ir stropiai vykdyti praktinio mokymo užduotis; neatvykus į praktiką įmonėje arba įstaigoje, nedelsiant pranešti apie tai praktikos vadovui, nurodant priežastį, o ligos atveju – pateikti gydytojo pažymą; laikytis įmonės, įstaigos nuostatų (įstatų) ir darbo tvarkos taisyklių, laikyti paslapyje įmonės ar įstaigos komercines ir kitas paslaptis, jei praktikos metu gaus slaptų ar nepageidaujamų platinti duomenų bei techninių dokumentų; tausoti įmonės arba įstaigos turtą, už padarytą materialinę žalą atsakyti įstatymų nustatyta tvarka; laikytis saugos darbe ir priešgaisrinės apsaugos taisyklių reikalavimų; parengti praktikos ataskaitą.

Be įsipareigojimų Sutartyje yra numatytos visų trijų šalių teisės ir teisiniai pagrindai, kurie suteikia teisę nutraukti sudarytą sutartį (žr. 1 priedą, tai KTU Socialinių mokslų fakulteto Viešojo administravimo katedrai adaptuota sutartis).

2005 m. liepos 22 d. Švietimo ir mokslo ministro įsakymu Nr. ISAK-1551 buvo patvirtinti bendrieji reikalavimai studijų programoms, kuriuose nustatyti bendrieji reikalavimai studijų programoms ir reikalavimai universitetinėms ir neuniversitetinėms studijų programoms (LR švietimo ir mokslo ministro įsakymas, 2005).

Pagal *bendruosius reikalavimus* studijų programoms studijų programoje numatomų per semestrą studijuojamų dalykų skaičius negali būti didesnis kaip septyni. Programą sudaro trys tikslinės dalys:

Bendrojo lavinimo dalis, apimanti pasaulėžiūros ir bendros erudicijos aukštojo lavinimo dalykus, kurie nėra tiesiogiai susiję su reglamentuojamos krypties studijų turiniu; bendrajai erudicijai lavinti daugeliui studijų krypčių parenkami humanitarinių ir socialinių mokslų bei meno studijų dalykai, o humanitarinių ir socialinių mokslų studijų kryptims – ir fizinių bei biomedicinos mokslų dalykai.

Studijų pagrindų dalis, apimanti teorinius ir profesinius dalykus, privalomus visoms tos krypties studijų programoms, ir teikianti žinias bei gebėjimus, būtinus tos krypties aukštojo mokslo kvalifikacijai įgyti; ši dalis kiekvienoje studijų programoje sudaro studijų branduolį.

Specialioji (profesinė) dalis, apimanti dalykus, kurie remiasi studijų pagrindų dalykais ir teikia tos krypties vienos ar kitos pakraipos gilesnes žinias bei gebėjimus, orientuotus į tolesnę tiriamąją ar profesinę veiklą; į šią dalį įeina ir profesinės veiklos praktikos bei baigiamieji darbai; į šią dalį įeina ir šakų dalykai.

Reikalavimuose *neuniversitetinių studijų programoms* nustatyta, kad programos apimtis turi būti nuo 120 iki 160 kreditų. Atsižvelgiant į studijų krypties reglamentą, studijų programos bendrojo lavinimo dalis turi būti ne mažesnė kaip 6 procentai studijų programos apimties, krypties studijų pagrindų dalis – ne mažesnė kaip 40 kreditų, o specialioji (profesinė) dalis – ne mažesnė kaip 40 procentų studijų programos apimties. Programa turi atitikti teikiamos profesinės kvalifikacijos reikalavimus, kurie nustatyti profesinio rengimo standarte arba kituose teisės aktuose.

Šiame Švietimo ir mokslo ministro įsakyme nustatyta, kad neuniversitetinių studijų programose praktikos ir kitas praktinis rengimas turi sudaryti ne mažiau kaip trečdalį studijų apimties. Praktikų (mokomųjų, pažintinių, profesinės veiklos ir kitų) apimtis turi būti ne mažesnė kaip 20 kreditų. Profesinės veiklos praktikoms atlikti būtina dauguma studijų programos tiksluose nurodytų žinių ir gebėjimų, bendra jų apimtis meno studijoms – ne mažesnė kaip 12 kreditų, kitoms studijoms – ne mažesnė kaip 16 kreditų. Baigiamosios profesinės veiklos praktikos vieta turi būti suderinta su baigiamojimo darbo tema ir panaši į tas darbo vietas, kurioms rengiamas absolventas (20 straipsnis).

Universitetinėms studijų programoms nustatyta apimtis turi būti nuo 140 iki 180 kreditų. Studijų programų bendrojo lavinimo dalies apimtis turi būti ne mažesnė kaip 7 procentai technologijos mokslo srities programos apimties ir ne mažesnė kaip 8 procentai – kitų sričių; krypties studijų pagrindų dalies apimtis – ne mažesnė kaip 60 kreditų; specialiosios dalies apimtis – ne mažesnė kaip 25 procentai studijų programos apimties. Praktikų apimtis turi būti ne mažesnė

kaip 10 kreditų (24 straipsnis). Baigiamojo darbo rengimui bei gynimui ir baigiamiesiems egzaminams (jei jie būtini) turi būti skiriama ne mažiau kaip 8 kreditai.

2007 m. vasario 27 d. Švietimo ir mokslo ministro įsakymu Nr. ISAK-276 buvo patvirtinti kai kurių studijų krypčių reglamentai – fizikos studijų krypties, viešojo administravimo studijų krypties ir visuomenės sveikatos studijų krypties (LR švietimo ir mokslo ministro įsakymas, 2007).

Viešojo administravimo studijų krypties reglamentas taikomas viešojo administravimo studijų krypties pagrindinių universitetinių studijų viešojo administravimo bakalauro kvalifikacinį laipsnį teikiančioms programoms. Šio reglamento tikslas: padėti universitetams rengti ir vertinti studijų programas; orientuoti ekspertus, kurie vertina studijų programas; informuoti studentus, suinteresuotus visuomenės narius (mokytojus, mokinius ir jų tėvus), taip pat darbdavius apie įgyjamą išsilavinimą. Reglamentu nustatytos pagrindinės priėmimo į viešojo administravimo studijas sąlygos, kurios numato, kad reikalingas ne žemesnis kaip vidurinis išsilavinimas; mokantis pagal vidurinio ugdymo programą turėtų būti pasirinkti istorijos ir matematikos mokomieji dalykai.

Viešojo administravimo studijų krypties reglamentu apibrėžta, kad pagrindiniai viešojo administravimo studijų tikslai – suteikti žinių ir suformuoti įgūdžius, būtinus suprasti, analizuoti ir vertinti viešojo administravimo institucijų funkcionavimo bei viešosios politikos formavimo ir įgyvendinimo procesus; išugdyti plačią erudiciją, kūrybinį ir kritinį mąstymą, poreikį domėtis naujais viešojo administravimo mokslo pasiekimais, pasaulinėmis viešojo administravimo raidos tendencijomis; išugdyti gebėjimą išlaikyti profesinę kompetenciją tobulinant kvalifikaciją per visą darbo veiklos laikotarpį; susiformuoti supratimą apie viešojo administravimo reikšmę ekonomikai, aplinkai ir socialiniam gyvenimui.

Viešojo administravimo studijų krypties reglamente nurodyta, kad šios studijų krypties specialaus lavinimo dalis konkretizuoja ir detalizuoja viešojo administravimo studijų pagrindų dalį ir turi suteikti žinių ir įgūdžių, reikalingų profesinei veiklai. Ji apima dalykus, susietus su valstybės valdymo ir administravimo bei vietos savivaldos institucijų struktūra, funkcijomis, finansavimu ir jų veiklos administravimu bei valstybės tarnybos organizavimu. Viešojo administravimo specialaus lavinimo dalykai siejami su viešojo administravimo srities specializacijomis vadybos, politikos mokslų ir teisės kryptyse. Studijų specialaus lavinimo dalį sudaro ir profesinė praktika bei baigiamasis darbas. *Praktikos viešojo sektoriaus institucijose apimtis turi būti ne mažesnė kaip 10 kreditų* (17 straipsnis).

2010 m. balandžio mėn. 19 d. Švietimo ir mokslo ministras įsakymu Nr. V-540 patvirtino Rekomendacijas antrosios pakopos studentų papildomoms praktikoms (LR švietimo ir mokslo ministro įsakymas, 2010). Taip yra siekiama sudaryti sąlygas antrosios pakopos studentams *įgyti praktinių įgūdžių* bei palankesnes sąlygas integruotis darbo rinkoje.

Papildoma praktika – tai antrosios pakopos studentui organizuojama papildoma (studijų programoje nenumatyta) savarankiško darbo praktika Lietuvos ar užsienio įmonėse, įstaigose ar organizacijose. Papildomos praktikos vieta – tai Lietuvos ar užsienio valstybės įmonė, įstaiga ar organizacija, kurioje studentas atlieka papildomą praktiką pagal aukštosios mokyklos, kurioje studijuoja, nustatytą programą ir tvarką. Papildomos praktikos vadovas – tai Lietuvos ar užsienio valstybės įmonės, įstaigos ar organizacijos, kurioje organizuojama papildoma studento praktika, paskirtas asmuo, konsultuojantis studentą papildomos praktikos klausimais.

Papildomos praktikos gali būti organizuojamos antrosios pakopos studentams laisvu nuo studijų metu, po paskaitų, vasaros atostogų ar kitu metu, kai pagal studijų programą nevyksta auditoriniai užsiėmimai. Nustatyta *papildomos praktikos trukmė – ne trumpesnė nei 2 mėnesių*, po 40 akademinį valandų per savaitę. Papildomos praktikos gali būti organizuojamos Lietuvos ar užsienio valstybės įmonėse, įstaigose ar organizacijose pagal studijų pobūdį. Papildomos praktikos vietas studentui siūlo aukštoji mokykla arba jas randa pats studentas. Papildomos praktikos turinį, reikalavimus papildomos praktikos vietoms ir papildomos praktikos vadovams bei studentų atrankos principus nustato aukštoji mokykla (LR švietimo ir mokslo ministro įsakymas, 2010).

Skirtingai nei pirmosios pakopos studentams *antrosios pakopos studentų praktika yra finansuojama*⁴.

Praktikanto statusą įmonėje, įstaigoje ar organizacijoje praktikos metu nustato *trišalė sutartis* tarp studento, aukštosios mokyklos ir papildomą praktiką organizuojančios įmonės, įstaigos ar organizacijos. Sutartyje nustatoma papildomos praktikos trukmė, atlikimo laikas, šalių teisės, įsipareigojimai, atsakomybė, papildomos praktikos vadovo teisės ir pareigos. Papildomos praktikos vadovas yra tiesiogiai atsakingas už papildomos praktikos programos turinio įgyvendinimą ir sklandų jos organizavimą. Papildomos praktikos metu gali būti vykdomas papildomos praktikos veiklos patikrinimas, kurį organizuoja aukštoji mokykla. Pasibaigus papildomai praktikai studentas ir papildomos praktikos vadovas pateikia dalykinę bei finansinę ataskaitą pagal aukštosios mokyklos parengtą formą bei dokumentus, pagrindžiančius papildomos praktikos išlaidas. Nepanaudotos arba nepagrįstai panaudotomis pripažintos lėšos grąžinamos į aukštosios mokyklos sąskaitą (LR švietimo ir mokslo ministro įsakymas, 2010).

2.1.2. Atskirų Lietuvos viešojo administravimo institucijų studentų praktikos reglamentavimo tvarka

Atsižvelgdamos į LR įstatymus ir kitus teisės aktus kai kurios viešojo administravimo institucijos yra priėmusios atitinkamus dokumentus, reglamentuojančius studentų praktikos organizavimą savo institucijose. Tarp tokių paminėtinos: Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba (SODRA), LR susisiekimo ir užsienio reikalų ministerijos.

Viena pirmųjų institucijų, kuri nustatė studentų praktikos atlikimo tvarką savo institucijoje yra Užsienio reikalų ministerija. 2006 m. vasario 14 d. užsienio reikalų ministro įsakymu Nr. V-20 buvo patvirtintas *Valstybinių aukštųjų mokyklų studentų praktikos atlikimo Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijoje tvarkos aprašas* (LR užsienio reikalų ministro įsakymas, 2006). Šis ministro įsakymas numatė studentų praktikos atliekamos Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijoje tikslus ir uždavinius, bendruosius praktikos organizavimo ir atlikimo reikalavimus, reikalavimus, keliamus praktiką atliekantiems studentams. Tačiau šis aprašas nereglementavo studentų praktikos, atliekamos Lietuvos Respublikos diplomatinėse atstovybėse ir konsulinėse įstaigose. Be to, buvo numatyta, kad studentų praktika neatliekama ministerijos Europos Sąjungos, Rytų Europos ir Vidurinės Azijos, Saugumo politikos departamentuose.

2010 m. vasario 19 d. užsienio reikalų ministro įsakymu Nr. V-21 buvo patvirtinta naujas studentų praktikos tvarkos aprašas, numatantis, kad studentai praktiką gali atlikti ne tik Užsienio reikalų ministerijoje (išskyrus kai kuriuos departamentus), bet ir Lietuvos Respublikos diplomatinėse atstovybėse, konsulinėse įstaigose ir atstovybėse prie tarptautinių organizacijų (LR užsienio reikalų ministro įsakymas, 2010). Užsienio reikalų ministro įsakymu numatyta, kad studentų praktika neatliekama ministerijos Transatlantinio bendradarbiavimo ir saugumo politikos, Rytų kaimynystės politikos, Ekonominio saugumo politikos, Informacinių technologijų ir apsaugos departamentuose, Administracinio departamento Įslaptintos informacijos valdymo skyriuje. Praktiką užsienio reikalų ministerijoje galima atlikti, jei studijų pobūdis atitinka ministerijos vykdomas funkcijas. Studentų praktikos tikslas – populiarinti tarp jaunimo Lietuvos Respublikos diplomatinę ir valstybės tarnybą, formuoti objektyvų jaunimo požiūrį į ją ir paskatinti siekti karjeros ministerijoje.

⁴ Papildoma praktika gali būti finansuojama iš Europos Sąjungos struktūrinės paramos, darbdavių, aukštosios mokyklos pajamų, gautų iš ūkinės, mokslinės veiklos ar teikiamų paslaugų, kitų fizinių ir juridinių asmenų lėšų. Antrosios pakopos studento vieno mėnesio papildomai praktikai užsienio valstybėje skiriama 3500 Lt. Studento vieno mėnesio papildomai praktikai kitame, nei studijuoja, mieste skiriama 2500 Lt. Studento vieno mėnesio papildomai praktikai mieste, kuriame jis studijuoja, skiriama 1500 Lt. Papildomai praktikai skiriamas lėšas sudaro: 1) papildomos praktikos vadovo darbo užmokestis – 750 Lt per mėnesį; 2) kitos su papildoma praktika susijusios išlaidos (lėšos transportui, studento apgyvendinimui, specialioms darbo priemonėms (įskaitant aprangą) įsigyti, draudimui nuo nelaimingų atsitikimų darbe apmokėti).

Nustatyti tokie studentų praktikos uždaviniai: supažindinti ir susipažinti su Lietuvos Respublikos užsienio politikos tikslais ir uždaviniais, jos įgyvendinimo būdais ir priemonėmis; pagilinti bendrąsias žinias apie ministerijos struktūrą, jos veiklą ir funkcijas, vietą ir vaidmenį valstybės institucijų sistemoje; papildyti teorines žinias apie Lietuvos Respublikos diplomatinę ir valstybės tarnybą, jų veiklą reglamentuojančius teisės aktus ir jų įgyvendinimą; suteikti ir įgyti praktinių žinių ir įgūdžių, kurių reikia darbui Lietuvos Respublikos diplomatinėje ir valstybės tarnyboje (LR užsienio reikalų ministro įsakymas, 2010).

Studentų praktikos ir stažuotių atlikimo Lietuvos Respublikos diplomatinėse atstovybėse, konsulinėse įstaigose ir atstovybėse prie tarptautinių organizacijų tvarkos aprašas nustato Lietuvos Respublikos ir užsienio aukštųjų mokyklų studentų praktikos ir aukštųjų mokyklų absolventų stažuotių, atliekamų Lietuvos Respublikos diplomatinėse atstovybėse, konsulinėse įstaigose ir atstovybėse prie tarptautinių organizacijų (toliau – atstovybėse) tikslus ir uždavinius, bendruosius praktikos ir stažuotių organizavimo ir atlikimo reikalavimus, reikalavimus, keliamus praktiką ir stažuotes atliekantiems asmenims. Yra detalizuota, kad praktika ir stažuotės neatliekamos atskirose ambasadose ar diplomatinėse atstovybėse (Baltarusijos Respublikoje, Egipto Arabų Respublikoje, Izraelio valstybėje ir kt.). Tačiau praktiką ir stažuotes kitose atstovybėse galima atlikti, jei esamų ar baigtų studijų pobūdis atitinka Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos (toliau – ministerijos) ir atstovybių vykdomas funkcijas.

Ši tvarka labai aiškiai nustato reikalavimus Užsienio reikalų ministerijoje ir Lietuvos Respublikos diplomatinėse atstovybėse, konsulinėse įstaigose ir atstovybėse prie tarptautinių organizacijų praktiką ir stažuotes atliekantiems asmenims, praktikos ir stažuotių organizavimą ir patį praktikos ir stažuotių atlikimą.

Studentų praktiką ministerijoje organizuoja Personalo departamento Personalo atrankos ir mokymo skyrius (toliau – Personalo atrankos ir mokymo skyrius). Aukštoji mokykla, su kuria ministerija yra pasirašiusi bendradarbiavimo susitarimą ir pageidaujanti, kad jos studentai praktiką atliktų ministerijoje, iš anksto, bet ne vėliau nei likus 2 mėnesiams iki praktikos pradžios, oficialiu raštu kreipiasi į ministerijos Personalo departamentą, prašydama sudaryti galimybę studentams atlikti praktiką. Rašte nurodomas studentų, pageidaujančių atlikti praktiką, skaičius, jų studijų programa ir kursas, pageidaujamas praktikos atlikimo laikas ir trukmė. Aukštųjų mokyklų, su kuriomis ministerija nėra sudariusi bendradarbiavimo susitarimų, studentai, pageidaujantys atlikti praktiką ministerijoje, gali kreiptis savo iniciatyva. Ne vėliau nei likus 2 mėnesiams iki praktikos pradžios studentas pateikia motyvuotą prašymą ministerijos Personalo atrankos ir mokymo skyriui, jame nurodydamas savo aukštosios mokyklos pavadinimą, studijų programą ir kursą, pageidaujamą praktikos laiką ir trukmę. Personalo atrankos ir mokymo skyrius, susipažinęs su aukštosios mokyklos ar studento prašymu, ministerijos administracijos padaliniais išsiunčia paklausimą, kiek studentų administracijos padalinys turi galimybę priimti praktikai atlikti. Apibendrinęs ministerijos administracijos padalinių poreikius, Personalo atrankos ir mokymo skyrius raštu informuoja aukštąją mokyklą ar studentą, ar yra galimybė patenkinti prašymą dėl praktikos atlikimo.

Ne vėliau kaip likus 1 mėnesiui iki praktikos tiek aukštoji mokykla, tiek savarankiškai dėl praktikos kreipęsis studentas privalo pateikti nurodytus dokumentus ministerijai, kurie perduodami Ministerijos Apsaugos skyriui. Apsaugos skyrius turi teisę neleisti atlikti praktikos ministerijoje, nenurodydamas tokio sprendimo priežasties (LR užsienio reikalų ministro įsakymas, 2010).

Studentų praktikos vadovu ministerijos kanclerio potvarkiu skiriamas kvalifikuotas ministerijos darbuotojas, iš viso turintis ne mažesnę kaip 3 metų darbo ministerijoje ir/ar Lietuvos Respublikos diplomatinėse atstovybėse stažą. Praktikos atlikimo laikotarpiu ministerijos paskirtas praktikos padalinys ir praktikos vadovas nekeičiami, išskyrus nenumatytus atvejus, dėl kurių praktikos vadovas nebegali vadovauti praktikai. Praktikos vadovas kartu su praktikos administracinio padalinio vadovu yra atsakingi už tai, kad studentui būtų įrengta darbo vieta ne aukštesnėje nei administracinėje saugumo zonoje, atitinkanti bendruosius saugumo reikalavimus ir sveikatos bei higienos normų reikalavimus, taip pat kad jis būtų aprūpintas praktikai atlikti

būtinomis darbo priemonėmis. Praktikos vadovas yra asmeniškai atsakingas už studento supažindinimą su ministerijos vidaus dokumentais, už studento elgesio ir veiklos praktikos metu kontrolę.

Studentams, atliekantiems praktiką Lietuvos Respublikos diplomatinėse atstovybėse Atstovybės vadovas skiria asmens praktikos ar stažuotės vadovą. Praktikos arba stažuotės vadovu gali būti skiriamas kvalifikuotas atstovybės darbuotojas, iš viso turintis ne mažesnę kaip 3 metų darbo ministerijoje ir/ar Lietuvos Respublikos diplomatinėse atstovybėse stažą.

Praktikai pasibaigus, praktikos vadovas parengia raštu praktikos rezultatų apibendrinimą, charakteristiką ir veiklos įvertinimą (toliau – praktikos įvertinimas). Praktikos įvertinime aptariamos: studento veiklos sritys praktikos ministerijoje metu, mokymo užduotys, gebėjimai jas atlikti, studento asmeninės ir dalykinės savybės ir pan. Praktikos įvertinimas įteikiamas studentui, o jo kopija – Personalo atrankos ir mokymo skyriui (LR užsienio reikalų ministro įsakymas, 2010).

2007 m. vasario 21 d. Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos (SODRA) prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus įsakymu Nr. V-81 buvo patvirtintas *Lietuvos Respublikos aukštųjų mokyklų studentų praktikos atlikimo Valstybinio socialinio draudimo fondo administravimo įstaigose tvarkos aprašas*.

Lietuvos Respublikos aukštųjų mokyklų studentų praktikos atlikimo Valstybinio socialinio draudimo fondo administravimo įstaigose tvarkos aprašas nustato aukštųjų mokyklų studentų praktikos, atliekamos Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyboje, Fondo valdybos teritoriniuose skyriuose ir kitose Fondo įstaigose, susijusiose su Valstybinio socialinio draudimo fondo administravimu tikslus ir uždavinius, bendruosius praktikos organizavimo ir atlikimo reikalavimus bei keliamus reikalavimus praktiką atliekantiems studentams. Tvarka numato, kad studentai nepriimami atlikti praktiką, jei studijų pobūdis neatitinka Fondo administravimo įstaigų vykdomų funkcijų. Fondo administravimo įstaigose atliekama privalomoji mokomoji praktika, numatyta aukštosios mokyklos sudarytoje ir įstatymų nustatyta tvarka patvirtintoje studijų programoje. Numatyta, kad šiuo patvirtintu aprašu vadovaujasi turi vadovautis aukštųjų mokyklų, pageidaujančių, kad jų studentai praktiką atliktų Fondo administravimo įstaigose, personalas, aukštųjų mokyklų studentai, skiriami atlikti praktiką Fondo administravimo įstaigose ir Fondo administravimo įstaigų darbuotojai, atsakingi už studentų praktikos organizavimą ir atlikimą (Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus įsakymas, 2007).

Šiuo įsakymu numatyta, kad studentų praktikos tikslas – pagal praktikos programą suteikti praktines žinias, vystyti praktinius gebėjimus, sudominti ir paskatinti siekti karjeros Fondo administravimo įstaigose.

Iškelti tokie studentų praktikos uždaviniai: pagilinti bendrąsias žinias apie Fondo administravimo įstaigų struktūrą, šių įstaigų veiklą ir funkcijas, vietą ir vaidmenį valstybės institucijų sistemoje; suteikti ir įgyti praktinių žinių ir įgūdžių, kurių reikia darbui valstybinio socialinio draudimo sistemoje bei atliekant viešojo administravimo funkcijas.

Teisę atlikti praktiką Fondo administravimo įstaigose turi aukštųjų mokyklų pagrindinių ar vientisųjų studijų studentai, baigę ne mažiau kaip antrąjį studijų kursą, taip pat magistrantūros studentai, kurie turi aukštosios mokyklos raštą (prašymą). Kaip ir kitose institucijose, tai ir čia numatyta, kad praktikos metu studentai neįdarbinami. Studentų praktika organizuojama pagal Fondo valdybos sudarytas atitinkamas sutartis su mokslo įstaigomis.

Studentų praktiką Fondo valdyboje organizuoja Personalo valdymo skyrius, o Fondo valdybos teritoriniuose skyriuose ir kitose Fondo įstaigose atitinkamų įstaigų vadovų paskirti asmenys, atsakingi už personalo tvarkymą (toliau – asmuo, atsakingas už personalo tvarkymą). Aukštoji mokykla, pageidaujanti, kad jos studentai praktiką atliktų Fondo administravimo įstaigoje, iš anksto, bet ne vėliau kaip likus 1 mėnesiui iki praktikos pradžios, oficialiu raštu turi kreiptis į atitinkamą Fondo administravimo įstaigą. Rašte turi būti nurodytas studentų, pageidaujančių atlikti praktiką, skaičius, jų specialybė ir kursas, pageidaujamas praktikos atlikimo laikas ir trukmė bei

tematika. Fondo administravimo įstaigos asmuo, atsakingas už personalo tvarkymą, gavęs Fondo administravimo įstaigos vadovo vizuotą aukštosios mokyklos raštą dėl leidimo studentams atlikti praktiką turi susitarti su atitinkamo skyriaus, kurio vykdomos funkcijos atitinka praktikos tematiką, vedėju dėl praktikos vadovo paskyrimo. Studentų praktikos vadovu gali būti skiriamas kvalifikuotas atitinkamos Fondo administravimo įstaigos darbuotojas, turintis ne mažesnę kaip 3 metų darbo patirtį Fondo administravimo įstaigoje. Ne vėliau kaip likus 2 savaitėms iki praktikos pradžios aukštoji mokykla turi pateikti Fondo administravimo įstaigai, kurioje studentas atliks praktiką nurodytus dokumentus (studentų sąrašą, studentų gyvenimo aprašymus (CV) bei po 3 aukštosios mokyklos atstovo ir studento pasirašytus studento praktinio mokymo sutarties (toliau – sutartis) egzempliorius).

Paskirtas praktikos vadovas yra atsakingas už tai, kad studentas būtų aprūpintas praktikai atlikti būtinomis darbo priemonėmis ir už studento praktikos metu užduočių formavimą ir vykdomos veiklos kontrolę. Jei aukštoji mokykla pageidauja, praktikos vadovas parengia studento praktikos charakteristiką ir praktikos įvertinimą, kuriame aptaria studento praktinio mokymo užduotis bei jo gebėjimus jas atlikti, studento asmenines bei dalykines savybes ir pan. (Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus įsakymas, 2007).

2009 m. spalio 19 d. Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro įsakymu Nr. 3-527 buvo patvirtintas *Lietuvos Respublikos aukštųjų mokyklų studentų praktikos atlikimo Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerijoje tvarkos aprašas*, kuris numatė studentų praktikos organizavimą ir atlikimą ministerijos struktūriniuose padaliniuose (LR susisiekimo ministro įsakymas Nr. 3-527 Lietuvos Respublikos aukštųjų mokyklų studentų praktikos atlikimo Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerijoje tvarkos aprašas, 2010). Pagal šią tvarką studentų praktiką ministerijoje organizuoja Personalo administravimo skyrius. Teisę atlikti praktiką ministerijoje turi aukštųjų mokyklų pagrindinių ir vientisųjų studijų studentai, baigę ne mažiau kaip antrąjį studijų kursą, taip pat magistrantūros studentai, kurie turi aukštosios mokyklos raštą (prašymą). Aukštoji mokykla, pageidaujanti, kad jos studentai atliktų praktiką ministerijoje, iš anksto, bet ne vėliau kaip likus 1 mėnesiui iki praktikos pradžios, oficialiu raštu kreipiasi į ministerijos Personalo administravimo skyrių. Rašte turi būti nurodyta studentų, pageidaujančių atlikti praktiką, skaičius, jų specialybė, kursas, praktikos atlikimo laikas, trukmė bei tematika. Ministerijos personalo administravimo skyrius susipažinęs su aukštosios mokyklos prašymu, ministerijos administracijos padaliniam išsiunčia paklausimą dėl studentų priėmimo. Įvertinus ministerijos padalinių galimybes, aukštoji mokykla informuojama, ar yra galimybė patenkinti jos prašymą dėl studentų praktikos. Likus ne mažiau kaip 1 savaitei iki praktikos pradžios praktiką atliksiantis studentas Personalo administravimo skyriui turi pateikti prašymą, asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą, studento pažymėjimą ir 3 aukštosios mokyklos ir studento pasirašytus sutarties egzempliorius. Studentų praktikos vadovu gali būti skiriamas kvalifikuotas ministerijos darbuotojas, turintis ne mažesnę kaip 3 metų darbo ministerijoje patirtį. Praktikos pradžioje studentų praktikos vadovas privalo supažindinti su praktikos atlikimo tvarka ministerijoje, bendraisiais darbų saugos reikalavimais. Paskirtas praktikos vadovas yra atsakingas už studento darbo vietos parengimą, taip pat aprūpinimą praktikai atlikti būtinomis darbo priemonėmis ir už studento praktikos užduočių formavimą ir vykdomos veiklos kontrolę. Praktikos vadovas yra asmeniškai atsakingas už studento supažindinimą su ministerijos dokumentais, už studento elgesio ir veiklos praktikos metu kontrolę. Aukštosios mokyklos pageidavimu, praktikos vadovas parengia studento praktikos charakteristiką ir praktikos įvertinimą, kuriame aptaria studento praktinio mokymo užduotis bei jo gebėjimus jas atlikti, studento asmenines bei dalykines savybes ir pan. (LR susisiekimo ministro įsakymas Nr. 3-527 Lietuvos Respublikos aukštųjų mokyklų studentų praktikos atlikimo Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerijoje tvarkos aprašas, 2010).

Europos Komisijos atstovybė Lietuvoje suteikia galimybę studentams iš pasirinktų Lietuvos aukštųjų mokyklų atlikti studijų praktiką/neoficialią stažuotę atstovybėje. Stažuotojas dalyvauja

kasdieniame atstovybės darbe ir turi puikią galimybę susipažinti su Europos Komisijos veiklos ypatumais (Europos Komisija. Europos Sąjunga Lietuvoje, 2009).

Studijų praktika siūloma bakalauro arba magistro studijų dieninio ir neakivaizdinio skyriaus studentams, studijuojantiems su Europos, politikos, tarptautiniais santykiais, žiniasklaidos arba komunikacijos studijomis susijusius dalykus. EK atstovybė Lietuvoje išskiria tris galimas stažuotčių pakraipas: stažuotė atstovybės Komunikacijos skyriuje – studentams, studijuojantiems komunikacijos arba susijusius mokslus; stažuotė atstovybės Politikos skyriuje – studentams, studijuojantiems politikos mokslus, tarptautinius santykius, Europos integraciją; stažuotė atstovybės Ryšių su žiniasklaida skyriuje – studentams studijuojantiems komunikaciją, žurnalistiką, viešuosius ryšius ir pan.

Studentai, atlikdami stažuotę viename pasirinktame skyriuje taip pat yra supažindinami su visos atstovybės skyrių veikla, o pagal poreikį atlieka ir kitas užduotis. Europos Komisijos atstovybės Lietuvoje labai aiškiai reglamentuoja, kokios užduotys ir uždaviniai keliami studentams kiekviename iš pasirinktų Europos Komisijos atstovybės Lietuvoje skyriuje (Stazuotė Europos Komisijos atstovybės Lietuvoje, 2009).

Nustatyti reikalavimai studentams, pageidaujantiems atlikti praktiką šioje atstovybėje apima geras žinias apie Europos institucijas ir ES politiką, puikias lietuvių ir anglų kalbos žinias (kitų oficialių ES kalbų mokėjimas laikomas pranašumu), iniciatyvumą, kūrybiškumą, gebėjimą bendrauti, organizacinius gebėjimus ir norą tobulėti.

Numatyta, kad stažuotė/praktika trunka 2-4 mėnesius. Tačiau stažuotės trukmė aptariama individualiai. Taip pat, vadovaujantis Europos Komisijos oficialių stažuotčių programos taisyklių 2.3 punktu, asmenys atlikę stažuotę, kurios trukmė daugiau nei 6 savaitės, praranda galimybę atlikti oficialią mokamą stažuotę ES institucijose (Europos Komisijos 2005 m. kovo 2 d. sprendimas C(2005)458, 2005).

Nustatytus reikalavimus atitinkantys kandidatai turi atsiųsti motyvacinį laišką, kuriame taip pat būtų nurodyta, kokiam atstovybės skyriuje pageidaujama stažuotė, nuo kada ir kokiam laikotarpiui pageidaujama stažuotis. Taip pat būtina pridėti aktualų savo gyvenimo aprašymą (CV) su kontaktiniais duomenimis.

Jungtinių Tautų vystymo programa (toliau – JTVP) Lietuvoje yra pasaulinio Jungtinių Tautų (toliau – JT) pagalbos vystymuisi tinklo, veikiančio 166 pasaulio valstybėse, dalis. JTVP skatina visuomenės socialinę raidą, teikia šalims ekspertines žinias ir vykdo patirties sklaidą skaidraus valstybės valdymo, skurdo ir socialinės atskirties mažinimo, energetikos, aplinkosaugos ir kt. srityse. Lietuvoje JTVP veikia nuo 1992 m. kaip valstybės ir savivaldos institucijų, NVO bei akademinės visuomenės partneris. Iki Lietuvos narystės Europos Sąjungoje (ES) JTVP administravo ir įgyvendino kompleksinius strateginės reikšmės įvairių donorų ir JT projektus.

JTVP praktikos programa suteikia galimybę itin gerai besimokantiems studentams atlikti darbinę praktiką JTVP Lietuvoje ir įgyti praktinio darbo JTVP patirtį. Praktika yra atliekama JTVP Lietuvos biure. Užduotis gali būti labai skirtingos tiek savo turiniu tiek apimtimi, tačiau visuomet yra siekiama suderinti praktiką atliekančio studento ir organizacijos poreikius. Praktikos trukmė gali skirtis priklausomai nuo akademinės reikalavimų, studento galimybių atlikti praktiką bei JTVP galimybių. Praktika galima atlikti dirbant visą ir nepilną darbo dieną.

Studentai, norintys atlikti praktiką JTVP, atrenkami konkursiniu būdu. Minimalūs reikalavimai norint atlikti praktiką JTVP: 3-4 kurso aukštosios universitetinės mokyklos studentai, besimokantys ekonomikos, viešojo ar verslo administravimo, komunikacijos ar kitose susijusiose srityje. Tik tiek studentai, kurie ketina sugrįžti į studijas po praktikos JTVP atlikimo gali atlikti praktiką JTVP; susidomėjimas nacionalinio ir pasaulinio vystymosi sritimi; puikios anglų kalbos žinios (raštu, žodžiu). Lietuvių ir rusų kalbos žinios yra didelis privalumas; puikūs kompiuterinio raštingumo įgūdžiai (Microsoft Office); puikūs tarpasmeniniai ir komunikacijos įgūdžiai.

JTVP suteikia visą reikiamą įrangą ir erdvę praktikai atlikti, tačiau praktika kaip ir kitose Lietuvos Respublikos viešojo administravimo institucijose JTVP yra neapmokama (Praktika JTVP, 2009).

Studentų mokslinė praktika

Studentų mokslinės praktikos koncepcija pirmą kartą buvo pristatyta 2003 metais. Koncepcijos esmė yra ta, jog Lietuvos studentai vasaros metu galėtų įsijungti į mokslinius kolektyvus ir susipažinti su juose vykdomais moksliniais tyrinėjimais. Per kelis 2003/2004 metų mėnesius buvo parengta Lietuvos Mokslų Tarybos (toliau – LMT) studija, kurioje buvo pasiūlytas studentų praktikų mechanizmas, paremtas specialių praktikos stipendijų sistema. Projektą pradėjo speciali LMT darbo grupė, o praktikai paskirta 300000 Lt specialiųjų ŠMM lėšų. Numatyta finansuoti 200 praktikos vietų, skiriant kiekvienai 1500 Lt paramą.

Studentų mokslinės praktikos tikslas - skatinti akademinį Lietuvos jaunimą domėtis moksliniais tyrinėjimais, atskleisti mokslininko profesijos bei mokslininko karjeros perspektyvas, sudaryti galimybę įvairių Lietuvos regionų bei aukštųjų mokyklų studentams susipažinti su žymiausiose mokslininkų grupėse, kolektyvuose ir centruose vykdomais moksliniais tyrimais. Dabar studentų mokslinė praktika bus vykdoma vasaros laiku, nuo maždaug birželio vidurio iki rugsėjo vidurio. Studentų praktikos metu mokama stipendija (maždaug 2100 Lt 9 savaičių trukmės moksliniam darbui). Studentams suteikiamos galimybės atlikti individualius tyrimus, pasinaudojant pačia moderniausia mokslinių tyrimų įranga, informaciniais ir skaičiavimų resursais bei šiuolaikiniais tyrimams būtinais mokslinės literatūros ištekiais, visatekstėmis duomenų bazėmis, naujausiais įvairių mokslo sričių žurnalais. Mokslinė praktika ypač skatina akademinio jaunimo horizontalųjį mobilumą tarp skirtingų mokslo ir studijų institucijų ir net sričių. Vykdomas projektas atviras ir kolegijų studentams, kurie norėtų išbandyti savo jėgas mokslinių tyrinėjimų srityje. Studentų mokslinei praktikai vadovauja aukščiausios kvalifikacijos Lietuvos mokslininkai bei tyrėjai. Vadovai atrenkami viešo konkurso būdu, pagal iš anksto nustatytus ir žinomus atrankos kriterijus (Studentų mokslinė praktika, 2006).

2.1.3. Studentų mobilumas (tarptautinis)

2009 m. balandžio 28-29 d. Belgijoje įvykusioje šeštojoje Bolonijos proceso ministrų, savo šalyse atsakingų už aukštąjį mokslą, konferencijoje buvo apibendrinti Bolonijos proceso dešimtmečio rezultatai ir nustatytos gairės iki 2020 metų. *Yra skiriamos dvi studentų mobilumo formos – studijų mobilumas ir praktikų mobilumas.*

Erasmus programa. *Erasmus* studentų mobilumas yra vykdomas vadovaujantis tarpinstitucinėmis sutartimis, pasirašytomis tarp studentus siunčiančiųjų ir priimančiųjų mokslo ir studijų institucijų, turinčių galiojančią *Erasmus* universiteto chartiją.

Studentų studijų mobilumo veikla sudaro sąlygas mokslo ir studijų institucijų studentams praleisti integruotą studijų laikotarpį, trunkantį nuo 3 iki 12 mėnesių, kitoje šalyje, dalyvaujančioje programoje. Tokio mobilumo siekiai: padėti studentams gauti studijų, kalbinės ir kultūrinės naudos iš mokymosi patyrimo kitose Europos šalyse; skatinti institucijų bendradarbiavimą ir praturtinti studentus priimančių institucijų švietimo aplinką; prisidėti prie aukštos kvalifikacijos, plačių pažiūrų ir užsienyje patyrusių jaunų būsimų specialistų bazės plėtojimo; palengvinti kreditų perkėlimą ir laikotarpių užsienyje pripažinimą, taikant Europos kreditų perkėlimo sistemą (ECTS) arba atitinkamą kreditų sistemą (Studentų mobilumas: studijos, praktika, 2007).

Studijų mobilumu laikomas ir toks periodas, kuris apima studijų ir praktikos veiklas, einančias viena po kitos ir organizuojamas tos pačios priimančiosios mokslo ir studijų institucijos. Tokio mišraus mobilumo atveju galima sujungti, pavyzdžiui, 1 mėn. praktikos laikotarpį su 2 mėn. studijų laikotarpiu ir panašiai.

Erasmus praktika – tai laikotarpis, praleistas Erasmus programoje dalyvaujančių šalių įmonėse, mokymo centruose, mokslinių tyrimų centruose bei kitose organizacijose. Jos metu studentams padedama prisitaikyti prie visos Europos Sąjungos rinkos reikalavimų, įgyti konkrečius įgūdžius bei išplėsti savo supratimą apie tam tikros šalies ekonominę ir socialinę kultūrą darbo patirties įgijimo kontekste. Šiuo laikotarpiu prireikus galimi parengiamieji arba kartojamieji kursai priimančios šalies kalba arba darbine kalba. Praktika suteikia studentams galimybę: įgyti tarptautinės profesinės patirties; konkrečių praktinių įgūdžių; susipažinti su Bendrijos darbo rinkos

reikalavimais; išplėsti supratimą apie konkrečios šalies ekonomines, socialines ir kultūrinės sąlygas; įgyti bendravimo (taip pat ir užsienio kalba) įgūdžių; užmegzti naujas pažintis (dalykines ir asmenines); pasisemti tarpkultūrinės patirties (Praktika pagal ERASMUS programą, 2010).

Pagal *Erasmus* studentų mobilumo programos nuostatus praktikos nustatyta praktikos trukmė yra nuo 3 iki 12 mėnesių. *Individualių praktikų ypatybės:*

- studentams turi būti pateikta praktikos sutartis (*training agreement*), numatanti praktikos užsienyje programą. Šią sutartį pasirašo studentas, siunčiančioji mokslo ir studijų institucija ir priimančioji įmonė (organizacija);
- laikotarpiui užsienyje pasibaigus, siunčiančioji mokslo ir studijų institucija turi visiškai pripažinti užsienyje praleistą laikotarpį, kaip numatyta praktikos sutartyje.

Praktikos laikotarpis bei skiriamos stipendijos dydis (350-900 eurų ribose) turi būti nurodyti finansinėje sutartyje tarp studento ir siunčiančiosios mokslo ir studijų institucijos. Finansinė sutartis yra pagrįsta praktikos sutartimi, kurios esminę dalį sudaro visų su praktika susijusių šalių kokybės įsipareigojimas (*quality commitment*). *Erasmus* studijų/praktikos trukmė gali būti pratęsta (jeigu ji trumpesnė nei vieneri mokslo metai ir truks iki vienerių metų) tik atskirais atvejais, sutarus siunčiančiajai ir priimančiajai institucijoms bei laikantis šių reikalavimų:

- visi pakeitimai susiję su dvišalėmis sutartimis tarp institucijų bei siunčiančiosios institucijos ir studento turi būti atlikti iš anksto, prieš pasibaigiant esamam *Erasmus* studijų užsienyje periodui;
- studijas / praktiką pratęsti galima tik iškart po esamų *Erasmus* studijų / praktikos. Negali būti jokio tarpo tarp esamų ir pratęstų *Erasmus* studijų / praktikos (išskyrus Kalėdų, Velykų ir pan. atostogas ar oficialiai paskelbtas nedarbo dienas);
- draudžiama studijas / praktiką pratęsti po einamųjų metų vasaros atostogų arba pasibaigus mokslo metams, kuriais buvo suteikta *Erasmus* stipendija.

Studentai, norintys dalyvauti *Erasmus* programoje ir gauti visą informaciją apie galimybes studijuoti ar atlikti praktiką užsienyje, šalis, mokslo ir studijų institucijas, įmones, į kurias galėtų vykti *Erasmus* studijoms ar *Erasmus* praktikai, studentų atrankos konkursų organizavimą ir sąlygas, privalo kreiptis į savo mokslo ir studijų institucijos tarptautinių ryšių skyrių ir/ar karjeros centrą.

IAESTE programa. IAESTE (The International Association for the Exchange of Students for Technical Experience) – tai tarptautinė, ne pelno siekianti organizacija, vykdanči apsikeitimo programą, skirtą techniškujų universitetų studentams. Šioje programoje dalyvauja 86 pasaulio šalys ir daugiau nei 6 000 įmonių visame pasaulyje. 2008 m. IAESTE šventė savo veiklos 60-metį. Tai viena seniausių pasaulio organizacijų, vykdančių apsikeitimo programas. IAESTE programoje yra dalyvavę 470 Lietuvos studentų, tiek pat užsienio studentų buvo priimta ir įvairiose Lietuvos įmonėse⁵.

VULCANUS in JAPAN programa. Nuo 2004 m. inžinerinių, gamtos mokslų bei architektūros studentai turi galimybę dalyvauti stažuotčių Japonijoje programoje

---

⁵ IAESTE programos tikslai: sudaryti galimybes studentams studijuojantiems Lietuvos technologijos universitetuose atlikti praktiką artimoje jų specialybei srityje užsienyje; stiprinti bendradarbiavimo ryšius tarp studentų, akademinų institucijų ir pramonininkų; padėti Lietuvos pramonės įmonėms, bendradarbiaujant su IAESTE, siųsti įmonėje dirbančius ar jos kuruojamus studentus atlikti praktiką užsienyje (IAESTE programa, 2010).

2.2. Praktikų savivaldybėse situacija aukštosiose mokyklose, turinčiose viešojo administravimo BA programas

2.1. lentelė. Viešojo administravimo bakalauro studijų programų Lietuvoje studentų praktikų lyginamoji analizė (nuolatinių bakalauro studijų forma)

	VDU	KU	MRU	ŠU	KTU
Praktikos rūšys	Kvalifikacinė ir priešdiplominė	Neskiriamos	Neskiriamos	Neskiriamos	Neskiriamos
Atskiras praktikos koordinatorius	Yra katedroje	Yra fakultete	Atsakingas katedros vedėjas	Yra universitete, fakultete, katedroje	Yra katedroje
Praktikos vadovai	Tutorius ir mentorius	Bendrose universiteto studentų praktinio mokymo(si) tvarkos nuostatoje minimi universiteto ir priimančios institucijos vadovai	Katedros ir priimančios institucijos vadovai	Grupės praktikos vadovas, dalyko praktikos vadovas, tutorius ir mentorius	Universiteto ir priimančios institucijos
Praktikos laikas	8 semestras	7 semestras	8 semestras	8 semestras	8 semestras
Praktikos įvertinimas kreditais	10 kreditų	10 kreditų	10 kreditų	10 kreditai	12 kreditai
Praktikos trukmė	10 savaitių	8 savaitės	10 savaitių	10 savaitių	12 savaitių
Praktikos tikslas	Naudingai teorines žinias taikyti praktinėje veikloje, įgauti profesinio darbo praktinio įgūdžių	Teoriją sieti su praktika	Trys ugdymo tikslai	Įtvirtinti teorines žinias praktikoje, įgyti konkretaus darbo įgūdžių	Teoriją sieti su praktika
Praktikos uždaviniai	Atskiri uždaviniai kvalifikacinei ir priešdiplominei praktikai	Viso 4	Konkretizuojami kiekvienam studentui	Nenumatyti	Viso 5
Praktikos vieta	Valstybės valdymo, savivaldos institucijose, viešosiose įstaigose arba nevyriausybines organizacijas	LR ministerijose, vyriausybės įstaigose, valstybės valdymo ir savivaldos institucijose, nevyriausybines organizacijose, mokslo ir tyrimų institucijose	Nedetalizuojama, bet tai gali būti tiek vieša, tiek privati įstaiga	Viešojo ir nevyriausybinių sektoriaus institucijose	Centrinėse ir teritorinėse valstybės valdymo ir administravimo įstaigose, savivaldybių administracijose, viešosiose įstaigos, nevyriausybines organizacijose, asociacijose
Praktika neatliekama	Pelno siekiančiose įmonėse ir bendrovėse, politinėse	Nėra aiškiai pasakyta	Nėra aiškiai pasakyta	Privačiame sektoriuje (nebent tai sietųsi su VPP)	Privačiose, pelno siekiančiose organizacijose, politinių partijų

	organizacijose				būstinėse ir joms atstovaujančiose visuomeninėse organizacijose
Studentų praktikos formalizavimas	Trišalė sutartis	Trišalė sutartis	Trišalė sutartis	Trišalė sutartis	Trišalė sutartis
Praktikos vietos radimo iniciatyva	Studentas ir katedra	Studentas ir katedra	Studentas ir katedra	Studentas ir katedra	Studentas ir katedra
Praktikos dienoraštis	Pildomas	Pildomas praktinio mokymo dienynas	Pildomas	Pildomas	Pildomas praktikos pažymėjimas
Praktikų vertinimo sistema	Kaupiamojo balo sistema: 1) institucijos atsiliepimas apie studento praktiką ir jos įvertinimas; 2) praktikos ataskaita; 3) praktikos gynimas	Kaupiamojo balo sistema: 1) praktikos ataskaita; 2) užduoties atlikimo ataskaita 1; 3) užduoties atlikimo ataskaita 2	Kaupiamojo balo sistema: 1) ataskaitos vertinimas, 2) praktikos vadovo priimančioje institucijoje vertinimas	Kaupiamojo balo sistema	Subjektyvus vertinimas
Praktikos vertinimo kriterijai	Profesinės kompetencijos, savarankiškumo, aktyvumo ir iniciatyvumo, aiškumo ir išsamumo, ataskaitos įforminimo	Nėra nustatyti	Nėra nustatyti	Nėra nustatyti	Nėra nustatyti
Praktikų kontrolė	Vykdoma pastoviai	Apie ją neužsimenama	Kontroliuojama pagal galimybes	Vykdoma pastoviai visų už praktiką atsakingų	Vykdoma pastoviai
Ar reikalavimai nuolatinių ir neakivaizdinių studijų studentų praktikoms skiriasi	Nesiskiria	Skiriasi tik praktikos atlikimo laikas (pavasario semestras)	Nesiskiria	Nesiskiria	Skiriasi tik praktikos atlikimo laikas
Ar Katedra turi atskirą studentų praktikos organizavimo tvarką	Taip	Taip	Ne	Ne	Taip

Panašumai:

- Numatyta tik viena praktika per visą bakalauro studijų procesą. Išimtis yra VDU kur skiriamos dvi praktikos rūšys (nors pati jos atlikimo vieta gali būti arba ta pati, arba skirtinga)

- Studentas atlikdamas praktiką turi du praktikos vadovus (tai kas užsienio universitetų praktikoje priima vadinti tutoriumi ir mentoriumi). Išimtis būtų Šiaulių universitetas, kur pagal naują tvarką numatyta daugiau nei vienas universiteto praktikos vadovas.
- Praktikos laikas beveik visur (išskyrus Klaipėdos universitetą) yra paskutinis pavasario semestras prieš pat bakalaurinių darbų gynimą.
- Praktikos įvertinimas kreditais beveik visur (išskyrus KTU) yra 10 kreditų taip, kaip numatyta Viešojo administravimo studijų krypties reglamente (2007 m.).
- Praktikos tikslas visuose universitetuose yra analogiškas: siekti teorinių žinių pritaikymo praktikoje, ugdyti atskirus gebėjimus bei įgūdžius.
- Beveik visi universitetai paraleliai praktikos tikslui formuoja konkrečias užduotis (pavyzdžiui, ugdyti sprendimų priėmimo, komunikavimo, etiško elgesio įgūdžius).
- Visuose universitetuose galioja trišalės sutarties pasirašymo praktika kaip to reikalauja Pavyzdinė praktinio mokymo sutartis (2004 m.). Ji pasirašoma dar iki studentų praktikos atlikimo.
- Praktikoje bakalauro praktikos vietos radimo iniciatyva priklauso pačiam studentui. Kadangi praktika yra neapmokama katedros rekomenduoja studentams praktikos vietas rinktis pagal jų tėvų gyvenamąją vietą. Tik tais atvejais kai studentai nėra patys susiradę vietas ją surasti apdeda VA katedra.
- Katedros yra numatę keleriopą studentų praktikos kontrolę: juos kontroliuoja priimančios institucijos praktikos vadovas, šalia to reikalaujama, kad studentai pildytų Praktikos dienoraštį (dienyną ar pažymėjimą), kuriame turi atsispindėti visi jo nuveikti darbai. Teoriškai gali studentus kontroliuoti ir universitetų vadovai, bet praktiškai tai retai kuomet praktikuojama.
- Reikalavimai nuolatinių ir neakivaizdinių studijų studentų praktikoms universitetuose beveik niekuo nesiskiria (skiriasi tik praktikos atlikimo laikas).

Skirtumai:

- Kai kuriose VA katedrose yra atskiri asmenys atsakingi už praktikos reikalų koordinavimą.
- Bakalaurų praktikos trukmė universitetuose svyruoja nuo 8 iki 12 savaičių.
- Universitetų Viešojo administravimo katedros rekomenduoja praktikos vietą visų pirma sieti su valstybės valdymo, savivaldos institucijomis, viešosiomis įstaigomis arba nevyriausybinėmis organizacijomis, tačiau jų pozicija dėl praktikos atlikimo privačiame sektoriuje kiek skiriasi. Kai kurios katedros gana lanksčiai reaguoja į praktikos atlikimą privačiame sektoriuje, kitos gi būtinai reikalauja, kad tokiu atveju būtų surasta galimybė rengiant ataskaitą akcentuoti viešo ir privataus sektoriaus santykius.
- Universitetuose skiriasi praktikų vertinimo sistema. Kai kur taikomas kaupiamasis balas, kitur gi viską lemia subjektyvus universiteto vadovo sprendimas. Tai tik patvirtina faktas, kad tik VDU yra nustatyti ir apibrėžti praktikos vertinimo kriterijai.
- VDU, KTU ir KU VA katedros turi parengę atskiras studentams skirtas metodines priemones praktikos organizavimo tvarkos klausimais.

2.3. Studentų praktikų situacija Lietuvos savivaldybėse

Ekspertinis interviu buvo atliekamas 2010 m. lapkričio 15-25 d. elektroniniu paštu. Tyrimo respondentai – Lietuvos savivaldos institucijose dirbantys valstybės tarnautojai, žinantys (iš tiesioginės savo patirties arba kaip savivaldybės atstovai) apie studentų praktikas savo savivaldybėje. Tyrimo duomenys pagal seriją požymių laikytini „reprezentatyviais“: tik vienu klausimu ir tik vienintelėje anketoje (iš gautų pilnai užpildytų 16) buvo atsakymas „nežinau“; respondentų sąrašas (pagal pareigybes) pridedamas Prieduose (priedas Nr. 5); apklausos rezultatų apžvalgoje remiamasi duomenimis tiek iš mažesniųjų savivaldybių (Ukmergės, Radviliškio,

Jurbarko, Plungės ir Palangos (5 anketos); tiek vidutinio dydžio savivaldybių (Alytaus, Panevėžio, Šiaulių ir Telšių (4 anketos), tiek iš didžiųjų savivaldybių (Kauno ir Vilniaus savivaldybių patirties įvairovę atspindi atitinkamai 2 ir 5 šių savivaldybių atstovų užpildytos anketos).

Mažesnėse ir vidutinėse savivaldybėse arba jų prižiūrimose organizacijose praktikas dažniausiai atlieka kolegijų, 3-4 kurso bakalauro studijų studentai. Tuo tarpu respondentų iš Vilniaus bei Kauno savivaldybių atsakymai leidžia teigti, kad čia praktiką atlieka ne tik kolegijų bei bakalauro studijų programų, bet ir 1-2 kurso magistrantai.

2.2. lentelė. Savivaldybėse praktikas atliekančių studentų pasiskirstymas pagal studijos pakopą ir studijų metus

Studijų metai	Dažnis savivaldybėse N	Santykinis tankis savivaldybėse %
4 kurso bakalauro studijų studentai	11	25,6
Kolegijų studentai	10	23,3
3 kurso bakalauro studijų studentai	8	18,6
1 kurso magistrantai	6	14,0
2 kurso magistrantai	4	9,3
5 kurso bakalauro studijų studentai (neakivaizdininkai)	4	9,3
VISO	43	100

Šioje studijoje koncentruojantis tik į bakalauro lygio studentų praktikas savivaldybėse, matome, kad kolegijos pateikia trečdalį (30,3 procentus) studentų praktikantų savivaldybėms, o universitetai – likusius du trečdalius (69,7 procentus).

Studentų atliekančių praktiką specialybės. Buvo minimos tokios praktikantų specialybės: buhalterinė apskaita, ekonomika, ekologija, finansai, geodezija, informacinės technologijos, įstaigų ir įmonių administravimas, mokesčiai ir jų administravimas, lietuvių filologija ir etnologija, personalo vadyba, politikos mokslai, psichologija, rekreacija ir turizmas, socialinis darbas, teisė, teisė ir valdymas, verslo vadyba ir administravimas, viešasis administravimas.

Studentų- praktikantų skaičius. Respondentai buvo paprašyti įvertinti per vienerius mokslo metus nukreipiamų į praktikas savivaldybėse arba jų prižiūrimose organizacijose skaičių. Mažesniųjų savivaldybių atstovai teigė, kad jų skaičius siekia iki 10. Keli vidutinių savivaldybių atstovai minėjo, kad praktikantų skaičius svyruoja 11-30 ribose, kiti teigė, kad jų nebūna daugiau nei 10.

Savivaldybės keliami tikslai studentų praktikoms. Respondentai paprašyti išskirti 3 svarbiausius tikslus dažniausiai minėjo šiuos: 1) ugdyti praktinius įgūdžius (praktiškai visi – 93,4 proc.), 2) supažinti su savivaldybės veikla, struktūra (taip pat praktiškai visur – 86,7 proc.) atsakymų), 3) padėti studentams pritaikyti teorines žinias konkrečiame darbe (absoliuti dauguma-56,3 proc.). Kiek mažiau respondentų (37,5 proc.) minėjo tikslą nuveikti kai kuriuos darbus studentų pagalba. Ir tik 12,5 proc. (ir charakteringai tik iš pačių mažiausių savivaldybių) atstovai minėjo tikslą – ieškoti potencialių darbuotojų.

Praktikų trukmė. Dauguma (56,25 proc.) savivaldybių studentų praktika trunka iki 2 mėnesių, 37,5 proc. savivaldybių atstovų teigė, kad studentų praktikų trukmė yra mėnuo. Tik vienas (Vilniaus savivaldybės) atstovas atsiminė studento praktiką trunkant iki 3 mėnesių. Šie duomenys akivaizdžiai rodo, kad realiai savivaldybės „aptarnauja“ studentą praktikantą trumpiau, negu tai fiksuojama formaliuose dokumentuose ir studijų programose.

Pasiruošimo praktikai vertinimas. Absoliuti dauguma respondentų (81,3 proc.) teigė, kad savivaldybė ar jos prižiūrima institucija apsiribojama pasirašydama sutartį su universitetu ar kolegija. Tik Alytaus, Radviliškio ir Vilniaus savivaldybių atstovai pastebėjo, kad – jų apibendrintu vertinimu – vyksta nuolatinis ir sistemingas bendravimas tarp universiteto praktikos vadovų ir

praktikos vietos atstovo savivaldybėje. Praktiškai, galima daryti išvadą, kad būtent šie 3 respondentai ir buvo tie studentų praktikų mentoriai, kurie asmeniškai kontaktavo su universiteto/kolegijos atstovais dėl studento praktikanto.

Studento CV reikalavimas. Absoliuti dauguma respondentų (81,3 proc.) teigė, kad nėra tokios praktikos, kad būtų prašoma besiruošiančių atlikti praktiką studentų gyvenimo aprašymų. Respondentai iš Alytaus ir Vilniaus pastebėjo, kad kartais jų savivaldybės kartais pareikalauja studento CV, jei aukštoji mokykla jo nepateikia.

Kriterijų priimant studentus į praktiką buvimas. Visi respondentai teigė, kad nėra nustatytų kriterijų pagal ką savivaldybė ar jos prižiūrimos organizacijos priima studentus praktikai atlikti. Ir tik vienas Vilniaus savivaldybės tarnautojas pastebėjo, kad siekiama, kad studento būsimą darbo tema būtų susijusi su įvairiais vietos savivaldos klausimais.

Studentams skiriamos užduotys savivaldybėje. Absoliuti dauguma respondentų (81,3 proc.) teigė, kad studentai iš praktikos vadovo savivaldybėje gauna individualias, o ne kolektyvines užduotis. 31,6 proc. minėjo, kad užduotys studentams praktikantams savivaldybėse būna standartinės ir visiems panašios, ir nebūtinai atspindi savivaldybės veiklos prioritetus ar aktualijas.

Instruktažas praktikos vietoje. Visi respondentai teigė, kad instruktažą prieš pradėdamą praktiką praveda savivaldybėje paskirtas praktikos vadovas. Kaip žinome, to yra reikalaujama viename iš pasirašomos trišalės sutarties punktų. Tačiau nė vienas respondentas negalėjo detalizuoti paties instruktažo turinio, nurodyti konkrečios trukmės ir formos.

Studentų aprūpinimas praktikos metu. 62,5 proc. savivaldybių studentai praktikos metu yra visada aprūpinami darbo vieta ir būtinom darbui atlikti priemonėmis. Mažesnėje likusioje dalyje (37,5 proc.) darbo vietos gavimas „priklauso situacijos“. Tokį atsakymą tikriausiai realistiška interpretuoti kaip pripažinimą, kad studentai praktikantai konkrečios darbo vietos trečdalyje savivaldybių negauna.

Kontaktai tarp praktikos vadovų universitete ir savivaldybėje. 81,3 proc. savivaldybių tokie kontaktai tik formalūs, įtvirtinami pasirašant sutartis dėl praktikų. Tik keliose savivaldybėse (charakteringai- mažesniosiose ir Kauno bei Vilniaus) pastebėjo, kad kai kurių praktikantų atveju kontaktai palaikomi visos praktikos metu ar netgi jai pasibaigus (galima daryti prielaidą, kad tokių kontaktų iniciatorius būna studentas). Daugumoje savivaldybių kontaktai tarp mentoriaus ir tutoriaus palaikomi „tik esant reikalui“. Paklausti kam dažniausiai priklauso eventualaus komunikavimo iniciatyva respondentai pasiskirstė beveiki tolygiai: vieni teigė, kad tai priklauso nuo situacijos, kiti iniciatyvą matė iš universiteto paskirto praktikos vadovo, kiti – savivaldybės vadovo, studento iniciatyvos. Tai leidžia daryti išvadą, kad kontaktavimas yra silpnai išvystytas ir turi gryno atsitiktinumo pobūdį.

Savivaldybės praktikos vadovo atsakomybė. Beveik visose savivaldybėse vienodai suvokiama už studentų praktiką tenkanti atsakomybė. Ta atsakomybė pirmiausia ir labiausia susijusi su užduočių studentui formavimu (apkrovimu darbu), toliau atsakomybė dar apima: darbo vietos parengimą, aprūpinimą būtinom darbui atlikti priemonėmis, studento veiklos kontrolę.

Studentų praktikos aptarimas. Bent 68,8 proc. savivaldybių neturi jokios po studentų praktikos pabaigos universitete organizuojamų praktikų atlikimo aptarimų. Tik Vilniaus savivaldybės atstovai teigė, kad kartais tai daroma, ir tik Alytaus savivaldybėje yra susiklosčiusi tokia praktikų aptarimo su universiteto atstovais ir studentu nuolatinė tradicija. Vilniaus savivaldybės atstovų įvairūs atsakymai į šį klausimą atspindi didelės savivaldybės situaciją, kurioje dirba daugelio universitetų studentai.

Problemos su kuriomis susiduria savivaldybės studentų praktikos metu. Dažniausiai buvo minima papildomo darbo krūvio problema. Respondentai iš skirtingo dydžio savivaldybių minėjo papildomą darbo krūvį susijusį su studentų praktika. Sunkiau atrodė didžiųjų Lietuvos miestų savivaldybės darbuotojams surasti studentams užduotis. Savivaldybių problemų, susijusių su studentų praktikomis, pasiskirstymas pateikiamas lentelėje 2.3. Svarbu pažymėti, kad net 56,3 proc. savivaldybių didžiausia problema, įgyvendinant studentų praktikas, laiko tai, jog už papildomą, su

studentų praktikomis susijusį darbą, nėra niekaip atlyginama. Kita vertus, net 37,5 proc. savivaldybių esmine problema laiko tai, kad sunku (neaišku kaip ir kokias) studentams praktikantams skirti darbo savivaldybėje užduotis. Tai liudija apie silpną praktikų institucionalizaciją universitetų, kolegijų ir savivaldybių atveju.

2.3. lentelė. Pagrindinės problemos, su kuriomis susiduria savivaldybės, įgyvendindamos studentų praktikas

Studijų metai	Dažnis savivaldybėse N	Santykinis tankis savivaldybėse %
Papildomas darbo krūvis, už kurį neatlyginama	9	36,0
Sunkumas skiriant jiems konkrečias užduotis	6	24,0
Silpnos studentų žinios	4	16,0
Studentų aplaidumas, nepareigingumas	2	8,0
Komunikacijos problemos	1	4,0
Nėra problemų	2	8,0
Nežinau	1	4,0
VISO	25	100

Praktikos trukmė. Kas antras savivaldybėje atliekantis praktiką studentas turi „laisvą darbo grafiką“. Kas trečias – dirba kasdien 4-6 val. Tik kai kuriose mažesnėse ir vidutinėse savivaldybėse studento praktikanto darbo diena trunka 6-8 val. Šie pastebėjimai apie studentų savivaldybėje darbo laiko „realias praktikas“ akivaizdžiai prieštarauja pasirašomose sutartyse dažniausiai numatomai sąlygai, kad studentai turi dirbti oficialiomis įstaigos nustatytomis darbo valandomis.

Asmuo atsakingas už studentų praktikos koordinavimą. Net dvejuose trečdaliuose savivaldybių, reguliariai priimančių studentus praktikoms, nėra vieno asmens, kuris būtų atsakingas už studentų praktika ar „specializuotąsi“ šioje veikloje. Paprastai, studentų praktikose „kontaktinis asmuo“ yra Bendrųjų reikalų skyriaus vadovui. Praktiškai visose savivaldybėse, įskaitant Vilniaus ir Kauno savivaldybes, Bendrųjų reikalų skyriaus vedėjas yra vienintelė pozicija, instituciškai siejama su studentų praktikomis.

Studento praktikos vertinimas. Savivaldybės darbuotojų buvo klausama apie ką praktikos vadovai rašo vertindami studento praktikos atlikimą. Atsakiusieji rinkosi daugiau negu vieną atsakymą. Dauguma minėjo, kad jie vertina studentų atliktas užduotis (81,3 proc.), vertina atskirus studento gebėjimus (76 proc.), pamini studento asmenines bei dalykines savybes (56,3 proc.). Dažniausia atsiliepimo forma „laisva“ ir praktiškai rašomi labai teigiami atsiliepimai. Tik vienos savivaldybės atstovas minėjo, kad yra tekę susidurti su savita vertinimo forma, atskirai parengta pagal aukštosios mokykla ataskaitos sistemą.

Universiteto ir savivaldybės bendradarbiavimo vertinimas. Nė vienoje savivaldybėje universitetų ir savivaldybių bendradarbiavimo per studentų praktikas vertinimas nesiekė aukščiausio balo „labai gerai“. Charakteringai, Vilniaus savivaldybės atstovai bendradarbiavimą įvertino „gerai“, o visose kitose savivaldybėse bendradarbiavimas vertinamas „vidutiniškai“ ir prasčiau (patenkinamai, blogai ir labai blogai).

Savivaldybių atstovų komentarai ir pastebėjimai apie studentų praktikų savivaldybėse ar joms priklausančiose/ jų prižiūrimose organizacijose organizavimą ir tobulinimą. „Tikėtina, kad bendradarbiavimas tarp universitetų ir savivaldybių, organizuojant studentų praktikas galėtų būti kryptingesnis, pvz., savivaldybės galėtų įvertinti ir pareikšti pageidavimą konkrečių specialybių studentams konkrečioje aukštojoje mokykloje. Taip pat galėtų būti viešai skelbiamos galimybės studentams atlikti praktikas“.

„Studentams trūksta noro atlikti praktiką savivaldybėje. Jiems norisi gauti tik parašą. Nors per mano darbo savivaldybėje laikotarpį, pasitaikė 3 studentės, kurios labai atsakingai žiūrėjo į praktiką ir tikrai stengėsi gauti kuo daugiau žinių iš mūsų, kad panaudotų savo bakalauriniams darbams, o vėliau ir magistriniams“.

“Studentai iš universitetų neturi praktinių įgūdžių, nemoka taikyti teisinių žinių. Dažnai jų praktiką reikia pradėti nuo elementarių žinių. Daug priklauso nuo pačio studento poreikio: vienam tik keletu pavyzdžių užtenka ir jo praktika tuo baigiasi, o kiti nori sužinoti kiek galima daugiau, todėl tvarko archyvus, ruošia dokumentų projektus, noriai dalyvauja posėdžiuose. Kolegijų studentai beveik visuomet yra labiau pasiruošę praktiniam darbui”.

„Gaila, kad dažniausiai studentai suinteresuoti „prastumti“ laiką atlikdami praktiką ir „užsidėti“ pliusiuką, kad ją atliktų. Arba tai jiems svarbu, kad parengti atliktos praktikos aprašymą, baigiamąjį darbą. Labai suinteresuotų praktinėmis žiniomis ir žingeidžių studentų – vienas kitas”.

„Šiuo metu studentų praktika traktuojama kaip papildomas darbo krūvis praktikos vadovui darbo vietoje. Labai didelė problema – darbo vietos, nes nėra atliekamų kompiuterių, atliekamų kabinetų, kur tie studentai galėtų dirbti. Studentai žiūri į praktiką kaip į laisvą laiką, o praktikos vadovai darbo vietoje, kad kuo greičiau jų atsikratyti. Tokia realybė”.

Savivaldybių ”geroji praktika”: „Paminėtinas Kauno technologijos universitetas, kurio studentai dažniausiai turi konkrečias, universiteto suformuluotas užduotis, kurios siejasi su baigiamųjų darbų temomis. Tikėtina, kad tokia praktika yra dėl gero universiteto atstovų orientavimosi vietos savivaldos teisėse ir pareigose bei tai reglamentuojančiuose teisės aktuose“.

„Kauno miesto savivaldybėje praktikas atlieka VDU ir KTU studentai. Pažymėtina, kad darbštesni ir labiau motyvuoti bei geriau pasirengę praktikai, t.y. turintys konkrečias vadovų užduotis, susijusias su baigiamuoju darbu arba savo studijų temomis, turintys praktikų atlikimo metodikas, yra KTU studentai. VDU studentai pasižymi per dideliu laisvumu ir nežino konkrečių užduočių, praktiką atlikti orientuoti dažniausiai tik formaliai“.

„Turėjome tris geras studentes iš KTU Socialinių mokslų fakulteto, Viešojo administravimo specialybės“.

„Šiaulių universiteto studentai ateina labai nepasiruošę ir visiškai nemotyvuoti. Labai konstruktyviai bendradarbiaujama su Karo akademija. Studentai atvyksta motyvuoti, gerai pasirengę teoriškai, žinantys praktikos tikslus ir ką jiems reikia sužinoti“.

2.4. Situacija Pramonės, prekybos ir amatų rūmuose (Kauno Pramonės, prekybos ir amatų rūmų situacijos pagrindu)

Pramonės, prekybos ir amatų rūmuose (toliau- PPAR) turi patirties organizuojant kolegijų studentų ir universitetų magistrantų praktikas. PPAR neturi jokios darbo patirties su universitetų viešojo administravimo specialybės bakalaurinių studijų studentais. Dažniausiai PPAR praktikas atlieka šių specialybių studentai: ekonomika; marketingas ir tarptautinė komercija; verslo administravimas; žinių ir inovacijų vadyba; politikos mokslai ir diplomatija; edukologija; teisė ir valdymas; verslo psichologija; viešojo sektoriaus ekonomika; strateginis inovacijų valdymas ir kt. Per vienerius metus PPAR priima 11-30 studentų praktikantų. PPAR dažnai į studentą praktikantą žiūri kaip į būsimąjį savo darbuotoją. Tačiau studentų praktikoms dažniausiai kaip tikslą kelia siekį supažindinti su savo veikla, struktūra. Praktinių darbo įgūdžių lavinimui PPAR dėmesio skiria minimaliai. PPAR turi patirties tiek „smūginėse“ (iki 1 mėnesio), tiek „tęstinėse“ (iki 3 mėnesių) studentų praktikose. PPAR neapsiriboja tik praktikos sutarties su universitetu ir studentu pasirašymu; vyksta nuolatinis bendravimas tarp universiteto praktikos vadovų ir praktikos vietos atstovo. Kartais (MA studijų atveju) vykdoma speciali stažuotės programa. PPAR visuomet reikalauja pateikti studentų, kurie ruošiasi atlikti praktiką, gyvenimo aprašymus. Atsirenkant studentus praktikantus, labai svarbiu kriterijumi PPAR laiko studentų žinias, pareiškumą ir asmenines savybes. PPAR yra specifinė plataus profilio institucija ir paprastai studentams pateikiamos užduotys yra 2 dalių: bazinės, t.y. bendrosios ir specialiosios, t.y. pritaikytos studento specialybei. PPAR kaip taisyklė nesiekia studentus aprūpinti darbo vieta ir priemonėmis. Kontaktai tarp praktikos vadovo universitete ir praktikos vietos atstovo PPAR palaikomi visos studentų praktikos atlikimo metu. Rūmų paskirtas praktikos vadovas daugiausia dėmesio skiria užduočių studentui formavimui ir studento veiklos kontrolei. Universiteto paskirtas praktikos vadovas kontaktuoja su praktikos vadovu Rūmuose tais atvejais, jei kuris nors iš vadovų tokio bendravimo asmeniškai (dėl profesinio entuziazmo) siekia. Paprastai, tas entuziastingas asmuo yra praktikos vadovas PPA Rūmuose (konkrečiai, Kauno PPAR Kancleris). PPAR niekada neteko susidurti ir dalyvauti praktikų atlikimo aptarimuose universitete po studentų praktikos pabaigos. PPAR labiausiai netenkina studentų aplaidumas, nepareiškumas. Praktikos vadovai atsiliepiamuose vertina atskirus studento gebėjimus ir pamini studento asmenines bei dalykines savybes, bet paprastai nesigilina į studento atliktų užduočių kokybės vertinimą. Kauno PPAR „gerai“ vertina

universiteto ir Rūmų ir su jais susijusių organizacijų bendradarbiavimą organizuojant studentų praktiką.

Gerosios praktikos Kauno PPA rūmuose: projektai dalyvaujant profesinėms mokykloms (buvo sukurtos studijų programos). Projektas, kurio rezultate buvo įkurtas Verslo moterų tinklas. Projektas su moksleivių mokomosiomis bendrovėmis. Studentų dalyvavimas organizuojant verslo bendruomenės renginius: verslo misijas su užsienio įmonėmis; verslo profesionalų klubus; forumus; konferencijas.

2.5. Lietuvos universitetų patirtis vykdant studentų praktikas (tyrimo rezultatai)

Tyrimo tikslas buvo atlikti Lietuvos universitetų patirties, susijusios su aukštųjų mokyklų studentų praktikos savivaldybėse ir jų prižiūrimose organizavimo analizę. Tuo tikslu buvo atlikta ekspertinė (anketinė) apklausa, apėmusi visus Lietuvos universitetus, turinčius tyrimui reikšmingos patirties. Tyrimas buvo atliekamas 2010 m. lapkričio 15-28 d. Tyrimu apimti universitetai:

- 1) Lietuvos universitetai turintys Viešojo administravimo bakalauro studijų programą (5):
Vytauto Didžiojo universitetas (toliau – VDU),
Kauno technologijos universitetas (toliau – KTU),
Klaipėdos, universitetas (toliau – KLU),
Šiaulių universitetas (toliau – ŠU),
Mykolo Romerio universitetas (toliau – MRU).
- 2) ir kitos aukštosios mokyklos, siunčiančios studentus praktikoms į savivaldybes (2):
Pedagoginis universitetas ir
Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas (toliau – TSPMI).

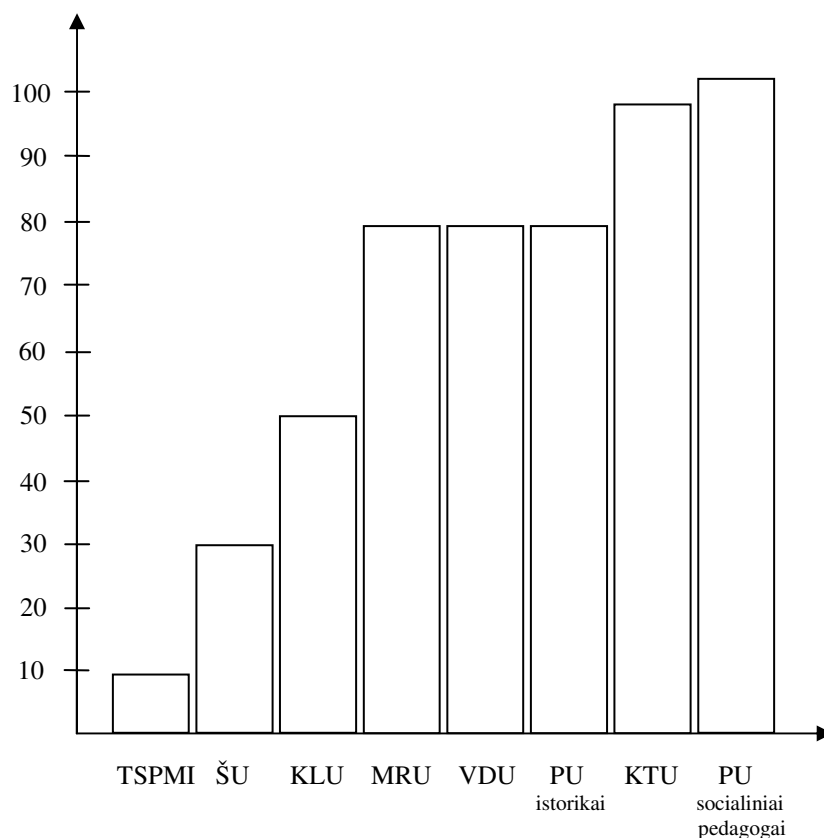
Tyrimo informaciją teikė katedros vedėjai ir asmenys, atsakingi už studentų praktikų organizavimą: VDU, Šiaulių universitetas, KTU, Klaipėdos universitetas, ten kur tokių nėra anketas pildė katedros vedėjas ir kursą apie vietos savivaldą dėstęs dėstytojas. Iš kiekvienos VA katedros buvo gauta po dvi užpildytas anketas (viso – 10)⁶. Iš kitų aukštųjų mokyklų gautos 3 anketos: vieną pildė VU istorijos fakulteto prodekanė, kitą to paties universiteto socialinės pedagogikos katedros docentas ir vieną anketą atsakė TSPMI dėstytojas. **Iš viso gauta 13 anketų.**

Kurio kurso universitetų studentai atlieka praktiką savivaldybėje arba jos prižiūrimose organizacijose? 60 proc. VA katedrų praktikas savivaldybėse atlieka trečiakursiai ir visose ketvirtakursiai, daugumoje VA katedrų (6 iš 10 interviu) – ir 5-kursiai neakivaizdinio kurso studentai. Pedagoginio ir Vilniaus universitetų atstovai minėjo 3, 4 ir 5 kurso studentus. Jie minėjo, kad praktiką savivaldybėse ar jos organizacijose atlieka politikos mokslų, taikomosios istorijos ir socialinės pedagogikos studentai. VA katedrų atstovai įvardijo tik savo, o ne kitų to paties universiteto specialybių studentus, kurie taipogi atlikinėja praktiką vietos savivaldos institucijose (pvz. socialinio darbo, vadybos, edukologijos, psichologijos ir pan. specialybių studentai).

Kiek studentų per vienerius mokslo metus katedra nukreipia į praktikas savivaldybėse arba jų prižiūrimose organizacijose? Mažiausiai studentų (iki 10) per metus į savivaldybes siunčia TSPMI, tuo tarpu daugiausia PU socialinės pedagogikos katedra (virš 100). ŠU siunčia 11-30, KLU – 31-50, MRU – 30-80, VDU – 50-80. Panašus skaičius (50-80) yra tarp istorikų. KTU – 80-100 (žr. 2.1. pav.).

---

⁶ Interviu (anketų) dubliavimo padaliniuose principo laikytasi, siekiant gauti kuo pilnesnę informaciją apie padalinį, toliau analizėje, jei to paties universiteto anketiniai duomenys kuriuo nors klausimu sutampa, tai imama tik 1 anketa. Kaip ir tikėtasi, atsakinėdami į kai kuriuos klausimus to paties universiteto atstovai pateikė kiek skirtingus atsakymus.

2.1. pav. Kiek studentų per vienerius mokslo metus katedra nukreipia į praktikas savivaldybėse arba jų prižiūrimose organizacijose?

Studentų praktikos laikas. Daugumoje universitetų praktikos laikas yra pavasario semestras⁷. Visur jis visiems vienodai nustatytas. Tik VDU išimtinu atveju leidžia studentui praktiką atlikti ir vasarą⁸. MRU, VDU ir PU socialinės pedagogikos katedroje leidžiama praktiką skaidyti dalimis.

Kreditai skirti už studentų praktiką. Daugumoje universitetų už praktikos atlikimą numatyta 10 kreditų kaip ir rekomenduojama Viešojo administravimo studijų krypties reglamente (2007 m., žr. 2.1.1.). Kiek daugiau – 12 kreditų skiriama KTU ir TSPMI. Istorikai už praktiką trunkančią 80 val. gauna 2 kreditus, tuo tarpu socialiniai pedagogai – 20 kreditų. Kreditų suteikimas už praktikas nėra vieningas ir būtų sunkiai „transferuojamas“ net ir tarp pačių Lietuvos universitetų.

Ar yra atskiras universiteto (katedros) darbuotojas atsakingas už studentų praktikos organizavimą? Kai kuriuose universitetuose yra atskiras darbuotojas, kuriam pavesta koordinuoti visus su studentų praktika (savivaldybėse ir ne tik) susijusius reikalus. Taip yra KTU, VDU, Šiaulių universitete, VU TSPMI, Pedagoginiame universitete, Klaipėdos universitete - yra visame fakultete toks vienas asmuo. MRU tokia atsakomybė tenka (kiekvienam) katedros vedėjui (mūsų atveju - MRU Viešojo administravimo katedros vedėjui). Studentų praktikos koordinatoriai eina skirtingas, bet išimtinai dėstytojo (ne mokslo darbuotojo ir ne kokias nors pagalbines- administracines), pareigas: dažniausiai tai lektorai (kai kur tuo pat metu ir doktorantai) ir docentai.

Studentų praktikoms keliami tikslai. Respondentai buvo prašomi pažymėti tris svarbiausius praktikos tikslus (žr. 2.4. lentelę). Šioje vietoje verta akcentuoti, kad per studentų praktikas „užmegzti kontaktus su potencialiais darbdaviais“ svarbu yra tik mažumai Lietuvos universitetų, siunčiančių praktikoms studentus į savivaldybes. Konkrečiai, šis tikslas nėra svarbus nė vienam

⁷ Šiuo požiūriu, įdomu pastebėti, kad KTU SMC 2009 m. rudenį atliktame žvalgomajame tyrime savivaldybių atstovai minėjo, kad labiausiai pageidautinas laikas studentų praktikoms būtų žiema.

⁸ Tas pats KTU SMC tyrimas rodo, kad kas ketvirtoje savivaldybėje studentų praktika vasarą yra pageidautina.

Lietuvos universitetui, turinčiam VA BA programą. Universitetai labiausiai orientuojasi į pažintines praktikas.

2.4. Svarbiausi universiteto studentų praktikos tikslai (ekspertų atsakymų dažniai)

<i>Tikslas</i>	<i>Skaičius atsakiusiųjų</i>	<i>Procentas</i>
Susipažinti su praktine viešojo administravimo veikla	8 (1) ⁹	69.2
Pritaikyti teorines žinias konkrečiame darbe	7 (2)	69.2
Įgyti praktinių įgūdžių	6 (3)	69.2
Užmegzti kontaktus su potencialiais darbdaviais	2 (2)	30.7
Rinkti medžiagą baigiamajam darbui	7 (1)	61.5

Kas nustato praktikos trukmę? KTU, KLU, ŠU minimali praktikos trukmė yra apibrėžta specialiu valstybės patvirtintu studijų krypties reglamentu. VDU šalia šio reglamento vadovaujasi jau susiklosčiusia fakulteto praktika (čia, dėl praktikų vasaros metu). MRU studentų praktikos trukmę nustato Universitete bendrai esanti visiems tvarka. TSPMI vadovaujasi fakulteto sprendimais. Pedagoginiame paisoma reglamento ir universiteto nuostatų.

Kaip vyksta pasiruošimas praktikai iš universiteto ir savivaldybės ar jos prižiūrimos organizacijos pusės? Kai kuriuose universitetuose apsiribojama sutarties pasirašymu, kituose gi vyksta nuolatinis bendravimas tarp universiteto praktikos vadovų ir būsimos praktikos vietos atstovo. Vienas Šiaulių universiteto atstovas teigė, kad apsiribojama sutarties pasirašymu, o kitas to paties universiteto atstovas tvirtino, kad vyksta nuolatinis bendravimas tarp universiteto praktikos vadovų ir būsimos praktikos vietos atstovo. Tokią pat skirtingą nuomonę pareiškė ir abu KTU bei Klaipėdos universiteto atstovai. Pedagoginio universiteto atstovai teigė, kad vyksta nuolatinis bendravimas. MRU atstovai teigė, kad ne tik pasirašoma sutartis, bet ir vyksta nuolatinis bendravimas. VDU, TSPMI apsiribojama sutarties pasirašymu.

Kas atsakingas už praktikos vietos suradimą? Tyrejoms kiek netikėtai, daugumoje universitetų atsakomybė už praktikos vietos suradimą tenka studentui. Kai kur (5 (+2)) už tai atsakinga katedra arba katedros paskirtas praktikos vadovas (kuris vėliau dažnai būna ir baigiamojo darbo vadovu) (3 + 1). Dažnai respondentai teigė, kad atsakomybe dalina studentas kartu su katedra. TSPMI minėjo, kad katedrai pasiūlius studentai turi pasirinkimo galimybę. Šiaulių universiteto atstovai minėjo karjeros centro paslaugas.

Ar skatinama, kad studentas pats susirastų praktikos atlikimo vieta? Visuose universitetuose studentai skatinami praktikos vietą susirasti patys, į tai žiūrima teigiamai. Tačiau šią praktiką galima interpretuoti ne tik kaip studentų „įgalinimą“, bet ir kaip universitetų taktiką kiek galima susimąžinti savo darbo krūvį ir atsakomybę.

Studentams skiriamos užduotys. Daugumoje universitetų atstovų teigė, kad studentai iš praktikos vadovo universitete gauna individualias (ne kolektyvines) užduotis. Daugelis ekspertų minėjo, kad užduotys studentams būna standartinės ir visiems panašios, nors neatmeta galimybės, kad standartinės užduotys būtų papildytos individualiomis.

Ar bandoma rasti tokią praktikos vietą, kuri būtų susijusi su studento baigiamojo darbo tema? Atsakant į šį klausimą, daugumoje universitetų teigiama, kad tai daroma visuomet; kiti (4/2) pabrėžė, kad kartais, bet tai priklauso nuo studento iniciatyvos.

Ar (ir kaip) palaikomi kontaktai tarp praktikos vadovo universitete ir praktikos vietos atstovo? **Dauguma universitetų jaučiasi** kontaktus su savivaldybėmis palaiką visos studentų praktikos atlikimo metu; tačiau daugiau negu pusė pripažįsta, kad tokie kontaktai tik formalūs, įtvirtinami pasirašant sutartis dėl praktikų ir tik 2 universitetų (vienas Šiaulių universiteto ir pedagoginio universiteto) atstovai teigė, kad kontaktai palaikomi ir pasibaigus studentų praktikai.

⁹ Čia ir kitose lentelėse skliausteliuose nurodomas universitetų, neturinčių VA programos, respondentų skaičius.

Studento CV reikalavimas. Absoliuti dauguma universitetų studentų būsimųjų praktikantų gyvenimo aprašymus siunčia kuomet to reikalauja priimanti institucija. Atsakydami į šį klausimą tik 1 respondentas teigė, kad nėra tokios praktikos, o tik 1 sakė, kad tai daroma visuomet (iš Šiaulių universiteto).

Ar po studentų praktikos pabaigos universitete organizuojami praktikų atlikimo aptarimai su praktikos vietos atstovais (savivaldybėmis)? MRU, VDU, ŠU, TSPMI, socialiniai pedagogai iš PU teigė, kad tokie aptarimai kartais vyksta, KTU, VDU ir PU istorikai sakė, kad tokios praktikos nėra, ir tik KLU tai daroma visuomet. Klaipėdos universiteto atstovai pažymėjo, kad kasmet rudenį jie organizuoja seminarą-apskrito stalo diskusiją, kurioje dalyvauja universiteto ir savivaldybės atstovai, studentų praktikai aptarti.

Kokia yra studentų atsiskaitymo už praktikas forma? Daugumoje universitetų, turinčių VA bakalaurų studijų programą (MRU, ŠU, KLU) šalia rašytinės ataskaitos vyksta pokalbis apie praktiką su praktikos vadovu universitete, KTU atstovai teigė, kad studentai tik parengia ataskaitą raštu, kurią atiduoda praktikos vadovui universitete ir VDU respondentai teigė, kad po praktikos studentai atsiskaito katedros sudarytai komisijai. Kituose universitetuose apsiribojama raštiška ataskaita, vyksta pristatymas specialiai sudarytai komisijai arba vyksta pokalbis su vadovu.

Ar studentas praeina kažkokį instruktažą universitete prieš pradėdamas praktiką? Universitetuose, turinčiuose VA programas ir VU TSPMI bei PU instruktažą dažniausiai praveda universiteto paskirtas praktikos vadovas. Vienas ekspertas (iš VDU) teigė, kad instruktažo nebūna, o kitas iš to paties universiteto teigė, kad jį praveda praktikos koordinatorius.

Instruktažas praktikos vietoje. Visų universitetų atstovai teigė, kad instruktažą prieš pradėdamas praktiką praveda paskirtas praktikos vadovas. To yra reikalaujama viename iš pasirašomos trišalės sutarties punktų.

Ar universiteto paskirtas praktikos vadovas kontaktuoja su praktikos vadovu savivaldybėje? Niekas iš universiteto atstovų neatsakė, kad tokie kontaktai tarp universiteto ir praktikos savivaldybėje vadovo būtų pastovūs ir reguliarūs. Daugumoje atvejų (8 ir 3 iš kitų universitetų) teigė, kad tokie kontaktai užmezgami retkarčiais, jei kyla klausimų, idėjų, problemų. 2 ekspertai teigė, kad kontaktai atsiranda, jei kuris nors iš vadovų tokio bendravimo asmeniškai siekia ir 1 tvirtino, kad kontaktų nėra nebent tik esant reikalui.

Jei studentų praktikos metu vyksta bendravimas tarp universiteto paskirto praktikos vadovo su praktikos vadovu savivaldybėje, tai dažniausiai kieno iniciatyva tai vyksta? Abu atstovai iš Šiaulių, vienas KTU ir vienas Klaipėdos universiteto atstovai ir 2 pedagoginio universiteto atstovai) teigė, kad tokių kontaktų iniciatyva kyla iš universiteto paskirto praktikos vadovo pusės. Vienas MRU ekspertas teigė, kad iniciatyva priklauso praktikos vadovui savivaldybėje. Vienas ekspertas iš VDU tvirtino, kad iniciatyva priklauso studentui, o kitas teigė, kad toks bendravimas iš viso nestebimas. TSPMI ekspertas tvirtino, kad iniciatyva priklauso studentui. Trys ekspertai po vieną iš MRU ir KTU, KL teigė, kad kontaktai priklauso nuo abiejų praktikos vadovų arba yra situacijos padiktuoti.

Ar studentas gali keisti praktikos vietą? Vienas ŠU ekspertas, vienas iš KTU, abu VDU ekspertai, vienas MRU ir TSPMI, Socialinės pedagogikos atstovas teigė, kad tokia galimybė numatyta ir jei studento noras pagrįstas, katedra ieško kitos praktikos atlikimo vietos. Kiti ekspertai (po vieną iš ŠU, KL, MRU bei Pedagoginio universiteto istorikai) tvirtino, kad tokia galimybė nenumatyta, du ekspertai iš ŠU ir KU teigė, jog tokia galimybė numatyta, bet naujos praktikos vietos suradimo iniciatyvos turi imtis pats studentas ir 1 tvirtino, kad nežino ar tai yra galima (iš KTU).

Kokios problemos studentams kyla praktikos savivaldybėje metu? Atsakydami į šį klausimą dauguma universitetų atstovų minėjo dvi praktikos metu savivaldybėje kylančias problemas: dėmesio studentui stoka ir neaiškias darbo užduotis (žr. 2.5. lentelę).

2.5. lentelė. Universitetų studentams praktikos savivaldybėje metu iškylančios problemos (ekspertų atsakymų dažniai)

<i>Problemos</i>	<i>Skaičius atsakiusių</i>	<i>Procentas</i>

Dėmesio studentui stoka	8 (1)	69.2
Nepagarbus, atsainus požiūris į studentą	1	7.7
Neaiškios darbo užduotys	6 (1)	53.8
Nežinau	1	7.7

Kokios problemos universitetams kyla studentų praktikos savivaldybėje metu? Daugumoje universitetų pagrindinė problema yra studentų kontrolės sudėtingumas dėl fizinio atstumo, nes dažnai praktikos vieta yra nutolusi nuo universiteto. Kiti pažymėjo išaugusį universiteto vadovo darbo krūvį (nors jis yra įskaičiuojamas į bendrą pedagoginį darbo krūvį), vienas ekspertas (iš VDU) pažymėjo, kad pritrūksta studentui laiko (žr. 2.6. lentelę). Vienas MRU ekspertas ir socialines pedagogikos atstovas iš PU į šį klausimą neatsakė.

2.6. lentelė. Universitetams studentų praktikos savivaldybėje metu iškylančios problemos (ekspertų atsakymų dažniai)

<i>Problemos</i>	<i>Skaičius atsakiusių</i>	<i>Procentas</i>
Stipriai išaugęs praktikų vadovų darbo krūvis	3	23.0
Sunkumas sukontroliuoti studentus dėl nutolusios jų praktikos vietos (fizinis atstumas)	6 (3)	69.2
Nežinau	2	15.3

Kaip vertinate universiteto ir savivaldybės bendradarbiavimą organizuojant studentų praktiką? Nė vienas universiteto atstovas bendradarbiavimo su savivaldybėmis per studentų praktikas neįvertino aukščiausiu balu "1. gerai", bet nebuvo vertinančių blogai ar 1.blogai. Blogiausiai bendradarbiavimą vertina VDU: jų atstovai bendradarbiavimą vertino patenkinamai. Kitų universitetų atstovų nuomonės išsiskyrė. 5 (+3) bendradarbiavimą įvertino gerai, 3 - vidutiniškai

Papildomi komentarai ir pastebėjimai apie studentų praktikų savivaldybėse ar joms priklausančiose/ jų prižiūrimose organizacijose organizavimą ir tobulinimą. Didesnė dalis ekspertų susilaikė nuo platesnių komentarų. Tik 2 ekspertai (iš VDU ir KLU) išsakė savo nuomonę. VDU atstovas teigė: „Manau, kad studentai nelabai siunčiami atlikt praktiką savivaldybėms priklausančiose įstaigose ir biudžetinėse organizacijose – mokyklose, bibliotekose, muziejuose, komunalinių paslaugų teikimo įmonėse ir pan., taip pat organizacijose, kurių steigėjos ar dalininkės yra savivaldybės – pvz. Regionų plėtros tarybos, regionų turizmo informaciniai centrai, regionų vystymo agentūros, regionų atliekų tvarkymo centrai ir pan.“

Manau, kad būtų visai verta išplėsti praktikos atlikimo vietų sąrašą, nes savivaldybės su savo įsteigtomis institucijomis susiję ir teisės aktų, ir valdymo, ir finansavimo, ir kontrolės, ir turto valdymo ir kitose srityse.

Klaipėdos universiteto atstovas pareiškė tokią nuomonę: „Kai kurioms savivaldybėms arba jų prižiūrimoms organizacijoms reiktų keisti požiūrį į praktikantus. Bet kuris praktikantas gali būti naudingas organizacijai, jei yra tinkamai nukreipiamas. Dabar dalis organizacijų praktiką suvokia kaip papildomą naštą ir ne išnaudoja praktikanto turimas žinias ir gebėjimus, o stengiasi nugarsti į tamsiausią kampą, kad tuos du mėnesius, kuriuos trunka praktika, nebadytų akių.“

Gerosios praktikos paminėjimas. Socialiniai pedagogai vardijo keletą Vilniaus bei Kauno mokyklų, kur jų studentai sėkmingai atlieka praktiką. VDU atstovas teigė: „Pastebėta, kad gana dažnai studentai džiaugiasi praktika seniūnijose. Taip pat geri studentų įspūdžiai iš Švenčionių savivaldybės“.

2.6. Lietuvos kolegijų studentų praktikų organizavimo savivaldybėse patirties analizė

Tyrimo tikslas buvo atlikti Lietuvos kolegijų patirties apie studentų praktikos organizavimą analizę. Tuo tikslu buvo atlikta ekspertinė kolegijų atstovų apklausa. Tyrimo anketą sudaro 28 klausimai, buvo naudojama ta pati anketa kaip ir universitetams. Tyrimas buvo atliekamas 2010 m. lapkričio 15-28 d. Tyrimas apėmė kolegijas iš skirtingų Lietuvos regionų. Buvo kreiptas į 8 kolegijas, gautos atsakytos penkios anketos. Anketos negrįžo iš 2 Vilniaus ir 1 Klaipėdos kolegijos. Anketas pildė Utenos (toliau – UT), Kolpingo (Kaunas) (toliau – K), Alytaus (toliau – AL), Panevėžio (toliau – PN) ir Šiaulių valstybinė (toliau – ŠU) kolegijos. Anketas pildė dėstytojai, atsakingi už studentų praktikų organizavimą arba einantys vadovaujančias pareigas.

Kurio kurso kolegijų studentai atlieka praktiką savivaldybėje arba jos prižiūrimose organizacijose? Visose kolegijose tai trečiakursiai, o 3-oje – ir ketvirtakursiai.

Kokios specialybės/ių studentai atlieka praktiką savivaldybėje arba jos prižiūrimose organizacijose?

Panevėžio kolegijos šių specialybių studentai: socialinis darbas, pedagogika, burnos higiena, bendrosios praktikos slauga, atlieka praktiką savivaldybei pavaldžiose įstaigose.

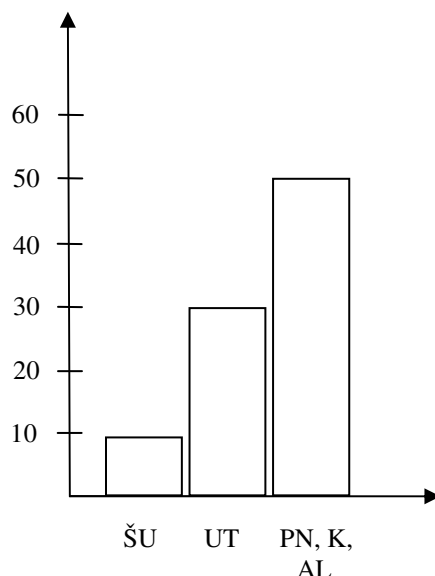
Alytaus kolegijos įstaigų ir įmonių administravimo, kompiuterinių tinklų administravimo ir informacinių sistemų technologijų specialybių studentai atlieka ten praktiką.

Šiaulių kolegijos įmonių ir įstaigų administravimo specialybės studentai atlieka praktiką savivaldybėje arba jos prižiūrimose organizacijose.

Utenos kolegija siunčia savo teisės, verslo vadybos, informacinių sistemų technologijų studijų programų studentus atlikti praktikos vietas savivaldos ar jai pavaldžiose organizacijose.

Socialinio darbo, teisės, verslo anglų kalbos, finansų ir verslo vadybos spec. baigiamojo kurso studentai iš Kolpingo kolegijos atlieka ten praktiką.

Kiek studentų per vienerius mokslo metus katedra nukreipia į praktikas savivaldybėse arba jų prižiūrimose organizacijose? Atsakant į šį klausimą praktika pasirodė esanti panaši. Mažiausiai studentų (iki 10) ten siunčia Šiaulių kolegija, kiek daugiau studentų siunčia Utenos kolegija. Panevėžio, Kolpingo ir Alytaus kolegijos siunčia panašų studentų skaičių (31-50) praktikoms atlikti į savivaldybes (žr. 2.2. pav.).

2.2. pav. Kiek studentų per vienerius mokslo metus katedra nukreipia į praktikas savivaldybėse arba jų prižiūrimose organizacijose?

Studentų praktikos laikas. Daugumoje kolegijų praktikos laikas yra pavasario arba rudens semestruose. Kai kur atsakydami į šį klausimą ekspertai pateikė abu atsakymų variantus. Atsakydami į klausimą ar studentai laisvai gali pasirinkti kada atlikti praktiką, ekspertai lyg ir

pasidalino į dvi stovyklas: vieni (3) teigė, kad praktikos laikas visur visiems vienodai nustatytas, likusieji tvirtino, kad studentai gali rinktis kada ją atlikti. Nė vienoje kolegijoje neleidžiama praktiką skaidyti dalimis.

Kreditai skiriami už studentų praktiką. Kolegijose už praktikos atlikimą numatyti kreditai skiriasi. Šiauliuose ir Alytuje tam skiriama 4 kreditai, Panevėžyje jie svyruoja 4-7 ribose. Kaip pažymėjo Utenos kolegijos atstovas pas juos už praktiką gali būti skiriama 2, 4 ar 6 kreditai. Kolpingo kolegijoje praktikos atlikimas vertinamas 20 kreditų. Taigi, panašiai, kaip ir Lietuvos universitetuose, Lietuvos kolegijose kreditų suteikimas už praktikas pasirodo nesistemiškas ir būtų sunkiai „transferuojamas“ net ir tarp pačių Lietuvos kolegijų.

Ar yra atskiras kolegijos (katedros) darbuotojas atsakingas už studentų praktikos organizavimą? Kai kuriose kolegijose yra atskiras darbuotojas, kuriam pavesta koordinuoti visus su studentų praktika susijusius reikalus. Taip yra Alytaus, Panevėžio ir Utenos kolegijose. Šiauliuose nėra tokio asmens. Kolpingo kolegijoje už studentų praktikas atsakingas kiekvienos (viso penkių) katedros vedėjas.

Studentų praktikoms keliami tikslai? Ekspertai buvo prašomi pažymėti tris svarbiausius praktikos tikslus. Jų nuomonių pasiskirstymas atsispindi 2.7. lentelėje. Skirtingai nei universitetų respondentai nėra vienas iš kolegijos atstovų neatsakė, kad yra svarbu susipažinti su praktine viešojo administravimo veikla. Kaip ir universitetų, taip ir kolegijų atveju, „užmezgti kontaktus su potencialiais darbdaviais“ tėra visai marginalus studentų praktikų tikslas.

2.7. lentelė. Svarbiausi kolegijų studentų praktikos tikslai (kolegijų ekspertų atsakymų dažniai)

<i>Tikslas</i>	<i>Skaičius atsakiusiųjų</i>	<i>Procentas</i>
Pritaikyti teorines žinias konkrečiame darbe	5	100
Igyti praktinių įgūdžių	5	100
Užmezgti kontaktus su potencialiais darbdaviais	1	20
Rinkti medžiagą baigiamajam darbui	3	60

Kokia yra praktikos trukmė ir kas ją nustato? Dvejuose kolegijose praktika trunka iki mėnesio; 3-ose ji runka nuo mėnesio iki dviejų ir dar 2-ose ji būna 2-3 mėnesių ir ilgiau. Visi respondentai teigė, kad praktikos trukmė yra apibrėžta specialiu valstybės patvirtintu studijų krypties reglamentu.

Kaip vyksta pasiruošimas praktikai iš kolegijos ir savivaldybės ar jos prižiūrimos organizacijos pusės? 2-ose kolegijose apsiribojama sutarties pasirašymu, o 3-ose vyksta nuolatinis bendravimas tarp kolegijos praktikos vadovų ir būsimos praktikos vietos atstovo.

Kas atsakingas už praktikos vietos suradimą? Tik vienos kolegijos atstovas buvo linkęs teigti, kad atsakomybė tenka studentui, 1 tvirtino, kad už tai atsakinga katedra ir 1 sakė, kad katedros paskirtas praktikos vadovas. Panevėžio kolegijoje atsakomybė tenka Praktinio mokymo vadovui, Utenos kolegijoje- fakulteto vadovui.

Ar skatinama, kad studentas pats susirastų praktikos atlikimo vieta? Visi respondentai vienbalsiai teigė, kad tai skatinama, į tai žiūrima teigiamai. Tačiau vėlgi, panašiai kaip ir universitetų atveju, šią kolegijų praktiką galima interpretuoti ne tik kaip studentų „įgalinimą“, bet ir kaip kolegijų taktiką kiek galima susimąžinti savo darbo krūvį ir atsakomybę

Studentams skiriamos užduotys. Daugumoje kolegijų (3) studentai iš praktikos vadovo kolegijoje gauna standartinės užduotis. 2-jų kolegijų atstovai minėjo, kad standartinės užduotys būna papildomos individualiomis.

Ar bandoma rasti tokią praktikos vietą, kuri būtų susijusi su studento baigiamojo darbo tema? 3-ose kolegijose tai daroma visuomet; 2-jose - kartais.

Ar (ir kaip) palaikomi kontaktai tarp praktikos vadovo kolegijoje ir praktikos vietos atstovo? Kolpingo, Šiaulių, ir Panevėžio kolegijose kontaktai palaikomi visos studentų praktikos atlikimo metu; Utenos ir Alytaus kolegijose kontaktai palaikomi ir pasibaigus studentų praktikai.

Studento CV reikalavimas. 2-ose kolegijose gyvenimo aprašymai siunčiami kuomet to reikalauja priimanti institucija (Alytaus ir Kolpingo), Panevėžyje ir Šiauliuose nėra tokios praktikos, Utenos kolegijos atstovas teigė, kad, tai daroma kartais.

Ar po studentų praktikos pabaigos kolegijoje organizuojami praktikų atlikimo aptarimai su praktikos vietos atstovais (savivaldybėmis)? Alytaus kolegijos atstovas teigė, kad studentų praktikų aptarimai su savivaldybių atstovais visuomet vyksta. Šiaulių kolegijoje tokios praktikos nėra. Panevėžio ir Utenos kolegijose tokie aptarimai kartais vyksta. Kolpingo atstovas pažymėjo, kad tai priklauso nuo atliktos praktikos pobūdžio ir praktikos vadovo galimybių bei noro. Kolpingo kolegija kviečia visus, bet ne visi dalyvauja tokiuose aptarimuose.

Kokia yra studentų atsiskaitymo už praktikas forma? Dviejų kolegijų atstovai teigė, kad šalia rašytinės ataskaitos vyksta pokalbis apie praktiką su praktikos vadovu. Utenoje studentai atsiskaito sudarytai komisijai. Alytaus atstovas teigė, kad studentų praktikų aptarime dalyvauja ir praktikos vietos atstovas (rašytinis atsiliepimas), o kartais net dalyvauja pokalbyje.

Kolpingo kolegijoje atskirose katedrose yra kiek skirtinga atsiskaitymo forma. Verslo anglų kalbos, finansų ir teisės specialybių studentai šalia rašytinės ataskaitos kalbasi apie praktiką su praktikos vadovu. Socialinio darbo ir verslo vadybos studentai atsiskaito katedros sudarytai komisijai. Pastebėta, kad kartais studentų atsiskaityme už praktiką dalyvauja ir savivaldybės (praktikos darbo vietos) atstovas (rašo atsiliepiamą, dalyvauja pokalbyje).

Ar studentas praeina kažkokį instruktažą kolegijoje prieš pradėdamas praktiką? Visose 5 kolegijose instruktažą praveda kolegijos paskirtas praktikos vadovas.

Instruktažas praktikos vietoje. Visų kolegijų praktikantams studentams instruktažą prieš pradėdamą praktiką praveda paskirtas praktikos vadovas.

Ar kolegijos paskirtas praktikos vadovas kontaktuoja su praktikos vadovu savivaldybėje? Alytaus, Šiaulių ir Kolpingo kolegijų atstovai atsakė, kad tokie kontaktai būna pastovūs ir reguliarūs. Likusieji teigė, kad tokie kontaktai užmezgami retkarčiais, jei kyla klausimų, idėjų, problemų.

Jei studentų praktikos metu vyksta bendravimas tarp kolegijos paskirto praktikos vadovo su praktikos vadovu savivaldybėje, tai dažniausiai kieno iniciatyva tai vyksta? Visų penkių kolegijų atstovai teigė, kad eventualiai tokių kontaktų iniciatyva kyla iš kolegijos paskirto praktikos vadovo pusės. Tik vienas ekspertas pažymėjo, kad iniciatyva gali būti ir iš praktikos vadovo savivaldybėje.

Ar studentas gali keisti praktikos vietą? Visų penkių kolegijų atstovai teigė, kad tokia galimybė numatyta ir jei studento noras pagrįstas, katedra ieško kitos praktikos atlikimo vietos.

Kokios problemos studentams kyla praktikos savivaldybėje metu? Atsakydami į šį klausimą dauguma kolegijų atstovų minėjo vieną problemą: dėmesio studentui stoka (žr. 2.8. lentelę). Vienas ekspertas teigė, kad pasitaiko nesusikalbėjimas tarp studento ir praktikos vadovo, bet tai dažniausiai priklauso nuo asmenybių tipo.

2.8. lentelė. Kolegijų studentams praktikos savivaldybėje metu išskylančios problemos (kolegijų ekspertų atsakymų dažniai)

<i>Problemos</i>	<i>Skaičius atsakiusių</i>	<i>Procentas</i>
Dėmesio studentui stoka	3	60
Nepagarbus, atsainus požiūris į studentą	1	20

Kokios problemos kolegijoms kyla studentų praktikos savivaldybėje metu? Daugumoje kolegijų (3) akcentuojama, kad išauga kolegijos paskirto praktikos vadovo darbo krūvis. 2-ose pagrindinė problema yra studentų kontrolės sudėtingumas dėl fizinio atstumo, nes dažnai praktikos vieta yra nutolusi nuo kolegijos (žr. 2.9. lentelę). Kolpingo atstovas teigė, kad jokių problemų nėra buvę.

2.9. lentelė. Kolegijoms studentų praktikos savivaldybėje metu išskylančios problemos (kolegijų ekspertų atsakymų dažniai)

<i>Problemos</i>	<i>Skaičius atsakiusių</i>	<i>Procentas</i>
Stipriai išaugęs praktikų vadovų darbo krūvis	3	60
Sunkumas sukontroliuoti studentus dėl nutolusios jų praktikos vietos (fizinis atstumas)	2	40

Kaip vertinate kolegijos ir savivaldybės bendradarbiavimą organizuojant studentų praktiką? Nė vienas ekspertas bendradarbiavimo tarp kolegijų ir savivaldybių per studentų praktikų organizavimą neįvertino aukščiausiu balu „1. gerai“, bet nebuvo vertinančių blogai ar 1. blogai. Daugumos kolegijų atstovai (4) bendradarbiavimą vertino gerai ir 1 įvertino vidutiniškai (Šiaulių valstybinės kolegijos atstovas). Lyginant su universitetų arba su savivaldybių atstovais kolegijų atstovai tokį bendradarbiavimą vertino kiek palankiau ir optimistiškiau.

Papildomi komentarai ir pastebėjimai apie studentų praktikų savivaldybėse ar joms priklausančiose/ jų prižiūrimose organizacijose organizavimą ir tobulinimą. Nė vienas kolegijų ekspertas nepareiškė platesnės savo nuomonės.

2.7. Lietuvoje esančios praktikos organizavimo stipriųjų ir silpnųjų pusių (SSGG) analizė

Stiprybės:

- nacionaliniu lygiu įteisintos studentų praktikos kaip edukacinio proceso dalis;
- Lietuvos universitetai yra sukaupę tam tikrą patyrimą dėl studentų praktikų ir kai kurie jų pastaruoju metu gilinasi į studentų praktikos organizavimo proceso tobulinimo galimybes;
- Lietuvos universitetai ir kolegijos labai palankiai žiūri į pareigą (ir galimybę) išsiųsti studentus išorinei praktikai;
- studentų praktikos gali vykti ir yra vykdomos visose Lietuvos teritorijos savivaldybėse.

Silpnybės:

- studentų praktikos pagrįstos netolygios socialinės partnerystės principu (universitetai čia užima dominuojančią poziciją);
- studentų motyvacija praktikai silpna, nes organizaciniu požiūriu iš universitetų pusės nėra nuoseklaus praktikos monitoringo (priežiūros), o atliktos praktikos vaidmuo vėliau įsidarbinant yra nedidelis;
- universitetuose praktikų koordinatoriai ir vadovai (tutoriai) dažnai neturi visaapimančių reikalingų žinių, o kartais ir motyvacijos kvalifikuotai prižiūrėti studentą praktikoje (savivaldybėje);
- universitetai ir kolegijos, turintys panašias studijų programas, užuot bandę diskutuoti aktualiais studentų praktikos organizavimo ir koordinavimo klausimais ir dalinęsi gerąja patirtimi, nėra linkę bendradarbiauti, nes vieni kitus vertina daugiau kaip rinkos konkurentus nei partnerius;
- eventualaus aukštųjų mokyklų bendradarbiavimo aktualiais studentų praktikos organizavimo ir koordinavimo klausimais nestimuliuoja ir (potencialios) išorinės praktikos vietos organizacijos (čia, savivaldybės), nes jos –pagal esamą situaciją– nėra pilnavertės socialinės partnerystės „dalinininkės“, o greičiau tik „aptarnauja“ edukacinį procesą;
- teisės aktuose atsispindintis reikalavimas, kad aukštosios mokyklos siųstų studentų gyvenimo aprašymus į būsimas jų praktikos atlikimo vietas, iš tiesų neturi svarbios informacinės funkcijos. Kaip rodo atliktos ekspertų apklausos tokia studentų CV siuntimo praktika nėra įprasta, todėl jos galima būtų ir atsisakyti;

- organizuojant studentų praktikas daugiau dėmesio skiriama savivaldybėms, tuo tarpu dėmesys savivaldybės prižiūrimoms organizacijoms kaip potencialioms studentų praktikos vietoms nėra pakankamas;
- savivaldybės praktikų vadovai (mentoriai) dažnai neturi tinkamų edukacinių žinių ir motyvacijos kvalifikuotai ugdyti studento kompetencijas praktikoje.

Grėsmės:

- studentų praktikos papildomu (neatlygintinu) krūviu užkrauna universitetų socialinius partnerius (čia, savivaldybes), kuriems ir taip trūksta laiko ir žmogiškųjų išteklių vykdyti valstybės priskirtąsias funkcijas;
- iš studentų ir universitetų pusės yra tendencija siekti (ir gauti) studentų praktikos vietas sostinės ir didžiųjų miestų savivaldybėse, kuriose vykdoma daug veiklos nebūdingos vidutinėms ir mažesnėms savivaldybėms;
- įforminama kaip „iššęstinė“ praktika, dažnai studentų praktika būna „smūginė“ (ir realiai tetrunka apie vieną mėnesį). Kuomet savivaldybės neturi galimybės daugiau dėmesio skirti studentams praktikantams, o studentai yra menkai motyvuoti, praktika kaip mokymosi proceso dalis virsta tik formalia, o ne leidžiančia tobulinti esamus, nei suteikiančia naujų gebėjimų.

Galimybės:

- studentų praktikos savivaldybėse stimuliuoja universitetų ir savivaldybių kaip institucijų atvirumą ir skatina pilietiškumą;
- savivaldybėms gali būti patrauklu sistemingai įdarbinti studentus praktikoms, jei savivaldybėse būtų reglamentuota ir įdiegta mentoriato pozicija;
- savivaldybėms sudarius praktikantų poreikių (pagal specialybes ir studijų pobūdį) duomenų bazę, būtų optimizuotas studentų praktikantų teritorinis paskirstymas;
- vietoje gana formalaus studentų praktikos vertinimo (daugelis mokyklų neturi aiškiai nustatytų vertinimo kriterijų, o praktikai vadovaujantys dėstytojai juos gana „dosniai“ vertina) ir kreditų sistemos pereiti prie sertifikatų iš praktikos vietos teikimo praktikos;
- universitetai, turintys viešojo administravimo studijų programas, savo studentus dažnai į praktikas savivaldybėse nukreipia remdamiesi akademinio personalo turimais asmeniniais kontaktais, tuo tarpu sukurtos duomenų bazės (šalia pasirašytų tarpusavio bendradarbiavimo ir pagalbos sutarčių) leistų šiuos santykiuos institucionalizuoti ir garantuoti jų tęstinumą;
- siekiant tobulinti universitetų ir savivaldybių bendradarbiavimą, kad būtų identifikuotos esamos studentų praktikos problemos, poreikiai bei lūkesčiai, galima būtų numatyti jų partnerystės stiprinimo žingsnius, paremtus savivaldybių interesais ir galimybėmis;
- geresnė studentų praktikų institucionalizacija universitetuose leistų optimizuoti studentų praktikų organizavimą ne tik savivaldybėse, bet ir kitose nepelno organizacijose.

3. UŽSIENIO PATIRTIES ANALIZĖ

Ši analizė atlikta remiantis šiais informacijos šaltiniais:

1. Ekspertiniais interviu (vykdyti Lietuvoje el. paštu) su universitetų ir kolegijų atstovais Vokietijoje, Olandijoje, JAV, Kanadoje, Danijoje, Norvegijoje, Jungtinėje Karalystėje (klausimynas pridedamas Priede Nr. 7).
2. Užsienio universitetų ir kolegijų (koledžų) viešai teikiamos informacijos apie pirmosios pakopos studentų praktikas savivaldybėse (tinklapiuose anglų ir vokiečių kalba) analize.
3. Atitinkamų šalių įstatyminė bazė, savanoriškos ir apmokamos studentų praktikos viešosios politikos institucijose organizavimo tvarkos.
4. Pažintinio vizito Olandijoje metu vykusios gyvos diskusijos ir pokalbiai su Leideno, Hanzos, Hanzos Technologijos Instituto ir Groningeno universitetų atstovais (dėstytojais ir administraciniu personalu) apie studentų praktikų organizavimo tvarkas ir tradicijas Olandijoje.

3.1. Vokietijos praktika organizuojant studentų praktikas

1996 m. Vokietijos aukštojo mokslo įstatymo (*German Higher Education Act*) (toliau – Įstatymas) 7 str. reglamentuoja aukštojo mokslo tikslus atskiruose Vokietijos žemių universitetuose ir aukštosiose mokyklose. Pasak jo, studijų tikslas yra parengti studentus jų profesinei veiklai, suteikti žinių ir įgūdžių, kurių diegimas siejamas su atskirų metodų taikymu studijų eigoje. Kiekvienas Vokietijos pilietis turi teisę į aukštąjį mokslą; nepriklausomai nuo studijų krypties turi būti taikomi įvairūs mokymo metodai. Įstatymo 8 str. teigiama, kad aukštojo mokslo institucijos turi nuolat bendradarbiauti su Vyriausybe studijų turinio ir formos klausimais, taip pat nuolat derinti studentų poreikius su aukščiausiuoju lygmeniu dėl studentų profesinės praktikos, kuri yra sudedamoji aukštojo mokslo dalis.

Įstatymo 9 str. reglamentuojama bendroji studijų tvarka. Aukštojo mokslo institucijos turi nuolat bendradarbiauti su ekspertais dėl studentų profesinės praktikos organizavimo ir planavimo, kas neatsiejama nuo federalinės valstybės vykdomos švietimo politikos profesinės praktikos srityje, taip pat bendradarbiavimo, siekiant aukščiausios studijų kokybės per profesinę praktiką. Pabrėžtina, kad Įstatymo 10 str. reglamentuoja studijų baigtį tada, kuomet studentas yra atlikęs profesinę praktiką. Profesinė praktika yra neatsiejama aukštojo mokslo dalis, todėl tik atlikęs profesinę praktiką studentas, gali įgyti aukštojo mokslo diplomą. Tuo tarpu Įstatymo 11 str. įtvirtinama studijų trukmė aukštosiose mokyklose, kuri gali siekti iki ketverių metų. Tačiau studijos gali trukti ir trumpiau nei ketverius metus. Įstatymo 19 str. 2 d. teigiama, kad bakalauro studijų trukmė negali būti trumpesnė nei trys ir ilgesnė kaip ketveri metai, įskaitant ir profesinės praktikos atlikimo laiką.

Kiekviena Vokietijos žemė turi atskirus aukštojo mokslo reglamentus/įstatymus. Dauguma jų pabrėžia universiteto savarankiškumą, organizuojant visą studijų procesą. Bet iš esmės Vokietija studentų praktiką organizuoja remdamasi Bolonijos proceso tikslais, kurie neatsiejami nuo bendros aukštojo mokslo erdvės kūrimo skatinimo, aukšto lygio išsilavinimo užtikrinimo tiek Europos piliečiams, tiek užsienio studentams, Europos švietimo sistemos konkurencingumo ir patrauklumo skatinimo, aukštos kvalifikacijos specialistų rengimo Europos darbo rinkai, dėstytojų ir studentų mobilumo skatinimo, aukštojo mokslo sistemos skaidrumo ir lankstumo didinimo.

Ruhr Universiteto viešojo administravimo, vietos ir regioninės politikos programa. Vokietijos Ruhr universitete praktika yra iš anksto planuojama; tai daro paskirtas praktikos koordinatorius (žr. 3.1. lentelę). Bakalauro studentų praktikos svoris lygus 13 ECTS¹⁰ Vokietijos Ruhr universitete viešojo administravimo, vietos ir regioninės politikos bakalauro praktikos trukmė

---

¹⁰ Europinė kreditų perkėlimo ir kaupimo sistema (ECTS) – tai sistema, pagrįsta studento darbo laiku, reikalingu tam, kad studentas pasiektų programos tikslus, kurie turėtų būti apibrėžti studijų pasiekimais ir kompetencijomis, kurias turi įgyti studentas. Tai sistema, kuri orientuota į studentą, ir studentas atsideria jos centre.

per studijų laikotarpį negali būti trumpesnė nei 6 savaitės. Pastebėtina, kad profesinės praktikos modulis, kuris yra neprivalomas, įvardijamas kaip empirinių tyrimų modulis. Šis modulis suteikia studentams papildomų žinių besiruošiant profesinei praktikai bei baigiamojo bakalauro darbo rengimui. Studento praktikos įvertinimą sudaro trys dėmenys: praktikos paieška, motyvacija, pasiruošimas – 10 proc., praktika savivaldybėje ir pasiekti rezultatai per 6 savaites – 70 proc., praktikos pristatymas žodžiu – 20 proc.

3.1. lentelė. Praktikos organizavimas Vokietijos Ruhr universitete, Bochume

Praktikos trukmė	Praktikos organizavimas
13 ECTS: 6 savaičių nepertraukiama praktika. <i>Taip pat galimi papildomi praktikos moduliai:</i> 1) Empiriniai tyrimai – 14 ECTS; 2) papildomas (neprivalomas) empirinių tyrimų modulis – 5 ECTS.	Praktika gali būti atliekama valdžios institucijose (<i>rekomenduojama savivaldybėse</i>), įmonėse, asociacijose, politinėse partijose, žiniasklaidos ir mokslinių tyrimų institutuose. Studento praktikos įvertinimą sudaro: 1) Praktikos paieška, motyvacija, pasiruošimas – 10 proc. 2) Praktika savivaldybėje ir pasiekti rezultatai per 6 sav. – 70 proc. 3) Pristatymas žodžiu – 20 proc. Studentams, pasirinkusiems empirinių tyrimų modulius prieš praktikos organizavimo laiką, papildomai suteikiama žinių baigiamojo bakalauro darbo rašymo klausimais ir apie kokybinių bei kiekybinių tyrimų atlikimo tvarką savivaldybėse. Šis modulis praplečia studento profesinės praktikos metu įgytas žinias

Viešojo administravimo, vietos ir regioninės politikos bakalai turi galimybę vykdyti mokslinius tyrimus ir profesinę praktiką orientuoti į šias sritis:

- 1) Vokietijos vyriausybės sistemos analizę;
- 2) Lyginamąją politologiją;
- 3) Tarptautinius santykius (tarptautinė politinė ekonomika);
- 4) Regioninę ir vietos politiką (viešojo administravimo problemas);
- 5) Transnacionalizaciją (Europos Sąjungos institucijų veikla ir jų sąveika su Vokietijos vietos valdžios lygmeniu);
- 6) Pasirinktos politikos analizę (pvz. užimtumas, sveikatos politika, technologijų politika).

Praktikos Vokietijos Ruhr universitete tikslas yra padėti studentams plėtoti žinias ir įgūdžius, įgytas universitete, tolimesnės profesinės praktikos tyrimuose.

Universitete yra paskirtas studentų praktikos koordinatorius, kuris atlieka šias funkcijas:

- 1) teikia individualias konsultacijas dėl studijų, profesinio orientavimo ir įdarbinimo galimybių;
- 2) teikia pagalbą ieškant praktikos vietas;
- 3) tvarko visus dokumentus, susijusius su studento privalomuoju sveikatos draudimu jo praktikos metu.

Pabrėžtina, kad studentų praktika šiame universitete yra apmokama ir studentas už ją gauna darbo užmokestį. Tačiau galima atlikti materialiai neatlygintą praktiką ir negauti darbo užmokesčio, tačiau ir tokiu atveju studentas yra apdraudžiamas privalomuoju sveikatos draudimu.

Leibnico universiteto Hanoveryje politikos mokslų departamento programa. Politikos mokslų instituto įsteigimas siejamas su Bolonijos deklaracija, kuria buvo siekiama, kad Europa taptų „konkurencingiausia ir dinamiškiausia žiniomis grįsta pasaulio ekonomika, sugebančia tvariai ekonomiškai plėstis, kuriančia daugiau ir geresnių darbo vietų bei gerinančia socialinę sanglaudą” bei kviešti tolimesniems veiksams ir glaudesniai bendradarbiavimui Bolonijos procese.

Politikos mokslų institutas rengia specialistus šešiose pagrindinėse srityse:

- 1) politinės idėjos ir teorijų,
- 2) politikos,
- 3) politinės sociologijos,
- 4) politologijos ir lyginamosios politikos,
- 5) tarptautinių santykių ir didaktikos,

6) politikos ir viešojo administravimo.

Politikos ir viešojo administravimo studijos yra orientuotos į politikos analizę, kas tik pabrėžia valdžios ir mokslo institucijų ryšius. Studentai praktikos vietą gali pasirinkti nevaržomai, be to, atitinkamos praktikos vietos skelbiamos internete. Universitete aktyviai veikia Karjeros centras, kuris kiekvienais metais organizuoja kontaktų mugę, padedančią studentams rasti praktikos vietą. Pažymėtina, kad studentai, pretenduojantys atlikti praktiką konkrečioje savivaldybėje, neturi atitikti konkrečių kvalifikacijos reikalavimų, kadangi praktikos tikslas yra paruošti studentą darbui viešajame sektoriuje, t.y. savivaldybėje, parodyti studentui, kaip taikomos teorinės žinios savivaldybės praktinėje veikloje.

Vokietijos Leibniz universitete praktika yra iš anksto planuojama ir derinama su studentų poreikiais, kaip jie save įsivaizduoja konkrečioje savivaldybėje (žr. 3.2. lentelę). Politikos mokslų institute yra paskirtas asmuo, koordinuojantis praktikos eigą, taip pat ir studentų parengimą praktikai. Bakaluro studentų praktika - 12 ECTS. Vokietijos Leibniz universitete politikos ir viešojo administravimo bakalaurų praktikos trukmė negali būti trumpesnė nei aštuonios savaitės. Praktika gali būti organizuojama *dvejopai*: 1) į dvi dalis padalinta praktikos trukmė, ne trumpiau kaip po 4 savaites, 2) ne mažiau 8 savaitių nepertraukiama praktika. Politikos ir viešojo administravimo bakaluro studijų studentai profesinę praktiką savivaldybėse gali suskirstyti į du etapus, t.y. pirmoji praktika organizuojama po antrojo semestro, antroji – tarp ketvirto ir šešto semestro; arba atlikti nepertraukiamą praktiką po antro ar trečio semestro. Studento profesinės praktikos atlikimas savivaldybėje patvirtinamas studento praktikos pažymėjimo gavimu, tačiau jis negali būti tapatinamas su kvalifikacijos kėlimo pažymėjimu. Praktikos pabaigoje rašoma praktikos ataskaita, kuri parengiama pagal Universiteto nustatytus reikalavimus.

3.2. lentelė. Praktikos organizavimas Vokietijos Leibniz universitete, Hanoveryje

Praktikos trukmė	Praktikos organizavimas
12 ECTS: 1) ne mažiau 8 savaitių nepertraukiama praktika; 2) į dvi dalis padalinta praktikos trukmė, ne trumpiau kaip po 4 savaites	Praktika gali būti organizuojama dvejopai: 1) pirmoji praktika organizuojama po antrojo semestro; antroji – tarp ketvirto ir šešto semestro; 2) nepertraukiama praktika po antro ar trečio semestro. Praktika gali būti atliekama valdžios institucijose (<i>rekomenduojama savivaldybėse</i>), įmonėse, asociacijose, politinėse partijose, žiniasklaidos ir mokslinių tyrimų institute. Praktikos atlikimas patvirtinamas studento praktikos pažymėjimo gavimu. <u>Tačiau kvalifikacijos kėlimą patvirtinantis pažymėjimas studentui nėra išduodamas.</u>

Praktikos ataskaita nėra išplėstinė, studentas pagal nustatytą tvarką turi pateikti aštuonių puslapių santrauką.

Praktikos ataskaitos struktūra:

- 1) titulinis puslapis: studento pavardė, vardas, studijų semestras, adresas, elektroninio pašto adresas, kursas / studijų modulis ar jo derinys; savivaldybės, kurioje buvo atlikta praktika pavadinimas ir adresas, praktikos trukmė;
- 2) trumpas praktikos pristatymas: kokioje srityje daugiausiai laiko studentas praktikavosi (gali būti įvardijamas skyrius ir kartu, kokia pridėtinė vertė jame buvo pasiekta);
- 3) trumpas savivaldybės, jos padalinio ar skyriaus pristatymas;
- 4) praktikos metu pasiektų rezultatų, atliktų darbų pristatymas;
- 5) prašytos pagalbos, kilusių klausimų ir rezultatų aprašymas;
- 6) refleksija: kritiškas savivaldybės kaip institucijos analizavimas.

Potsdamo universiteto Viešosios vadybos, Ekonomikos ir Socialinių mokslų fakultetų studentų atliekama praktika. Ekonomikos ir socialinių mokslų fakulteto viešosios politikos ir administravimo bakaluro studijos yra pripažįstamos kaip viena iš pirmaujančių politikos mokslų programų šalyje. Potsdamo universitetas vertinamas kaip rimtas partneris, bendradarbiaujantis mokslinių tyrimų klausimais su vietos valdžios institucijomis. Potsdamo universitetas savo

mokslinę reputaciją neretai panaudoja santykiuose su valdžios institucijomis ir asociacijomis studentų profesinės praktikos klausimais (žr. 3.3. lentelę).

3.3. lentelė. Praktikos organizavimas Vokietijos Potsdamo universitete

Praktikos trukmė	Praktikos organizavimas
12-15 ECTS: 1) 9 savaitės; 2) mažiausiai 40 val./sav., iš viso – 360 val.	Praktika gali būti atliekama valdžios institucijose (<i>rekomenduojama savivaldybėse</i>), įmonėse, asociacijose, politinėse partijose, žiniasklaidos ir mokslinių tyrimų institutuose. Atlikus profesinę praktiką, studentas parengia praktikos ataskaitą, kurios apimtis turi būti nuo 3-5 psl. pagal nustatytą Universiteto tvarką.

Praktikos ataskaita yra rašto darbas pagal Universiteto iš anksto nustatytą tvarką ir reikalavimus. Studentų praktikos ataskaitos apimtis – nuo 3-5 psl.

Praktikos ataskaitos struktūra:

- 1) studento pavardė, vardas, studijų semestras, adresas; savivaldybės, kurioje buvo atlikta praktika pavadinimas ir adresas, praktikos trukmė;
- 2) studento praktikos vadovo savivaldybėje kontaktai;
- 3) praktikos laikotarpis, nebuvimo praktikos vietoje priežastys (jeigu tokių yra), praktikos rezultatų taikymo sritys;
- 4) praktikos pristatymas: veikla ir uždaviniai, sritys, kuriuose buvo pritaikytos iki praktikos įgytos teorinės žinios;
- 5) studento tolimesni lūkesčiai, kurias, jo nuomone, žinias būtų tikslinga pagilinti;
- 6) praktikos išvados, apibendrinimas;
- 7) būtina nurodyti, kokiuose projektuose praktikantas turėjo galimybę sudalyvauti, koks buvo jo vaidmuo;
- 8) aprašymas, kaip studentas rado praktikos vietą: konkurso tvarka, savo iniciatyva, rekomendacijų pagalba;
- 9) praktikos įvertinimas;
- 10) praktikos metu pasiektų rezultatų, atliktų darbų pristatymas.

3.2. Olandijos patirtis

Olandijoje studentų praktikas savivaldybėse standartizuotu būdu ir sistemingai organizuoja aukštosios mokyklos (koledžai, kolegijos) ir viešojo administravimo kvalifikacijos kėlimo institucijos, bet ne universitetai. Universitetų studentų (BA ir MA) lygio praktikos dažniausiai vyksta ne savivaldybėse ir yra siejamos su tyriminiais, analitiniais projektais, o ne su konkrečių aptarnaujančio darbo įgūdžių lavinimu.

Hagos aukštoji mokykla (Hague High School, Haagse Hoge school, <http://www.dehaagsehogeschool.nl>) yra tipiška profesinė mokykla, kurioje daug vietos edukaciniame procese užima studentų praktikos (kaip ir universitetinis mokymas, taip ir praktikos yra vedamos olandų/ flamandų kalba).

Amsterdamo aukštoji mokykla (Hoge school van Amsterdam, <http://www.hbostart.nl/hogeschoolvanamsterdam> ir <http://www.hva.nl/index.htm>) turi išvystytą studentų praktikų duomenų bazę ir organizacinę struktūrą, bet ji daugiausia orientuojasi ne į vietos valdžios, bet į nacionalinės (ir Europinės) valdžios institucijas.

Aukštoji mokykla NCOI (High school NCOI <http://www.hbostart.nl/ncoi>) užsiima tęstiniu viešojo administravimo specialistų (profesionalų) kompetencijų palaikymu. Su universitetais turi bendradarbiavimo sutarčių, įpareigojančių NCOI universitetų studentams praveisti pažintinius vizitus (trunkančius nuo kelėtos dienų iki savaitės). Panaši, stipriai su praktika ir viešojo administravimo profesionalais susieta yra ir Aukštoji mokykla INHolland (Hoge school INHolland,

<http://www.hbostart.nl/hogeschoolinholland>) ir kt.¹¹. Šias tęstiniu viešojo sektoriaus profesionalų mokymu užsiimančias mokyklas jungia tinklapis <http://www.hbostart.nl/>.

Olandijos kolegijos universitetuose pripažįsta, kad Olandijos pirmosios pakopos universitetinės studijos ir ypač jų praktikų dalis yra mažai Europeizuota. Mat čia bendravimo, mokymosi ir darbo kalba yra olandų (flamandų), o ne anglų (ar kuri nors kita tarptautiniams studentų mainams palanki kalba, pvz. vokiečių, ispanų ar kt.).

Olandijos universitetai (ypač Leideno) orientuojasi į naujų žinių (konceptijų, modelių) viešojoje politikoje atpažinimą ir kūrimą, ypač daug dėmesio skiria Europeizacijos proceso analizei (dr. Antoaneta Dimitrova) ir interesų grupių tyrimams (prof. David Lowery). Savivaldybės ir su jomis susijusios institucijos ir organizacijos universitetų tyrėjams įdomios tik kaip tyrimo institucijos (subjektas), bet ne studentų praktikos atlikimo vietos. Olandai tyrėjai pastebi, kad vietos valdžios (ir kitos, viešojo intereso institucijos) yra gana atviros ir palankiai nusiteikusios mokslinei analizei, mielai laukia tyrimų išvadų bei pasiūlymų. Tačiau ir savivaldybės pirmumą teikia ir daugiau domisi studentams praktikantams iš koledžų (kolegijų, aukštųjų mokyklų).

3.2.1. PAŽINTINIO VIZITO (2011. 01.31- 02.04) Į OLANDIJĄ ATASKAITA

12 asmenų delegacijos sąrašas ir detali kelionės programa (įvardijanti ir Olandijos universitetų, kolegijų ir savivaldybių atstovus, su kuriais bendrauta) prieinama atskiru dokumentu LSA.

Šios ataskaitos TIKSLAS:

- 1) pristatyti informaciją, surinktą pažintinio vizito Olandijoje metu,
- 2) surinktą informaciją interpretuoti ir apibendrinti kaip gerą patirtį, kuriant ir įgyvendinant studentų praktikos organizavimo tvarkas,
- 3) pateikti rekomendacijas, kaip tai taikytina Lietuvoje, siekiant optimizuoti studentų praktikas savivaldybėse.

Olandijoje viešojo administravimo BA lygio studentams universitetuose išorinė praktika nėra privaloma, išorinė praktika yra privaloma koledžų (kolegijų) studentams.

Leideno universiteto praktika.

Universiteto viešojo administravimo BA studentai (studijų programa tęsiasi 3 metus) atlieka praktiką 3-ųjų studijų metų rudens semestru (5 semestru). Išorinė praktika nėra privaloma, studentas gali rinktis 5 semestru išvykti į kitą ES universitetą (Erasmus programos mainai) ar rinktis studijuoti papildomus dalykus Leideno universitete (ir gauti papildomą specializaciją, *BA minor*). Paprastai, kas ketvirtas studentas renkasi atlikti išorinę praktiką (t.y. apie 25 studentai per metus). 5 semestru atliekama praktika gali būti 15 ECTS arba 30 ECTS vertės (atitinkamai, 10-12 arba 20-25 savaitių trukmės).

Studentai, norintys atlikti išorinę praktiką, su eventualia praktikos vieta susisiekiama savo 2-ųjų studijų metų kovo-balandžio mėn. Toks išankstinis planavimas geriau motyvuoja studentus, o universitetui (praktikų koordinatoriui) suteikia daugiau garantijų dėl solidaus studento apsisprendimo ir įsipareigojimo.

Po 2 pirmųjų savaitių praktikos studentas pateikia (praktikų koordinatoriui universitete, ne dėstytojui) trumpą 3 puslapių savo praktikos ataskaitą. Koordinatorius pokalbiui kviečiasi tik tuos studentus, kurių ataskaitose pastebėjo kažkokių problemų, kurios rodo, kad kažkas negerai yra pačioje praktikos vietoje. Tačiau tokių atvejų būna išskirtinai mažai (1 iš 100). Esant nedideliems nesklaidumams, koordinatorius aptaria galimybes pagerinti darbo kokybę su studentu ir

¹¹ Panaši išplėtotą tęstinių profesinių kvalifikacijų aukštoji (Federalinė) mokykla yra ir Vokietijoje, Vokietijos (federalinis) administravimo mokslų universitetas, German university of administrative sciences Speyer, www.dhv-speyer.de/ENGL/. Šis universitetas specializuojasi trečiosios pakopos (doktorantūros) studijose ir tyrimuose ir teikia nuolatinius kvalifikacijų kėlimo kursus aukštesniojo lygio valdybės tarnautojams (in-service training).

eventualiai, ir tai atsitinka iš tiesų labai retai - su praktikos vadovu vietoje. Praktikos vieta darbo eigoje keičiama tik išimtiniais atvejais (kaip sakė pašnekovė Leidene: vieną kartą per šimtą atvejų).

Paprastai studentai praktiką atlieka rugsėjo-gruodžio mėn. Bet galima rinktis ją atlikti birželio-rugsėjo mėn. Studentas, pradėdamas praktiką, parengia ir pateikia savo praktikos vietos (konkrečios organizacijos) aprašymą. Pradinę medžiagą studentas renka iš organizacijos Internetinio puslapio, o vėliau ją patikslina gyvais savo pastebėjimais ir analize. Tokiu būdu studentas ne tik parodo, kad žino „savo“ organizaciją, bet ir realiai panaudoja ne tik institucionalistinę, bet ir natūralistinę (atsižvelgiančią ir į neformalius sprendimų priėmimo struktūros bei proceso bruožus) analizės prieigas (pozicijas).

Studentas pats renkasi ne tik savo praktikos vietą, bet ir „temą“. Pabrėžiama, kad tema turi būti akademinė- analitinė, o ne paprasta deskripcija to, ką studentas veikė ir matė savo praktikos metu. Praktikos tema retai kada siejasi su baigiamuoju bakalauro darbu (tai du atskiri darbai). Praktikos temą universiteto darbo vadovas įtakoja tik minimaliai. Jei dėstytojas turi savo tyrimą, kuriam jis nori pasitelkti studentus, dėstytojas gali vesti atskirą universitetinį kursą (iki 5 kreditų), kuriame gali „įdarbinti“ besidominčius studentus.

Galutinę praktikos ataskaitą studentas pateikia savo vadovui universitete (10 psl.) ir už ją jis gauna akademinį įvertinimą (pažymį). Praktiką dėstytojas vertina individualiai (be konsultacijų su studento mentoriumi praktikos vietoje). Tik išimties tvarka dėstytojas susisiekiama su praktikos vadovu vietoje. Jei kyla klausimų dėl ataskaitos turinio, dėstytojas paprastai konsultuojasi su praktikų koordinatoriumi universitete (bet vėlgi tokių atvejų reta).

Universiteto išėities pozicija, vykdant studentų praktikas išorėje: priimančios organizacijos yra suinteresuotos gauti studentų, kurie kvalifikuotai padarytų tam tikrus darbus (*outsourcing*). Dažniausiai viešojo administravimo studentus praktikantus kviečiasi nacionalinės ir savivaldos institucijos bei nevyriausybinės organizacijos (įskaitant tarptautines, nes olandai studentai paprastai labai gerai moka anglų kalbą).

Už praktikos metu atliktą darbą studentams atlyginimas nemokamas. Tačiau kartais priimanti organizacija pasiūlo „kompensacijas“ (kelionių išlaidoms, pragyvenimui padengti), 200-500 eurų per mėnesį (bet gali būti ir iki 800 eurų)¹².

Dėl priežiūros kokybės priimančiose organizacijose, universitetas „nesuka sau galvos“. Čia išėities pozicija tokia: organizacijose dirba kvalifikuoti žmonės ir jei organizacija pageidauja studento praktikanto, tai ji ir suteikia jam reikalingą informaciją ir pagalbą. Priedo, pvz. Leideno savivaldybėje absoliuti dauguma vadovaujančių praktikantams yra patys baigę viešojo administravimo studijas Leideno universitete (VA programa Leidene vykdoma jau 27 metus), tad iš savo patirties ir prisiminimų gerai žino, kokie yra universiteto ir studentų lūkesčiai bei galimybės.

Leideno universiteto VA katedra turi specialią skelbimų lentą, kurioje talpina skelbimus apie siūlomas praktikos vietas studentams. Studentai privalo apie savo praktikos ketinimus informuoti universiteto praktikų koordinatorių (BA lygio) iš anksto. Studentui neleidžiama atlikti daugiau kaip 2 praktikų savo studijų metu (kitokiu atveju universitetinės studijos nustotų būti studento veiklos prioritetu).

Darbo vadovas savivaldybėje (ar kitoje išorinės praktikos organizacijoje) studento veiklos pažymiu nevertina ir jokių sistemingų pastabų apie akademinę studento darbo kokybę neteikia. Universitetas bendra tvarka kiekvienais metais vykdo apklausas studentus išorinėms praktikoms priimančiose organizacijose. Tų apklausų tikslas – ne atsiliepiamų apie individualius studentus praktikantus surinkimas, bet nuolatinis išorinės praktikos vietos poreikių ir galimybių monitoringas. Dėl dabartinės ekonominės recesijos Olandijoje šiemet (2011 m.) bus diegiama naujoviška viešojo administravimo bakalauro absolventų įdarbinimo programa: jie 1 metų trukmės laikotarpiui galės tapti stažuotojais viešosiose institucijose (ypač, savivaldybėse), t.y. jie nebus pilnai įdarbinami, o tik gaus kompensacijas už darbą, bet tuo pačiu įgis daugiau praktikos ir pasirengs geriau konkuruoti dėl

¹² Pradedantis diplomuotas humanitarinių ir socialinių mokslų specialistas (ne finansistas, ne vadybininkas) Olandijoje gauna apie 1600-2000 eurų per mėnesį.

nuolatinės konkursinės darbo vietos. Tuo pačiu jie padės savivaldybėms sutaupyti ir atlikti reikalingus darbus, kuriems neužtenka nuolatinių darbuotojų (senstančių) pajėgų.

Leideno miesto meras yra Leideno universiteto priežiūros tarybos narys. Universiteto priežiūros taryba sėkmingai sieja socialinius partnerius ir universitetą.

Groningeno universiteto praktika

Šis universitetas turi plačiai išvystytą studentų praktikų ir mainų sistemą. Universiteto niša - sveiko senėjimo tyrimai ir politika (*Silicon Valey of Healthy Aging*). Universitetas įsijungęs į nacionalinę savaimę įgytų kompetencijų akreditavimo sistemą (dalyvauja išoriniuose egzaminuose vertinant sukauptą savarankiškai ir per darbą išsilavinusių asmenų kompetencijų *portfolio*; pats universitetas „įdarbina“ nemažai žmonių, norinčių kaupti kompetencijų *portfolio*).

Groningeno universiteto Ekonomikos ir Marketingo fakultetas turi savitą studentų praktikų sistemą, kurios tikslas vienintelis - didinti absolventų įsidarbinimą baigus universitetą. Kitaip tariant, *išorinės praktikos nėra laikomos sudedamąja organiška edukacinio proceso dalimi*, bet yra skirtos būsimos darbo vietos paieškoms. Paprastai absolventai (MA) įsidarbina per 2 mėnesius po baigimo. Išorines praktikas (6 mėnesius) verslo įmonėse (retai - viešosiose institucijose) studentai atlieka MA lygio studijose (be praktikos, trunkančias 1 metus) ir už jas jie negauna jokių ECTS (kreditų) ir jokių pažymių. Verslo įmonės praktikantams moka (nedidelį) atlyginimą (1200-1600 eurų).

Verslo įmonės, ieškančios studentų praktikantų, siunčia skelbimą į universiteto fakulteto praktikos koordinatoriaus ofisą, šis persiunčia tą informaciją visiems studentams (pagal *mailing list*). Fakultetas turi specialų interneto puslapį, kuriame talpina informaciją apie vykusias, vykdomas ir skelbiamas praktikas verslo įmonėse (apie 400-500 įmonių). Studentai praktikos metu veda interaktyvų dienoraštį (*interactive testimonial*, el-erdvėje, prieinamoje jų praktikos koordinatoriui universitete).

Groningeno universitetas tarpininkauja ir tarptautinėms verslo įmonėms, ieškančioms studentų praktikantų. Tačiau universitetas netarpininkauja studentams užsieniečiams, kuriems dėl praktikos reikalingas leidimas dirbti Olandijoje (tuo turi pasirūpinti verslo įmonė).

Groningeno universiteto Studentų Atstovybė pati intensyviai užsiima praktikos vietų studentams paieška ir skelbimu (ir už tai ima tam tikrą mokestį iš besiskelbiančių įstaigų ir įmonių). Tokiu būdu Studentų atstovybė tampa tam tikru (efektyvumą skatinančiu) „konkurentu“ universiteto praktikų koordinatorių ofisams, kurie negali siekti pelno iš savo veiklos.

Groningeno universiteto Ekonomikos ir Vadybos Fakultetas turi aktyvius *facebook* ir *linkend* puslapius, kuriuos panaudoja informacijos sklaidai, tame tarpe ir apie galimas studentų praktikas.

Hanzos Universiteto Groningene praktika

Hanzos Universitetas Groningene (toliau - HUG) yra aukštoji mokykla, nevykdanti doktorantūros studijų ir besispecializuojanti taikomojo pobūdžio studijose ir mokymuose. Jų Tarptautinė Verslo Mokykla (IBS) turi ypač sėkmingą studentų praktikų sistemą. Visi BA lygio studentai turi atlikti 1 semestro praktiką ne savo kilmės šalyje. Tai taikoma 3 specialybėms: tarptautinės komunikacijos, tarptautinio verslo ir vadybos bei tarptautinės logistikos ir patalpų vadybos (*facility management*).

Praktikos atliekamos tiek privačiame (absoliuti dauguma), tiek viešajame sektoriuje. Studentai praktikos vietą susiranda patys, taip jie motyvuojami ir skatinamas jų verslumas. Praktika atliekama 3-iaisias studijų metais ir tęsiasi 6 mėnesius.

Studentas praktikos metu universitetui pateikia 3 ataskaitas. Už praktiką duodama 30 ECTS, bet pažymys nerašomas (apsiribojama įskaita). Tarpinės ataskaitos standartinės, struktūruotos ir trumpos (2-3 psl.), tuo tarpu galutinė ataskaita kiek ilgesnė - apie 20 psl. Ji gali tapti BA baigiamąjo darbo dalimi. Bet paprastai, jei studentas nori BA baigiamąjį darbą rašyti remdamasis praktika, jis atlieka dar ir 2-ąją praktiką (kitoje įmonėje).

HUG IBS turi specializuotą sofistikuotą Interneto puslapį (saugomą asmeninių slaptažodžių), kuriame talpinama visa su studentų praktikomis susijusi informacija ir kuriame vyksta dėstytojo-studento (ir praktikos vadovo oranizacijoje) bendravimas (distanciniu būdu).

HUG IBS ir kitų specializacijų studentai savo praktikai patys renkasi ir (verslo) įmonę, ir temą. Universitetas yra kategoriškai prieš praktikos vietų ir temų „primetimą“, nes tai nesuderinama su verslumo dvasia ir studento iniciatyvos bei atsakomybės skatinimu.

Hanzos Technologijos Instituto praktika

Technologijos institutas (toliau - HIT) yra nauja (veikianti tik trečius metus ir neturinti absolventų) specializuota inžinierinė tarptautinė aukštoji mokykla (besispecializuojanti sensorinių įrengimų srityje). Joje praktinis ugdymas remiasi darbais ir užsiėmimais laboratorijose. HIT turi verslo inkubatorių, kuriame įsikūrę pradedantys technologines naujoves diegiantys verslininkai-mokslininkai. HIT plėtra daug rūpinasi Asseno miesto savivaldybė (tai nedidelė savivaldybė, kuriai HIT yra efektyvi „vizitinė kortelė“, pažyminti šios savivaldybės išskirtinumą ir tarptautinį patrauklumą).

3.2.2. Pažintinio vizito Olandijoje apibendrinimas

Olandijoje studentų praktikas savivaldybėse sistemingai organizuoja aukštosios mokyklos (koledžai, kolegijos) ir viešojo administravimo kvalifikacijos kėlimo institucijos, bet ne universitetai. Universitetų studentų (bakalauro ir magistro) lygio praktikos dažniausiai vyksta kitur nei savivaldybėse ir yra siejamos su tyrimo, analitiniais ir verslo projektais, o ne su konkrečių aptarnaujančių viešųjų institucijų darbo įgūdžių lavinimu.

Retas Olandijos universitetas Viešojo administravimo ir giminingose specializacijose turi išvystytą studentų praktikų duomenų bazę ir organizacinę struktūrą, bet tokias duomenų bazes ir struktūras turi kolegijos ir verslo bei inžinierinės aukštosios mokyklos. Olandijos universitetai VA studijose skatina studentų iniciatyvą ir siekia „debiurokratizuoti“ procesus, tame tarpe ir studentų išorinių praktikų atžvilgiu.

Olandijos kolegos universitetuose pripažįsta, kad Olandijoje pirmosios pakopos (BA) universitetinės studijos ir ypač jų praktikų dalis yra mažai Europeizuota, nes čia bendravimo, mokymosi ir darbo kalba yra olandų, o ne anglų (ar kuri nors kita tarptautiniams studentų mainams palanki kalba, pvz. vokiečių, ispanų ar kt.). Todėl tarptautiškai motyvuotiems studentams sudaromos galimybės keliauti į kitą šalį (Erasmus) mainais vietoj to, kad atlikti „vietinę“ praktiką Olandijoje, savo gimtinėje. Pastebima, kad išorinės praktikos galimybę daugiausia renkasi merginos studentės, turinčios žemesnes karjeros ambicijas.

Olandijoje vietos valdžios (ir kitos, viešojo intereso institucijos) yra gana atviros ir palankiai nusiteikusios studentų praktikoms, nes studentuose mato pareigingus ir motyvuotus pagalbininkus. Vis dėlto jos pirmumą ir interesą reiškia praktikantams studentams iš koledžų (kolegijų, aukštųjų mokyklų), nes universiteto BA lygio studentai paprastai turi aukštesnes aspiracijas (siekti MA) ir nėra matomi kaip būsimeji kolegos bendradarbiai.

3.2.3. Rekomendacijos, ką galima perkelti iš Olandijos patirties į Lietuvą

1. Universitetuose ir kolegijose, įgyvendinančiuose studentų praktikas, sukurti besispecializuojančius padalinius (įvesti studentų išorinių praktikų koordinatoriaus pareigybę). Tai nuimtų darbo našta nuo universiteto dėstytojų, lektorių.

2. Aiškiau diferencijuoti ne-universitetinių ir universitetinių studijų pobūdį, ypač jų santykių su praktikomis savivaldybėse. Didžiąja dalimi į savivaldybes praktikoms (ištęstinėms) siųsti kolegijų, o ne universitetų studentus. Universitetai galėtų daugiau vykdyti „pažintines“ studentų praktikas ir sudaryti studentams galimybes savo įgūdžius geriau tobulinti per Erasmus

mainų stažuotes kitose šalyse arba per pagilintas gretutinių dalykų studijas. (Lietuvoje veikiantis VA studijų reglamentas, deja, apriboja, tokio lankstaus požiūrio galimybes).

3. Išorinių studentų praktikų organizavimą paversti ne universitetų ir kolegijų reikalu, bet perduoti viešųjų įstaigų (čia, savivaldos institucijų) ir pačių studentų iniciatyvai. Savivaldybės galėtų geriau įvertinti potencialių papildomų darbo rankų gavimo galimybę per studentų praktikas, o studentai ugdytūsi atsakomybės ir verslumo įgūdžius, reikalingus NVV dvasioje (naujosios viešosios vadybos) .

4. Studentų praktikas pradėti organizuoti iš anksto (3-6 mėnesius iki realios praktikos pradžios), taip padidinti studentų atsakomybę ir motyvaciją bei profesionalizuoti studentų praktikų valdymą universitete ir kolegijose (kas beje kai kuriuose Lietuvos universitetuose jau yra daroma).

5. Peržiūrėti galimybes nevertinti studentų praktikų akademiniiais pažymiais, ypač, jei didžiąją darbo dalį studentas atlieka prižiūrimas universiteto praktikų koordinatoriaus (o ne dėstytojo) ir savo mentoriaus praktikos vietoje.

6. Universitetai ir kolegijos, siunčiantys studentus išorinėms praktikoms, galėtų aktyviau dalyvauti informuojant ir motyvuojant studentus apie galimas darbo vietas viešojo ir privataus sektoriaus organizacijose (sukurti atviros prieigos ir uždarus Internetinius informacijos puslapius, savo patalpose įrengti „popierines“ skelbimų lentas, praktikuoti *mailing lists* sistemą).

7. Skatinti universitetų ir kolegijų studentų atstovybes aktyviau įsijungti į studentų išorinių praktikų (paieškos) organizavimo veiklą, tiek viešajame, tiek privačiajame sektoriuje, tiek Lietuvoje, tiek užsienyje.

3.3. Jungtinės Karalystės (Nottinghamo universiteto pagrindu) ir Kanados (Carleton universiteto pagrindu) patirtis

Jungtinėje Karalystėje¹³ daugelis universitetų skatina studentus siekti praktinės patirties per studentų išorines praktikas. Ši praktika gali būti tiesiogiai susijusi su studijuojama akademinė disciplina ir santykinai reikšmingai padidinti studento įsidarbinimo galimybes po studijų, nes taip išplečiama teorinių žinių bazė. Tokios praktikos ypač svarbios inžinieriniuose ir gamtos bei tiksluosiuose moksluose.

Vis dėlto daug studentų siekia išorinių praktikų, kurios susijusios su jų tolimesniais karjeros planais, bet neturi nieko bendro su jų akademinėmis studijomis. Darbo rinka Jungtinėje Karalystėje yra labai lanksti ir darbdaviai priima studentus su bet koku akademinio pasirengimu. Apytiksliais duomenimis, į 50 – 60% laisvų darbo vietų priimami studentai su kaip tokiu akademinio pasirengimu. Tad gana įprasta diplomuotam inžinieriui ar fizikui tapti buhalteriu, įsidarbinti investiciniame banke Londone ar tęsti karjerą, visai nesusietą su ankstesnėmis studijomis.

Dauguma studentų (čia, iš Nottingham universiteto) išorinę praktiką atlieka vasaros atostogų metu po trečiųjų studijų metų. Išorinė praktika trunka nuo 8 iki 12 savaičių. Karjeros centras universitete skelbia apie studentų praktikos galimybes. Beje, yra ir kitų būdų kaip studentai susiranda praktikos vietas (laisvi skelbimai spaudoje, asmeniniai studentų užklausimai įmonei, kuri juos domina ir pan.). Universiteto reglamentas studentams leidžia išorinėje praktikoje praleisti iki vienerių studijų metų. Tokios ilgos praktikos leidžia ir teritoriškai judėti: pavyzdžiui, studentas pasimoko 1 metus Nottinghame, paskui metams išvyksta interno praktikai, o paskui vėl grįžta baigti savo studijų Nottinghame. Tačiau tokia praktika dažna tik inžinieriniuose ir tikslųjų mokslų departamentuose. Specialiai į ilgalaikes praktikas studentus siunčia veterinarijos ir medicinos specialybių programos.

Didžiojoje Britanijoje studentų praktikos patirtis į akademinis kreditus nekonvertuojama, nes jos nėra susijusios su akademinio laipsnio gavimu. Studentams praktikantams darbdaviai moka darbo užmokestį (tačiau mokama ne visose praktikose).

---

¹³ Informacija apie JK iš el.susirašinėjimo su Nottingam universiteto Karjeros centro konsultantu Robert.James@nottingham.ac.uk

Darbdaviai dažnai naudojami studentų praktikomis savo ilgalaikiuose strateginiuose personalo atrankos planuose. Tokiais atvejais visi studentai turi praeiti tą patį atrankos procesą, kuris naudojamas atrenkant darbuotojus pastoviams (ilgalaikiams, neterminuotiems) kontraktams. Suteikdami praktikos galimybes, darbdaviai gali įvertinti studento potencialą, kuris atsiskleidžia per darbo patirtį per ilgesnį laiko tarpą.

Kai kurie Didžiosios Britanijos darbdaviai siūlo praktikas studentams, nes turi specialius projektus ar darbo užduotis, kurioms jie neturi specialių žinių, bet tos žinios lengvai randamos universitetų studentų tarpe (pvz. programavimo, užsienio kalbų ir pan.).

Kanados viešosios politikos ekspertų bendruomenė iš esmės sutaria, kad normatyviniu pagrindu studentų praktikos savivaldos institucijose yra geras, skatintinas, patartinas reiškinys. Ypač didelė reikšmė joms teikiama MA lygyje. Beje, Kanadoje – kaip taisyklė – studentai gauna atlygį už savo darbą, atliktą praktikų metu (pagal patvirtintus tarifus atskiroms specialybėms). Dėstytojai pripažįsta, kad pagrindinė motyvacija praktikoms slypi pačiuose studentuose: jie vertina pinigus ir patirtį.

Praktinės patirties turinčius studentus vertina dėstytojai klasėje: jie daug geriau orientuojasi tame, kas pasakojama auditorijoje. Praktinės patirties siekiančius studentus vertina viešosios (ir privačiosios) įmonės: jos gali pasinaudoti mokesčių lengvatomis, numatytomis Kanados įstatymuose už tokių studentų praktikų organizavimą ir vykdymą, jos išlieka pastoviam kontakte su universitetais ir mokslo įstaigomis; jos vis gauna „naujo kraujo“, naujų idėjų ir potencialių naujų darbuotojų ilgalaikiams kontraktams.

Laikomasi principo, kad universitetams įsipareigojus teikti studentų praktikos galimybę, neįmanoma remtis *ad hoc* sistema, reikalingas studentų monitoringas, vertinimas ar jų gaunama patirtis „gera“ ir pan. Todėl dauguma Kanados universitetų ir koledžų turi Kooperacijos ofisus (Coop office Carleton universitete: <http://www2.carleton.ca/co-op>), kurie rūpinasi patirties kaupimu, sisteminiu ir garantuoja, kad skirtingos universitetų programos tarpusavyje nekonkuruotų. Vis dėlto dažniausiai universitetų Kooperacijos ofisai daugiausia koncentruojasi į federalinės valdžios institucijas, o vietinės valdžios institucijos paliekamos koledžų rengiamoms studentų praktikoms.

Kanadoje universitetų ir koledžų praktikos (vadinamosios *co-op work terms*) paprastai trunka semestrą (3-4 mėnesius). Įdomu, kad tokią santykinai ilgą praktikų trukmę Kanados specialistai aiškina, kaip „santykinai neilgą, kad studentai neatprastų nuo auditorijos“. Studentai gali imti dvi praktikas paėliui, jie to asmeniškai nori (universitetai nepraktikuoja tokių „dvigubos trukmės praktikų“ kaip taisyklės, greičiau jie jas priima kaip išimtį).

Paprastai, MA lygio praktikose atliekamas sofistikuotas darbas (projektų vadyba, viešųjų ryšių akcijos ir pan.). BA lygio studentai nėra paklausūs federalinio lygio institucijų praktikose, nes jie neturi pakankamų kompetencijų. Dažniausiai BA lygio studentų praktikos vertinamos pagal kursinį darbą, kurį jie rengia praktikos metu (sieja teorines žinias su praktiniu stebėjimu, tai dažniausiai organizacijų valdymo temos). Carleton universitete studentų praktikos kreditais į mokymo programą neįskaičiuojamos. Tačiau kai kurie Kanados universitetai, ypač koledžai, praktikas paverčia akademiniais kreditais.

Paprastai studentai praktikos metu atlieka analitinį darbą (tyrimą, tyrimo ataskaitą) arba dirba specialiaame projekte. Tačiau realybė yra tokia, kad jei įstaigoje yra studentas praktikantas, tai ji/s ir padaro didžiąją dalį reikalingų kopijavimo ar skanavimo darbų...

Kooperacijos ofiso atstovas paprastai bent kartą kiekvienos individualios praktikos metu apsilanko darbo vietoje ir įsitikina, kad nekyla kokių nors darbo su studentu problemų. Atskaitos taškas: studentas neturi būti našta jį priimančiai institucijai. Paprastai praktikos vadovas vietoje rašo atsiliepimą apie studentą praktikantą. Tačiau šis atsiliepimas lieka autonomiškas ir niekaip nesisumuoja kaip universitetinis vertinimas (net jeigu už praktiką ir skiriama akademinis kreditas). Paprastai studentų veikla praktikos metu universitete viešai neapatinėjama. Kartais to nedaroma dėl

informacijos konfidencialumo sumetimų. Tačiau dažniausiai studentai už praktikas negauna akademinį kreditų, tad ir neracionalu būtų jų praktikų patirtis akademizuoti. Apie studentų praktikas įrašoma jų studijų išrašė (transcript) ir toks įrašas dažnai pasirodo labai svarbus jų CV ir įsidarbinimui.

Carleton universitetas turi dvigubos tutorystės sistemą: yra Kooperacijos ofiso atstovas, kuris prižiūri, kad praktika vyktų sklandžiai ir yra katedros dėstytojas, kuris prižiūri, kad praktika turėtų akademinį dėmenį (t.y. būtų susieta su konkrečioje akademinėje programoje dėstomais dalykais).

Studentų praktikų vietos suradimu ir reklamavimu rūpinasi Kooperacijos ofisas. Studentas gali susirasti praktikos vietą pats, bet tokioms paieškoms jis turi iš anksto gauti Kooperacijos ofiso leidimą. Kiekviena praktikos vietas teikianti organizacija turi sudaryti sutartį su Universiteto Kooperacijos Ofisu ir garantuoti bent keletą praktikų galimybę kiekvienais metais. Taip garantuojamas stabilumas ir iš dalies įsitikinama praktikos institucijos patikimumu. Esamų praktikos vietų duomenų bazė yra prižiūrima Kooperacijos ofise. Praktikos vietos suradime universiteto dėstytojų vaidmuo minimalus: tai reikalauja daug laiko, derybinių gebėjimų. Kanadoje laikomasi normos, kad dėstytojo vaidmuo yra akademinis, o ne susijęs su įdarbinimu¹⁴.

3.4. Užsienyje pastebimi praktikos organizavimo privalumai, trūkumai, naujos tendencijos

1. Daugumoje Europos Sąjungos valstybių pirmosios universitetinių studijų pakopos studentams už praktiką viešosiose institucijose (už praktikos metu atliktą darbą studentams mokama Kanadoje, JAV ir už tai gaunamos mokesčių lengvatos; kai kur, pvz. Olandijoje, studentas praktikuojantis gali gauti kompensaciją už išlaidas, susijusias su praktika, bet darbo sutartis su studentu praktikuojančiu nesudaroma).

2. Praktiškai visi tiek ES, tiek Kanados (ar JAV) universitetai, įgyvendinantys studentų praktikas, turi specializuotus padalinius (Kooperacijos ofisą – *Coop office*, Mokymosi tarnaujant visuomenei departamentą – *Department of Service-Learning* ir pan.).

3. ES šalyse (ypač, Olandijoje) stipriai diferencijuojamas ne-universitetinių ir universitetinių studijų pobūdis, ypač jų santykių su praktikomis savivaldybėse. Didžiąja dalimi į savivaldybes praktikoms (ištęstinėms) studentus siunčia koledžai (aukštosios mokyklos, ne universitetai). Universitetai daugiau vykdo „smūginės“ studentų praktikas ir /ar ištęstinių studentų praktikų organizavimas nėra universitetų atsakomybė, bet viešųjų įstaigų (čia, savivaldos institucijų) ir pačių studentų iniciatyvos reikalas. Eventualiai, universiteto dėstytojai gali būti tokių praktikų tarpininkai.

4. ES šalyse (Vokietijoje, Olandijoje, Danijoje) ir Norvegijoje¹⁵ išplėtotą profesinę tęstinę viešojo administravimo specialistų rengimo ir kvalifikacijų palaikymo sistema (institucijos) ir veiksmingai užtikrinamos „smūginės“ pažintinės universitetų studentų praktikos joje ir joms tarpininkaujant

5. Kanadoje išvystyta viešųjų ir privačiųjų įstaigų ir įmonių, priimančių/pritraukiančių studentus praktikoms mentorystė ir studentus praktikantus priimančiųjų institucijų atvirumo universitetams organizacinė kultūra (šis atvirumas yra tiesiogiai valstybės stimuliuojamas per

¹⁴ Didžioji dalis informacijos apie situaciją Kanadoje gauta iš <http://www2.carleton.ca/co-op> ir susirašinėjant su Dr. Leslie A. Pal, Professor of Public Policy and Administration, Director, Centre for Governance and Public Management, Chancellor's Professor, School of Public Policy and Administration, Carleton University, Ottawa, Ontario, CANADA, K1S 5B6, Ph.: (613) 520-2600 ext. 2554, Fax: (613) 520-2551, e-mail: lesliepal@gmail.com, Web: www2.carleton.ca/sppa/department-faculty/facult/pal-leslie-a/

¹⁵ Norvegijoje Regioninis Studijų Centras RKK Ytre Helgeland Study center (www.rkkyh.no), pavyzdžiui, orientuojasi į kvalifikuotų viešojo intereso specialistų rengimą regionui ir akcentuoja įsipareigojimus vietos verslo bendruomenei. Panašius tikslus sau kelia ir kitos regioninės aukštosios mokyklos, į savo mokymo programas plačiai integruojančios studnetų praktikas ir *in-service training* (www.studiesenteryh.no).

įstatymus, skatinančius išorines studentų praktikas ir suteikiančius mokesčių lengvatas už jų sėkmingą įgyvendinimą).

6. Kai kur užsienyje (Vokietijoje, Šveicarijoje) ypač akcentuojamas universitetų lektorių/ tutoriato vaidmuo studentų praktikose ir daug dėmesio skiriama tutorių profesiniam parengimui „distanciniu būdu“ (t.y. kai studentas didžiąją savo laiko dalį praleidžia ne universitete, o praktikos vietoje, įmonėje ar įstaigoje) vadovauti studentui praktikantui, atliekančiam užduotis „išorinėje“ praktikoje. Tutoriaus vaidmuo ypač svarbus tose studentų praktikose, kurios susijusios su naujosios viešosios vadybos paradigmą įgyvendinančiomis viešosiomis įstaigomis arba studentų praktikoms verslo įmonėse, kurios paslaugai atlikti „samdo“ universitetą, konkrečiau – tutorių –, o šis „lauko darbams“ įstaigoje/ įmonėje atlikti siunčia studentus praktikantus.

7. Bolonijos procese ES šalyse studentų veikla praktikų metu yra vertinama kreditais ir įtraukiama kaip edukacinio proceso dalis, bet Kanadoje (ir JAV) studentų praktikos kreditais dažniausiai nevertinamos, o įrašomos atskira eilute studijų išrašė (ir CV), taip akcentuojant jų taikomumą ieškant darbo baigus studijas.

8. Tiek ES šalyse, tiek Norvegijoje laikomasi normos, kad studentus praktikai priimančios institucijos ir įmonės turi tai daryti reguliariai (pastoviai) ir suteikti ne mažiau kaip 3 praktikos vietas vienu metu (taip įtvirtinami organizacijos stabilumo ir patikimumo kriterijai).

4. LYGINAMOJI LIETUVOS IR UŽSIENIO ŠALIŲ STUDENTŲ PRAKTIKOS ORGANIZAVIMO ANALIZĖ

4.1. Praktikos organizavimo panašumų ir skirtumų išskyrimas

Praktiškai visi tiek ES, tiek Kanados (ar JAV) universitetai, organizuojantys studentų praktikas, turi specializuotus padalinius (Kooperacijos ofisą – *Coop office*, Mokymosi tarnaujant visuomenei departamentą – *Department of Service-Learning* ir pan.) arba specialiai už tai atsakingą asmenį. Lietuvoje nė vienas universitetas neturi specializuoto studentų praktikas aptarnaujančio padalinio ir studentų praktikų *liaison officer* su praktikos vieta yra katedros paskirtas dėstytojas (lyg ir papildoma pareigybė šalia akademinų priedermių), katedros vedėjas ar katedros dėstytojas (kuris kartu yra ir baigiamojo darbo vadovas). Dėl to akivaizdu, kad to paties universiteto padaliniai kartais gali tapti (ir tampa) konkurentais dėl prestižinių praktikos vietų (nors savivaldybės, o ypač mažesnės, į prestižinių praktikų vietų sąrašą šiuo metu neįeina)¹⁶.

Europos Sąjungos šalyse (ypač, Olandijoje) stipriai diferencijuojamas ne-universitetinių ir universitetinių studijų pobūdis, kas ryšku ir jų santykiuose su savivaldybėmis. Lietuvoje irgi esama tam tikros kolegijų ir universitetų vykdomų pirmosios pakopos studentų praktikų savivaldybėse pobūdžio diferenciacijos, bet ji nėra sisteminga, artikuliuota ir paremta universitetų-kolegijų komplementarumo principais, bet greičiau yra atsitiktinės, situacinės prigimties. Kai kuriose, ypač didesnėse Lietuvos savivaldybėse, gana gausu ir kolegijų, ir universitetų studentų praktikantų, o nesant išplėtos mentorystės praktikos vietoje-įstaigoje, susiduriama su skirtingų užduočių skirtingų specialybių ir skirtingo pobūdžio studentams praktikantams paskyrimo ir kontrolės problemomis.

Lietuvoje kai kurios valstybinės institucijos ir tarptautinės organizacijos turi patvirtintus specialius studentų praktikų reglamentus. Panaši situacija yra ir užsienyje (ES šalyse, Kanadoje). Neteko gauti duomenų, kad tokius specialius reglamentus studentų praktikoms turėtų parengusios Lietuvos (išimtis yra ar Vilniaus miesto savivaldybė) ar užsienio šalių savivaldybės (kaip atskiri vienetai ar kaip asocijuotos struktūros - tokios kaip savivaldybių asociacijos).

ES šalyse (Vokietijoje, Olandijoje, Danijoje) ir Norvegijoje¹⁷ išplėta profesinė tęstinė viešojo administravimo specialistų kvalifikacijų palaikymo, atnaujinimo sistema ir šią sistemą atstovaujančios institucijos veiksmingai užtikrinama „smūginės“ pažintinės universitetų studentų praktikas jose ir joms tarpininkaujant. Lietuvoje analogiška viešojo administravimo kompetencijų palaikymo ir ugdymo sistemą atstovauja LIVADIS institucija, bet neteko gauti duomenų, kad ji kaip nors būtų susieta su pirmosios pakopos neuniversitetinių ir universitetinių studijų praktikų organizavimu.

Užsienyje (ypač, Kanadoje) išvystyta viešųjų ir privačiųjų įstaigų partnerystė ir studentus praktikantus priimančiųjų institucijų atvirumo universitetams organizacinė kultūra. Lietuvoje mentorystė težengia pirmus žingsnius ir iš esmės nėra atvirumo universitetams organizacinės kultūros nei Lietuvos verslo įmonėse, nei viešosiose įstaigose.

Europoje (ypač, Vokietijoje, Šveicarijoje) akcentuojamas universitetų tutorių vaidmuo. Lietuvoje tutoriatas (studentų praktikos priežiūra) yra menkai išvystytas viešojo administravimo ir

¹⁶ Keletas anksčiau Lietuvoje vykdytų projektų, susijusių su MA/PhD praktikomis/stažuotėmis (MRUNI 2006-2008) ar su studentų (BA ir MA) praktikomis nevyriausybiniuose organizacijose ir savivaldybėse (KTU, VDU, Šiaulių univ. KOOPERIA, 2006-2007) yra įkūrę pilotinius, delokalizuosius (nei su universitetais, nei su savivaldybėmis) tiesiogiai nesusijusius duomenų kaupimo ir praktikų koordinavimo centrus (prie Kauno NVO skėtinės organizacijos KNOPC ar prie Lietuvos savivaldybių asociacijos, LSA).

¹⁷ Norvegijoje Regioninis Studijų Centras RKK Ytre Helgeland Study center (www.rkkyh.no), pavyzdžiui, orientuojasi į kvalifikuotą viešojo intereso specialistų rengimą regionui ir akcentuoja įsipareigojimus vietos verslo bendruomenei. Panašius tikslus sau kelia ir kitos regioninės aukštosios mokyklos, į savo mokymo programas plačiai integruojančios studentų praktikas ir *in-service training* (www.studiesenteryh.no).

gretimose specialybėse (jis šiek tiek daugiau pažengęs psichologijos, socialinio darbo ir pedagogikos- edukologijos studentų praktikų atveju).

ES šalyse studentų veikla praktikų metu yra vertinama kreditais ir įtraukiama kaip edukacinio proceso dalis. Kai kur užsienyje naudojama dviguba sistema: studentui už išorinę praktiką ne tik skiriami universitetiniai kreditai, bet ir išduodamas atskiras vardinis sertifikatas. Kur įvardijama praktikos vieta ir darbo pobūdis. Lietuvoje studentų praktika, kaip taisyklė, verčiama kreditais (ir vertinama pažymiais). Deja, lietuviškojoje studentų praktikos vertinimo sistemoje pastebima daug dirbtinumo ir vertinimo kriterijų netikslumo (tai primena sovietines praktikas, kai stažuotojas po tariamai įvykdytos „išorinės“ praktikos atnešdavo į aukštąją mokyklą savo paties parašytą atsiliepimą apie savo darbą vadovo vardu). Kanadoje (ir JAV) išorinės studentų praktikos kreditais dažniausiai nevertinamos, o įrašomos atskira eilute studijų išrašė (ir CV), taip akcentuojant jų taikomumą ieškant darbo baigus studijas.

Tiek ES šalyse, tiek Norvegijoje laikomasi normos, kad studentus praktikai priimančios institucijos ir įmonės turi tai daryti reguliariai (pastoviai) ir suteikti ne mažiau kaip 3 praktikos vietas vienu metu (taip įtvirtinami organizacijos stabilumo ir patikimumo kriterijai). Lietuvoje tokios praktikos nėra ir čia tokią privilegiją galėtų turėti tik didžiosios savivaldybės, kuriose veikia universitetai ir kolegijos. Į mažesniąsias savivaldybes studentai praktikantai patenka ne dėl kokių nors su pačia savivaldybe ar aukštąja mokykla susijusių institucinių veiksmų ar strateginių sutarimų, bet dėl to, kad iš tos savivaldybės kilę tie studentai (ten gyvena jų tėvai, galintys apgyvendinti sūnų ar dukrą studentą) praktikos metu.

ES šalyse tarptautinis studentų mobilumas menkai teįgyvendinamas per studentų praktikas savivaldybėse, nes daugumoje atvejų susiduriama su nacionalinės kalbos žinojimo problema. Panaši situacija yra ir Lietuvoje.

4.2. Galimybių perimti gerosios patirties organizuojant studentų praktikas Lietuvoje numatymas

1. Gerosios patirties (iš užsienio) perėmimas galėtų vykti per imitacinius modelius (mimetic behaviour, Jacobsson, 2010). Suinteresuotieji Lietuvos atstovai (universitetų, kolegijų ir savivaldybių specialistai) galėtų vykti pažintiniams vizitams į užsienį. Gerosios patirties (iš kolegų Lietuvoje) perėmimas galėtų vykti per tampresnį suinteresuotųjų pusių (aktorių) bendravimą, t.y. bendras universitetų, kolegų, savivaldybių konferencijas, informacijos sklaidos sistemos atvirumą (specialių rubrikų universitetų ir savivaldybių tinklapiuose sujungimą).

2. Gerosios praktikos (dalykinės) perėmimas (įgijimas) galėtų vykti per specializuotus mentorystės ir tutoriato mokymus, skirtus universitetų ir savivaldybių specialistams.

5. REKOMENDACIJOS KAIP GALI BŪTI TOBULINAMA LIETUVOS AUKŠTŲJŲ MOKYKLŲ STUDENTŲ PRAKTIKOS ORGANIZAVIMO TVARKA

1. Labiau lygiavertišką partnerystę, įgyvendinamą per studentų praktikas, tarp universitetų, kolegijų, studentų ir savivaldybių galima kurti per aiškiau apibrėžtus (institucionalizuotus) savivaldybių vaidmenis, interesus ir galimybes įgyvendinant studentų praktikas:

a) Lietuvos savivaldybių asociacija galėtų imtis iniciatyvos parengti pavyzdinį Studentų praktikų organizavimo reglamentą, kaip kad yra LR URM, Sodroje, ES atstovybėse ir kitur. Tokį dokumentą atskiros savivaldybės galėtų arba priimti tokį koks jis yra, arba priimti patobulinius jo turinį;

b) atskiros savivaldybės galėtų sudaryti ilgalaikes sutartis su aukštojo mokslo įstaigomis dėl tikslinių studentų praktikų;

c) sudaryti savivaldybių poreikių ir galimybių duomenų bazę bakalaurnio lygio studentų praktikoms, kad duomenų baze galėtų naudotis ne tik savivaldybės, bet ir universitetai bei kolegijos;

d) patikslinti atitinkamų savivaldybės darbuotojų tarnybines instrukcijas taip, kad jose atsispindėtų jų kaip studentų praktikų vadovų (mentorių) darbas (ir atlygis už jį).

2. Studentų praktikų, pagrįstų lygiavertiškesne partneryste tarp savivaldybių ir universitetų bei kolegijų, varomąja jėga pirmiausia atpažintinos kolegijos ir regioniniai universitetai. Todėl skatintina daugiau dėmesio skirti būtent kolegijų studentų praktikų savivaldybėse organizavimui, įgyvendinimui ir vertės joms suteikimui. Lygia greta, daugiau dėmesio (pasirengusių kvalifikuotai priimti) studentų praktikoms vidutinėse ir mažesnėse savivaldybėse lygiavertiškesnei partnerystei mobilizuotų ne tik regioninius universitetus, bet ir didžiuosius šalies universitetus:

a) skatinti studentų praktikų tutorystės plėtrą kolegijose ir regioniniuose universitetuose;

b) skatinti studentų praktikų mentorystės plėtrą vidutinėse ir mažosiose savivaldybėse;

c) skatinti gerųjų mentorystės ir tutorystės praktikų sklaidą Lietuvoje:

- reguliariai organizuoti mentorystės ir tutorystės mokymus,
- sukurti atitinkamą informaciją ir patirtį skleidžiantį tinklalapį;
- organizuoti tutorių ir mentorių forumus, konferencijas.

3. Universitetuose ir kolegijose studentų praktikų bakalaurnio lygio studijose akcentuoti į savivaldybių teikiamų paslaugų išmanymą ir atitinkamų praktinių kompetencijų plėtrą:

a) užsienio universitetų pavyzdžiu galima universitetuose ir kolegijose įkurti atskirą departamentą (derinant jo veiklą su universitetuose ir kolegijose veikiančiais Karjeros centrais), kuris tiesiogiai koordinuotų studentų praktikų savivaldybėse (ir ne tik jose) veiklą ir užsiimtų abipusio ryšio užtikrinimu ir plėtra;

b) parengti konkrečių siūlomų / įgyvendinamų praktikų metodines priemones ir trišales rekomendacijas (aukštosios mokyklos tutoriams, savivaldybės mentoriams ir studentams).

4. Užsienio koledžų ir universitetų pavyzdžiu bei orientuojantis į Lietuvos savivaldybių atstovų lūkesčius, studentų atliekamose praktikose savivaldybėse lanksčiau taikyti „smūginį“ (koncentruotas laiko atžvilgiu, atliekamas tam tikroje vienoje programoje, institucijoje) ir „išsitiesinį“ (teorinėms studijoms adekvati praktika, kai būsimi darbuotojai ištisis metus praktikuojasi realioje organizacijoje) praktikų modelius:

a) diferencijuoti „smūgines“ ir „išsitiesines“ praktikas pirmiausia atsižvelgiant į savivaldybių poreikius ir galimybes;

b) įvairiose mokymo programose ir mokymo institucijose lanksčiai derinti „išsitiesines“ ir „smūgines“ praktikas savivaldybėse;

c) akademinuose sluoksniuose diskutuoti apie galimybę praktikų vertinimą kreditais keisti sertifikatų už jų atlikimą išdavimu (tokių sertifikatų davimas neturėtų tapti masiniu reiškiniu, nes

taip jis prarastų savo prasmę. Vėliau sertifikatas studentų galėtų būti naudojamas kaip papildoma rekomendacija ieškant darbo).

5. Numatyti ir sukurti galimybes Lietuvos savivaldybėse praktikas atlikti ne tik Lietuvos, bet ir kitų ES valstybių narių studentams.

PRIEDAI

Priedas Nr. 1. Anketa Lietuvos Pramonės, prekybos ir amatų rūmams

Lietuvos savivaldybių asociacija atlieka tyrimą pagal priemonę „Studentų praktikos vietos savivaldos institucijose sistemos sukūrimas“, siekdama įvertinti aukštųjų mokyklų (universitetų ir kolegijų) studentų atliekamą praktiką savivaldybėse, jų prižiūrimose organizacijose ir kitose institucijose, reikšmingose regiono plėtrai.

Tyrimo regioniniams Pramonės, prekybos ir amatų rūmams skiriamas atskiras ir ypatingas dėmesys, nes jie regiono lygmenyje yra verslą vienijančios organizacijos. Labai prašome atsakyti į pateiktos anketos klausimus pasirenkant Jums priimtina atsakymo variantą, nebent klausimas reikalautų kitokio atsakymo (tada, prašytume jį įrašyti). Atsakymus rašykite spalvotai tiesiai į el-anketą. Iškilus klausimams kontaktinis adresas irmina.matonyte@ehu.lt 8 678 34225

1. Kurio lygio ir kurso studentai atlieka praktiką Jūsų Pramonės, prekybos ir amatų rūmuose ar su jais susijusiose organizacijose?

1. 1. Kolegijų studentai
- 1.2. 3 kurso bakalauro studijų studentai
- 1.3. 4 kurso bakalauro studijų studentai
- 1.4. 1 kurso magistrantai
- 1.5. 2 kurso magistrantai

2. Nurodykite kokios specialybės/ių studentai atlieka praktiką Jūsų Pramonės, prekybos ir amatų rūmuose ar su jais susijusiose organizacijose?

Įrašyti....

3. Kiek studentų per vienerius mokslo metus nukreipiama į praktikas Jūsų Pramonės, prekybos ir amatų rūmuose ar su jais susijusiose organizacijose?

- 3.1. iki 10
- 3.2. 11-30
- 3.3. 31-50
- 3.4. 51-80
- 3.5. 81-100
- 3.6. daugiau nei 100

4. Kokius tikslus kelia Pramonės, prekybos ir amatų rūmai ar su jais susijusios organizacijos studentų praktikoms? (pažymėkite ar įrašykite 3 svarbiausius)

- 4.1. Supažinti su savo veikla, struktūra
- 4.2. Padėti studentams pritaikyti teorines žinias konkrečiame darbe
- 4.3. Ugdyti praktinius įgūdžius
- 4.4. Ieškoti potencialių darbuotojų
- 4.5. Nuveikti kai kuriuos darbus studentų pagalba (kokius įrašyti)
- 4.6. Kita (įrašyti)

5. Kokia dažniausiai studentų praktikos atlikimo trukmė?

- 5.1. iki 1 mėnesio
- 5.2. 31- 60 dienų
- 5.3. 61-90 dienų
- 5.4. 90 dienų ir daugiau

6. Kaip vyksta pasiruošimas praktikai iš Pramonės, prekybos ir amatų rūmų ar su jais susijusių organizacijų pusės?

- 6.1. Apsiribojama sutarties pasirašymu
- 6.2. Vyksta nuolatinis bendravimas tarp universiteto praktikos vadovų ir būsimos praktikos vietos atstovo
- 6.3. Kita (įrašyti)

7. Ar prašoma studentų, kurie ruošiasi atlikti praktiką, gyvenimo aprašymų?

- 7.1. Taip, visuomet

- 7.2. Kartais, jei to reikalauja priimanti institucija ar būsimasis praktikos vadovas vietoje
7.3. Nėra tokios praktikos

8. Ar yra nustatyti kriterijai pagal ką Pramonės, prekybos ir amatų rūmai ar su jais susijusios organizacijos priima studentus praktikai atlikti? (neigiamai atsakę pereikite prie 10 klausimo)

- 8.1. Taip 8.2. Ne

9. Nurodykite, kurie iš šių kriterijų yra svarbūs priimant studentus į praktiką.

- 9.1. Studentų būsimą darbo temą susijusią su įvairiais vietos verslo klausimais
9.2. Svarbu studentų žinios ir pareiškimas
9.3. Asmeninis Universiteto vadovo ir Rūmų atstovaujančio konkretaus asmens susitarimas
9.4. Kita (įrašyti).

10. Kokias užduotis gauna studentai iš praktikos vadovo?

- 10.1. Individualias užduotis
10.2. Standartines visiems panašias užduotis
10.3. Kita (įrašykite)

11. Ar studentas praeina kažkokį instruktažą praktikos vietoje prieš pradėdamas praktiką?

- 11.1. Taip, instruktažą praveda paskirtas praktikos vadovas
11.2. Instruktažo nebūna

12. Ar studentai yra aprūpinami

	Visada	Kartais	Pagal situaciją
12.1. Darbo vieta			
12.2. Būtinom darbui atlikti priemonėmis			

13. Ar (ir kaip) palaikomi kontaktai tarp praktikos vadovo universitete/kolegijoje ir praktikos vietos atstovo?

- 13.1. Tokie kontaktai tik formalūs, įtvirtinami pasirašant sutartis dėl praktikų
13.2. Kontaktai palaikomi visos studentų praktikos atlikimo metu
13.3. Kontaktai palaikomi ir pasibaigus studentų praktikai
13.4. Kita (įrašykite)

14. Nurodykite už ką atsakingas Rūmų paskirtas praktikos vadovas? (pažymėti visus tinkamus atsakymus)

- 14.1. Darbo vietos parengimą
14.2. Aprūpinimą būtinom darbui atlikti priemonėmis
14.3. Už užduočių studentui formavimą
14.4. Studentų veiklos kontrolę
14.5. Kita (įrašyti).

15. Ar universiteto/kolegijos paskirtas praktikos vadovas kontaktuoja su praktikos vadovu Rūmuose?

- 15.1. Taip, reguliariai
15.2. Taip, retkarčiais, jei kyla klausimų, idėjų, problemų
15.3. Taip, jei kuris nors iš vadovu tokio bendravimo asmeniškai siekia
15.4. Ne, arba tik esant ypatingam reikalui

16. Jei studentu praktikos metu vyksta bendravimas tarp universiteto/kolegijos paskirto praktikos vadovo su praktikos vadovu Rūmuose, tai dažniausiai kieno iniciatyva tai vyksta?

- 16.1. Universiteto/kolegijos paskirto praktikos vadovo
16.2. Praktikos vadovo savivaldybėje
16.3. Studento
16.4. Kita (įrašykite)

17. Ar po studentų praktikos pabaigos universitete organizuojami praktikų atlikimo aptarimai su praktikos vietos atstovais?

- 17.1. Taip, visada
17.2. Ne, niekada
17.3. Kartais
17.4. Kita (įrašykite)

18. Kokios problemos Rūmams kyla studentų praktikos Rūmuose ar su jais susijusiose organizacijose metu?

- 18.1. Studentų aplaidumas, nepareigingumas
- 18.2. Silpnos studentų žinios
- 18.3. Komunikacijos problemos
- 18.4. Sunkumas skiriant jiems konkrečias užduotis
- 18.5. Papildomas darbo krūvis paskirtam asmeniui, už kurį nėra atlyginama
- 18.6 Kita (įrašyti)
- 18.7. Nežinau

19. Kiek dažniausiai laiko per dieną studentai praleidžia praktikos vietoje?

- 19.1. 4 h.
- 19.2. 4-6 h.
- 19.3. 6-8 h.
- 19.4. Darbo grafikas yra lankstus
- 19.5. Nežinau.

20. Ar Rūmuose yra vienas asmuo, kuris atsakingas ar daugiau dirba su studentais praktikantais? (pasirinkę neigiamą atsakymą pereikite prie 22 klausimo)

- 20.1 Taip
- 20.2 Ne

21. Nurodykite kokias pareigas užima už studentų praktiką Rūmuose atsakingas asmuo.

22. Apie ką praktikos vadovai rašo vertindami studento praktikos atlikimą?

- 22.1. Vertina studentų atliktas užduotis
- 22.2. Vertina atskirus studento gebėjimus
- 22.3. Pamini studento asmenines bei dalykines savybes
- 22.4. Kita (įrašyti)

23. Kaip vertinate universiteto ir Rūmų ir su jais susijusių organizacijų bendradarbiavimą organizuojant studentų praktiką?

- 23.1. Labai gerai
- 23.2. Gerai
- 23.3. Vidutiniškai
- 23.4. Patenkinamai
- 23.5. Blogai
- 23.6 Labai blogai
- 23.7. Sunku pasakyti

Jei turite papildomu komentarų ir pastebėjimų apie studentų praktikų Pramonės, prekybos ir amatų rūmuose bei su jais susijusiose organizacijose organizavimo ir tobulinimo, prašom įrašyti žemiau

Ypatingai būtume dėkingi, jei paminėtumėte konkrečias "gerąsias praktikas" konkrečiuose regionuose, savivaldybėse ir konkrečiose organizacijose.

Dėkojame už bendradarbiavimą!

Priedas Nr. 2. Anketa Lietuvos savivaldybėms

Lietuvos savivaldybių asociacija atlieka Studentų praktikų organizavimo savivaldybėse tyrimą siekdama įvertinti aukštųjų mokyklų studentų atliekamą praktiką savivaldybėse ar jos prižiūrimose organizacijose.

Labai prašome atsakyti į pateiktos anketos klausimus pasirenkant Jums priimtina atsakymo variantą, nebent klausimas reikalautų kitokio atsakymo. Pasirinktus atsakymus žymėkite kita spalva.

Iškilius klausimams kontaktinis adresas Jolanta.palidauskaitė@ktu.lt, tel. 86 85 45149

1. Kurio lygio ir kurso kolegijų ar universitetų studentai atlieka praktiką savivaldybėje arba jos prižiūrimose organizacijose?

- 1.1. Kolegijų 3 kurso studentai
- 1.2. Kolegijų 4 kurso studentai (neakivaizdininkai)
- 1.3. Bakalauro studijų 3 kurso studentai
- 1.4. Bakalauro studijų 4 kurso studentai
- 1.5. Bakalauro studijų 5 kurso studentai (neakivaizdininkai)
- 1.6. Magistrantai 1 kurso
- 1.7. Magistrantai 2 kurso

2. Įrašykite nurodydami kokios specialybės/ių studentai atlieka praktiką savivaldybėje arba jos prižiūrimose organizacijose?

3. Kiek studentų per vienerius mokslo metus Jūsų katedra nukreipia į praktikas savivaldybėse arba jų prižiūrimose organizacijose?

- 3.1. iki 10
- 3.2. 11-30
- 3.3. 31-50
- 3.4. 51-80
- 3.5. 81-100
- 3.6. daugiau nei 100

4. Kada organizuojama praktika?

- 4.1. Rudens semestras
- 4.2. Pavasario semestras
- 4.3. Kita

5. Ar studentai laisvai gali pasirinkti kada atlikti praktiką?

- 5.1. Taip, gali/turi rinktis
- 5.2. Ne, praktikos laikas visiems vienodai nustatytas

6. Ar galima praktiką skaidyti dalimis?

- 6.1. Taip, praktika gali būti skaidoma į atskiras dalis atliekant skirtingais semestrais
- 6.2. Ne, visa numatyta praktika studentai turi atlikti vieno semestro metu

7. Kiek kreditų numatyta už studentų praktiką?

8. Ar yra atskiras universiteto/kolegijos (katedros) darbuotojas atsakingas už studentų praktikos organizavimą? (pasirinkę neigiamą atsakymą pereikite prie 9 klausimo)

- 7.1. Taip, yra katedroje
- 7.2. Atsakomybė tenka katedros vedėjui/ ai
- 7.3. Ne

8. Nurodykite, kokios to asmens pareigos universitete.

- 8.1. Asistentas
- 8.2. Lektorius
- 8.3. Docentas
- 8.4. Profesorius
- 8.5. Kita (įrašyti)

9. Kokie tikslai keliami studentų praktikoms? (pažymėkite ar įrašykite 3 svarbiausius)

- 9.1. Susipažinti su praktine viešojo administravimo veikla
- 9.2. Pritaikyti teorines žinias konkrečiame darbe
- 9.3. Įgyti praktinių įgūdžių
- 9.4. Užmegzti kontaktus su potencialiais darbdaviais
- 9.5. Rinkti medžiagą baigiamajam darbui
- 9.6. Kita (įrašyti)

10. Kokia praktikos atlikimo trukmė (jei atskirose specialybėse ir kursuose praktikos trukmė Jūsų universitete/kolegijoje skiriasi, įrašykite skliausteliuose kuriai specialybei/ kuriam kursui kokia praktikos trukmė numatoma)?

- 10.1. iki 1 mėnesio (30 dienų)
- 10.2. 31- 60 dienų
- 10.3. 61-90 dienų
- 10.4. 90 dienų ir daugiau

11. Kas nustato praktikos trukmę?

- 11.1. Minimali praktikos trukmė yra apibrėžta specialiu valstybės patvirtintu studijų krypties reglamentu
- 11.2. Praktikos trukmę nustato Universitetas
- 11.3. Praktikos trukmę nustato fakultetas
- 11.4. Praktikos trukmę nustato katedra
- 11.5. Kita (įrašykite)

12. Kaip vyksta pasiruošimas praktikai iš universiteto/kolegijos ir darbdavių (savivaldybės ar jos prižiūrimos organizacijos) pusės?

- 12.1. Apsiribojama sutarties pasirašymu
- 12.2. Vyksta nuolatinis bendravimas tarp universiteto praktikos vadovų ir būsimos praktikos vietos atstovo
- 12.3. Kita (įrašykite)

13. Kas atsakingas už praktikos vietos suradimą?

- 13.1. Katedra
- 13.2. Studentas
- 13.3. Katedros paskirtas vadovas
- 13.4. Kita (įrašykite)

14. Ar skatinama, kad studentas pats susirastų praktikos atlikimo vieta?

- 14.1. Taip, skatinama. Į tai žiūrima teigiamai
- 14.2. Ne, neskatinama. Tai vertinama skeptiškai
- 14.3. Kita (įrašykite)

15. Kokias užduotis gauna studentai iš praktikos vadovo universitete?

- 15.1. Individualias užduotis
- 15.2. Standartines visiems panašias užduotis
- 15.3. Kita (įrašykite)

16. Ar bandoma rasti tokią praktikos vietą, kuri būtų susijusi su studento baigiamojo darbo tema?

- 16.1. Taip, visuomet
- 16.2. Kartais, bet tai priklauso nuo studento iniciatyvos
- 16.3. Priklausomai nuo katedros turimų kontaktų
- 16.4. Kita (įrašykite).

17. Ar (ir kaip) palaikomi kontaktai tarp praktikos vadovo universitete/kolegijoje ir praktikos vietos atstovo?

- 17.1. Tokie kontaktai tik formalūs, įtvirtinami pasirašant sutartis dėl praktikų
- 17.2. Kontaktai palaikomi visos studentų praktikos atlikimo metu
- 17.3. Kontaktai palaikomi ir pasibaigus studentų praktikai
- 17.4. Kita (įrašykite)

18. Ar siunčiami studentų CV į būsimą praktikos atlikimo vietą?

- 18.1. Taip visuomet
- 18.2. Kartais

18.3. Jei to reikalauja priimanti institucija

18.4. Nėra tokios praktikos

19. Ar po studentų praktikos pabaigos universitete/kolegijoje organizuojami praktikų atlikimo aptarimai su praktikos vietos atstovais (savivaldybėmis)?

19.1. Taip, visada

19.2. Ne, niekada

19.3. Kartais

19.4. Kita (įrašykite)

20. Kokia yra studentų atsiskaitymo už praktikas forma?

20.1. Studentai tik parengia ataskaitą raštu, kuria atiduoda praktikos vadovui universitete

20.2. Šalia rašytinės ataskaitos vyksta pokalbis apie praktiką su praktikos vadovu universitete

20.3. Studentai atsiskaito katedros sudarytai komisijai

20.4. Studentu atsiskaityme už praktiką dalyvauja ir savivaldybės (praktikos darbo vietos) atstovas (rašo atsiliepimą, dalyvauja pokalbyje)

20.5. Kita (įrašykite)

21. Ar studentas praeina kažkokį instruktažą universitete prieš pradėdamas praktiką?

21.1. Taip, instruktažą praveda universiteto paskirtas praktikos vadovas

21.2. Instruktažas universitete yra bendras visiems studentams

21.3. Instruktažo nebūna

21.4. Kita

22. Ar studentas praeina kažkokį instruktažą praktikos vietoje prieš pradėdamas praktiką?

22.1. Taip, instruktažą praveda paskirtas praktikos vadovas

22.2. Instruktažo nebūna

23. Ar universiteto paskirtas praktikos vadovas kontaktuoja su praktikos vadovu savivaldybėje?

23.1. Taip, reguliariai

23.2. Taip, retkarčiais, jei kyla klausimų, idėjų, problemų

23.3. Taip, jei kuris nors iš vadovų tokio bendravimo asmeniškai siekia

23.4. Ne, arba tik esant reikalui

24. Jei studentų praktikos metu vyksta bendravimas tarp universiteto/kolegijos paskirto praktikos vadovo su praktikos vadovu savivaldybėje, tai dažniausiai kieno iniciatyva tai vyksta?

24.1. Universiteto paskirto praktikos vadovo

24.2. Praktikos vadovo savivaldybėje

24.3. Studento

24.4. Kita (įrašykite)

25. Ar studentas gali keisti praktikos vietą?

25.1. Taip, tokia galimybė numatyta ir jei studento noras pagrįstas, katedra ieško kitos praktikos atlikimo vietos

25.2. Taip, tokia galimybė numatyta, bet naujos praktikos vietos suradimo iniciatyvos turi imtis pats studentas

25.3. Tokia galimybė nenumatyta

25.4. Nežinau

26. Kokios problemos studentams kyla praktikos savivaldybėje metu?

26.1. Dėmesio studentui stoka

26.2. Nepagarbus, atsainus požiūris į studentą

26.3. Neaiškios darbo užduotys

26.4. Kita (įrašykite)

26.5. Nežinau

27. Kokios problemos universitetams/kolegijoms kyla studentų praktikos savivaldybėje metu?

27.1. Stipriai išaugęs praktikų vadovų darbo krūvis

27.2. Sunkumas sukontroliuoti studentus dėl nutolusios jų praktikos vietos (fizinis atstumas)

27.4. Kita (įrašykite)

27.5. Nežinau

28. Kaip vertinate universiteto/kolegijos ir savivaldybės bendradarbiavimą organizuojant studentų praktiką?

- 28.1. Labai gerai
- 28.2. Gerai
- 28.3. Vidutiniškai
- 28.4. Patenkinamai
- 28.5. Blogai
- 28.6 Labai blogai
- 28.7. Sunku pasakyti

Jei turite papildomu komentarų ir pastebėjimų apie studentų praktikų savivaldybėse ar joms priklausančiose/ jų prižiūrimose organizacijose organizavimą ir tobulinimą, prašom įrašyti žemiau

Ypatingai būtume dėkingi, jei paminėtumėte konkrečias "gerąsias praktikas" konkrečiose savivaldybėse ir konkrečiose organizacijose.

Dėkojame už bendradarbiavimą!

Priedas Nr. 3. Anketa Lietuvos universitetams ir kolegijoms, kurių BA lygio studentai atlieka praktiką savivaldybėse arba savivaldybės prižiūrimose organizacijose

Lietuvos savivaldybių asociacija atlieka Studentų praktikų organizavimo savivaldybėse tyrimą siekdama įvertinti aukštųjų mokyklų studentų atliekamą praktiką savivaldybėse ar jos prižiūrimose organizacijose.

Labai prašome atsakyti į pateiktos anketos klausimus pasirenkant Jums priimtina atsakymo variantą, nebent klausimas reikalautų kitokio atsakymo. Pasirinktus atsakymus žymėkite kita spalva.

Iškilius klausimams kontaktinis adresas Jolanta.palidauskaitė@ktu.lt, tel. 86 85 451 49

1. Kurio lygio ir kurso studentai atlieka praktiką Jūsų savivaldybėje arba jos prižiūrimose organizacijose?

- 1.1. Kolegijų studentai
- 1.2. 3 kurso bakalauro studijų studentai
- 1.3. 4 kurso bakalauro studijų studentai
- 1.4. Bakalauro studijų 5 kurso studentai (neakivaizdininkai)
- 1.5. 1 kurso magistrantai
- 1.6. 2 kurso magistrantai

2. Įrašykite nurodydami kokios specialybės/ių studentai atlieka praktiką Jūsų savivaldybėje arba jos prižiūrimose organizacijose?

3. Kiek studentų per vienerius mokslo metus nukreipiama į praktikas Jūsų savivaldybėje arba jų prižiūrimose organizacijose?

- 3.1. iki 10
- 3.2. 11-30
- 3.3. 31-50
- 3.4. 51-80
- 3.5. 81-100
- 3.6. daugiau nei 100

4. Kokius tikslus kelia savivaldybės studentų praktikoms? (pažymėkite ar įrašykite 3 svarbiausius)

- 4.1. Supažinti su savo veikla, struktūra
- 4.2. Padėti studentams pritaikyti teorines žinias konkrečiame darbe
- 4.3. Ugdyti praktinius įgūdžius
- 4.4. Ieškoti potencialių darbuotojų
- 4.5. Nuveikti kai kuriuos darbus studentų pagalba
- 4.6. Kita (įrašykite)

5. Kokia dažniausiai studentų praktikos atlikimo trukmė?

- 5.1. iki 1 mėnesio
- 5.2. 31- 60 dienų
- 5.3. 61-90 dienų
- 5.4. 90 dienų ir daugiau

6. Kaip vyksta pasiruošimas praktikai iš savivaldybės ar jos prižiūrimų organizacijų pusės?

- 6.1. Apsiribojama sutarties pasirašymu
- 6.2. Vyksta nuolatinis bendravimas tarp universiteto praktikos vadovų ir būsimos praktikos vietos atstovo
- 6.3. Kita (įrašykite)

7. Ar prašoma studentų, kurie ruošiasi atlikti praktiką, gyvenimo aprašymų?

- 7.1. Taip visuomet
- 7.2. Kartais to reikalauja priimanti institucija
- 7.3. Nėra tokios praktikos

8. Ar yra nustatyti kriterijai pagal ką savivaldybė ar jos prižiūrimos organizacijos priima studentus praktikai atlikti? (neigiamai atsakę pereiname prie 10 klausimo)

- 8.1. Taip
- 8.2. Ne

9. Nurodykite kurie iš šių kriterijų yra svarbūs priimant studentus į praktiką.

- 9.1. Studentų būsimą darbo temą susijusią su įvairiais vietos savivaldos klausimais
- 9.2. Svarbų studentų žinios ir pareiškimas
- 9.3. Asmeninis Universiteto vadovo ir savivaldybės konkretaus asmens susitarimas
- 9.4. Kita (įrašykite).

10. Kokias užduotis gauna studentai iš praktikos vadovo?

- 10.1. Individualias užduotis
- 10.2. Standartinės visiems panašias užduotis
- 10.3. Kita (įrašykite)

11. Ar studentas praeina kažkokį instruktažą praktikos vietoje prieš pradėdamas praktiką?

- 11.1. Taip, instruktažą praveda paskirtas praktikos vadovas
- 11.2. Instruktažo nebūna

12. Ar studentai yra aprūpinami

	Visada	Kartais	Pagal situaciją
12.1. Darbo vieta			
12.2. Būtinom darbui atlikti priemonėmis			

13. Ar (ir kaip) palaikomi kontaktai tarp praktikos vadovo universitete/kolegijoje ir praktikos vietos atstovo?

- 13.1. Tokie kontaktai tik formalūs, įtvirtinami pasirašant sutartis dėl praktikų
- 13.2. Kontaktai palaikomi visos studentų praktikos atlikimo metu
- 13.3. Kontaktai palaikomi ir pasibaigus studentų praktikai
- 13.4. Kita (įrašykite)

14. Nurodykite už ką atsakingas savivaldybės paskirtas praktikos vadovas?

- 14.1. Darbo vietos parengimą
- 14.2. Aprūpinimą būtinom darbui atlikti priemonėmis
- 14.3. Už užduočių studentui formavimą
- 14.4. Studentų veiklos kontrolę
- 14.5. Kita (įrašykite).

15. Ar universiteto/kolegijos paskirtas praktikos vadovas kontaktuoja su praktikos vadovu savivaldybėje?

- 15.1. Taip, reguliariai
- 15.2. Taip, retkarčiais, jei kyla klausimų, idėjų, problemų
- 15.3. Taip, jei kuris nors iš vadovų tokio bendravimo asmeniškai siekia
- 15.4. Ne, arba tik esant ypatingam reikalui

16. Jei studentų praktikos metu vyksta bendravimas tarp universiteto/kolegijos paskirto praktikos vadovo su praktikos vadovu savivaldybėje, tai dažniausiai kieno iniciatyva tai vyksta

- 16.1. Universiteto paskirto praktikos vadovo
- 16.2. Praktikos vadovo savivaldybėje
- 16.3. Studento
- 16.4. Kita (įrašykite)

17. Ar po studentų praktikos pabaigos universitete/kolegijoje organizuojami praktikų atlikimo aptarimai su praktikos vietos atstovais (savivaldybėmis)?

- 17.1. Taip, visada
- 17.2. Ne, niekada
- 17.3. Kartais
- 17.4. Kita (įrašykite)

18. Kokios problemos savivaldybėms kyla studentų praktikos savivaldybėje metu?

- 18.1. Studentų aplaidumas, nepareiškimas
- 18.2. Silpnos studentų žinios
- 18.3. Komunikacijos problemos
- 18.4. Sunkumas skiriant jiems konkrečias užduotis
- 18.5. Papildomas darbo krūvis paskirtam asmeniui, už kurį nėra atlyginama
- 18.6. Kita (įrašykite)

18.7. Nežinau

19. Kiek dažniausiai laiko per dieną studentai praleidžia praktikos vietoje?

19.1. 4 h.

19.2. 4-6 h.

19.3. 6-8 h.

19.4. Darbo grafikas yra lankstus

19.5. Nežinau.

20. Ar savivaldybėje yra vienas asmuo, kuris atsakingas ar daugiau dirba su studentais praktikantais? (pasirinkę neigiamą atsakymą pereikite prie 22 klausimo)

20.1 Taip

20.2 Ne

21. Nurodykite kokias pareigas užima už studentų praktiką savivaldybėje atsakingas asmuo.

22. Apie ką praktikos vadovai rašo vertindami studento praktikos atlikimą?

22.1. Vertina studentų atliktas užduotis

22.2. Vertina atskirus studento gebėjimus

22.3. Pamini studento asmenines bei dalykines savybes

22.4. Kita (įrašykite)

23. Kaip vertinate universiteto ir savivaldybės bendradarbiavimą organizuojant studentų praktiką?

23.1. Labai gerai

23.2. Gerai

23.3. Vidutiniškai

23.4. Patenkinamai

23.5. Blogai

23.6 Labai blogai

23.7. Sunku pasakyti

Jei turite papildomu komentarų ir pastebėjimų apie studentų praktikų savivaldybėse ar joms priklausančiose/ jų prižiūrimose organizacijose organizavimą ir tobulinimą, prašom įrašyti žemiau

Ypatingai būtume dėkingi, jei paminėtumėte konkrečias "gerąsias praktikas" su konkrečiomis aukštosiomis mokyklomis.

Dėkojame už bendradarbiavimą!

Priedas Nr. 4 Studentų praktikų apžvalga Lietuvos universitetuose

4.1. Studentų praktika Vytauto Didžiojo universitete

Vytauto Didžiojo universiteto Politikos mokslų ir diplomatijos fakulteto Viešojo administravimo katedroje 2010 m. buvo parengta *Viešojo administravimo studentų kvalifikacinės ir priešdiplominės praktikų metodika*, kuri atspindi nusistovėjusią praktiką. Metodinę priemonę sudaro 6 dalys (atskirai kalbama apie Erasmus praktiką, kuri čia nebus aptariama).

Viešojo administravimo studijų krypties studentų **praktiką sudaro dvi dalys: kvalifikacinė ir priešdiplominė praktika**. Abi praktikos atliekamos valstybės valdymo, savivaldos institucijose, viešosiose įstaigose arba nevyriausybinėse organizacijose (išskyrus pelno siekiančias įmones ir bendroves bei politines organizacijas). Praktika vertinama 10 kreditų. Kiekvienai praktikai skiriama po 5 kreditus, viena praktika trunka 5 savaites, kita irgi tiek pat. Šios praktikos seka viena po kitos, o po jų studentai ruošia bakalauro darbą, todėl jau praktikos metu studentai gali susirinkti medžiagą savo baigiamajam darbui.

Katedroje yra studentų *praktikos koordinatorius*, kuris atsakingas už praktikos organizavimą. Numatyti du praktikos vadovai: *praktikos vadovas (tutorius)* – viešojo administravimo katedros dėstytojas, paskirtas studento praktikos vadovu, dėstantis konkrečioje studijų programoje, atsakingas už praktikos programos realizavimą ir rezultatų įvertinimą ir *praktikos vadovas (mentorius)* institucijos, kurioje studentas atlieka praktiką darbuotojas, paskirtas vadovauti studento praktikai. Kiekvienam jų numatyto konkrečios funkcijos.

Praktikos koordinatorius: parengia įmonių, įstaigų ir organizacijų, priimančių studentus praktikai, sąrašus; tarpininkauja sudarant sutartis, numato jų praktikos vadovus (tutorius), kontroliuoja praktikos procesą ir užtikrina praktikos dokumentų tvarką.

Praktika yra privalomos ketvirtais studijų metais, už ją skiriama 10 kreditų. Neatlikęs praktikos studentas netenka teisės į diplominio darbo gynimą.

Praktikos laikas ir trukmė. Praktika atliekama 8 semestru vasario – kovo mėn. Išimtiniais atvejais – kitu laiku. Privaloma praktikos trukmė – 200 val. arba 10 savaitių. Iš minėto valandų skaičiaus 40 valandų yra skiriama praktikos ataskaitos parengimui.

Bendrieji praktikos tikslai. Sudaryti galimybes studentams įgytas teorines žinias naudingai taikyti praktinėje veikloje bei įgauti profesinio darbo praktinio įgūdžių; suteikti institucijoms kvalifikuotų darbuotojų pasirinkimo didesnes galimybes. Kvalifikacinė, priešdiplominė ir Erasmus praktika turi specifinių tikslų ir uždavinių.

Kvalifikacinė praktika – tai praktinių įgūdžių realioje darbo vietoje lavinimas, savo profesinių galimybių vertinimas. Išskiriama net 14 pagrindinių jos uždavinių. Tarp jų ne tik susipažinti su praktikos institucija, jos padaliniais ir veikla, teikiamomis paslaugomis, teisės aktais ir darbo metodais, bet ir įgyti praktinių įgūdžių (susijusių su raštvedyba, susipažinti su personalo valdymo sistema VATIS, VATARAS, dokumentų valdymo sistema AVILYS, kitomis informacinėmis sistemomis. Minimi komunikaciniai, sprendimų priėmimo, planavimo, teisės aktų taikymo ir kt. įgūdžiai. Išvardinti 8 numatomi kvalifikacinės praktikos rezultatai: gebėjimas teorines žinias taikyti praktiniame darbe, taikyti raštvedybos žinias praktiškai, kt.).

Priešdiplominės praktikos uždaviniai ir numatomi rezultatai. Priešdiplominė praktika – realių darbo situacijų tyrinėjimas rengiant diplominį darbą/ viešojo administravimo teorijų (modelių) panaudojimas realių darbo situacijų analizei. Išskirti 5 priešdiplominės praktikos uždaviniai, kurie nedaug skiriasi nuo kvalifikacinės praktikos uždavinių. Tarp jų minimi: praktiškai taikyti ir tobulinti kvalifikacinės praktikos metu įgytus viešojo administravimo įgūdžius ir gebėjimus: raštvedybos, sprendimo priėmimo, planavimo, organizavimo, komunikavimo ir pan. Analizuoti praktikos institucijos organizacinę kultūrą, pasiremiant organizacinės kultūros kurso metu įgytomis teorinėmis žiniomis. Analizuoti sprendimų priėmimą, planavimą, projektų rengimą,

vertinimą, personalo valdymą ar kitą viešojo administravimo sritį praktikos institucijoje, pasiremiant atitinkamomis teorinėmis žiniomis, įgytomis per viešojo administravimo teorijų, valstybės tarnybos ir kitus specialybinius kursus. Numatyti 5 priešdiplominės praktikos rezultatai, kurie nedaug kuo skiriasi nuo kvalifikacinės praktikos tikėtinų rezultatų.

Minėtos praktikos gali būti atliekamos skirtingose arba tose pačiose institucijose. Priešdiplominę praktiką rekomenduotina atlikti institucijoje, susijusioje su baigiamuoju darbu. Yra susiklosčiusi situacija, kad dažniausia studentai renkasi skirtingas institucijas.

Taipogi VDU studentai gali dalyvauti Lietuvos mokslo tarybos ir Lietuvos švietimo ir mokslo ministerijos projekte "Studentų mokslinė praktika".

Praktikos organizavimas universitete susideda iš šių etapų:

informacijos apie praktikos metodiką suteikimas,
studentų praktikos vietos formalizavimas,
praktikos priežiūra ir kontrolė
praktikos vertinimas.

Informavimas apie praktikas. Informaciją visais praktiką liečiančiais klausimais studentas gauna iš atsakingo už praktikos koordinavimą asmens arba žodžiu konsultuodamasis arba susirašinėdamas elektroniniu paštu.

Studentų praktikos vietos formalizavimas apima praktikos vietos pasirinkimą ir praktikos vietos ir laiko patvirtinimą. rekomenduotina, kad praktikos *vietos pasirinkimas* sietųsi su studento diplominio darbo tema, o pati institucija būtų tiesiogiai susijusi su viešuoju administravimu arba viešąja politika. Institucijų pasirinkimo spektras išties yra labai platus: tai gali būti įvairių lygių švietimo, sveikatos, kultūros, socialinės apsaugos ir kitokio pobūdžio viešosios institucijos ar nevyriausybinės organizacijos dirbančios viešojo administravimo srityje: savivaldybės ir jų įmonės, pirminės sveikatos priežiūros centrai, mokyklos, ligoninės, policija, įvairios inspekcijos, ministerijos, LR Vyriausybė, Seimas ir pan.

Kadangi universitetas neapmoka išlaidų susijusių su praktika (gyvenamosios vietos, transporto), patartina studentams praktikos instituciją pasirinkti jų tėvų gyvenamojoje vietoje. Pageidaujama, kad savo tėvų gyvenamojoje vietoje studentas praktikos instituciją, kuri sutinka jam suteikti praktikos vietą, susirastų pats. Jei studentas nori praktiką atlikti aukščiausio lygmens institucijoje, jis turi pateikti elektroninį prašymą praktikos koordinatoriui. Jei tokia institucija skiria mažiau vietų nei yra pareiškusių norą atlikti praktiką toje institucijoje, tuomet praktikos koordinatorius, paskirstydamas vietas remiasi studento pažangumo vidurkiu.

Praktikos sutartis pasirašoma trim egzemplioriais: pasirašo studentai, institucijos ir universiteto atstovas.

Praktikos eiga. Ji prasideda kuomet studentas nuvyksta į priimančią instituciją. VDU studentas privalo laikytis visos eilės taisyklių: stropiai vykdyti praktikos užduotis, laikytis įstaigos nuostatų ir darbo tvarkos taisyklių. Reikalaujama, kad studentas sistemingai rinktų duomenis praktikos ataskaitai, į dienoraštį susirašytų gautą informaciją, atliktas užduotis, situacijų analizę ir pan.

Atkreipiamas dėmesys į profesionalius ir nekvalifikuotus darbus, kurie gali būti studentui pavedami. Kadangi praktikos tikslas padidinti studento profesionalumą, studentui praktika turi būti naudingas ir jis pats turi būti naudingas tai institucijai. Studentui užsitarnavus pasitikėjimą ir parodyti kompetenciją, jam gali būti pavedamos sudėtingesnės užduotys. Į kiekvieną užduotį, kuri iš pirmo žvilgsnio studentui gali pasirodyti paprasta ir nekvalifikuota, jis privalo žvelgti platesniame kontekste. Svarbu kad tokie nekvalifikuoti ar mechaniniai darbai neturėtų būti nuolatiniai.

Baigiantis praktikai, studentas turi paprašyti praktikos vadovo, kad jis parašytų atsiliepimą ir įvertintų studento praktiką.

Praktikų vertinimo sistema. Kartu su praktikos ataskaita turi būti pristatomas ir institucijos atsiliepimas apie studento praktiką. Tiek kvalifikacinė, tiek priešdiplominė praktika vertinama kaupiamojo balo sistemoje: 1) institucijos atsiliepimas apie studento praktiką ir jos įvertinimas – 30

proc.; 2) praktikos ataskaita – 50 proc.; 3) praktikos gynimas – 20 proc. Praktikos ataskaitos apimtis iki 20 p.

Yra nustatyti Praktikos ataskaitos vertinimo kriterijai: 1) profesinės kompetencijos, 2) savarankiškumo, 3) aktyvumo ir iniciatyvumo, 4) aiškumo ir išsamumo, 5) ataskaitos įforminimo kriterijus.

Praktikų kontrolė. Praktikos koordinatorius susisiečia su praktikos vadovais institucijoje, siekiant įsitikinti, kad praktiką atliekantis studentas ir institucija dirba sklandžiai. Universitetas įsikiša tuomet, kai yra praktiką atliekančio studento ar institucijos skundai.

4.2. Studentų praktika Klaipėdos universitete

Klaipėdos universiteto Socialinių mokslų fakulteto Viešojo administravimo ir teisės katedroje studentų praktika organizuojama remiantis **universiteto** Rektoriaus įsakymu Nr. 1-030, išleistu 2008-03-17 dėl Klaipėdos universiteto studentų praktinio mokymo(si) tvarkos. Studentams geriau susipažinti su praktika ir jos organizavimo tvarka padeda katedroje parengta *speciali metodinė priemonė*.

Praktikos tikslas – patikrinti ir pagilinti studijų metu įgytas specialybės žinias bei suformuoti savarankiškos profesinės veiklos įgūdžius. Šalia praktikos tikslo formuluojami dar 4 jos uždaviniai.

Praktikos uždaviniai:

- 1) įvertinti praktikos instituciją ir jos veiklą, remiantis studijų metu įgytomis žiniomis;
- 2) atlikti individualią su Universiteto praktikos vadovu suderintą praktikos užduotį;
- 3) įvertinti studijų metu gautų žinių pritaikymo galimybes praktikoje;
- 4) pateikti pasiūlymus praktikos ir studijų organizavimo tobulinimui.

Atskirai išskiriami trys numatomi gebėjimai, kurie turėtų būti tobulinami praktikos metu: 1) pažintiniai – teorinių žinių taikymas praktikoje, įgūdžiai analizuoti institucijų veiklą, sprendimų priėmimą įvairiuose lygiuose ir jų įgyvendinimą; 2) lavinamieji – studentų įgūdžiai taikyti įstatymus, atlikti įvairias pareigines funkcijas, organizuoti institucijų darbą, išmanyti dokumentų rengimo tvarką; 3) profesinės etikos – studentų gebėjimas praktiškai įvertinti valstybės tarnautojų ir valstybės institucijų vertybes bei normas, mokantis jas gerbti ir atsakingai jomis naudotis.

Praktikos atlikimo laikas, vieta ir trukmė. Praktika atliekama spalio–lapkričio mėnesiais. Praktikos apimtis – 10 kreditų (400 valandų, iš jų 80 skirtos atsiskaitymui už praktiką).

Praktiką rekomenduojama atlikti: LR ministerijose, vyriausybės įstaigose, valstybės valdymo ir savivaldos institucijose, nevyriausybinėse organizacijose, mokslo ir tyrimų institucijose. Prieš pradėdant praktiką būtina suderinti pasirinktos institucijos ir darbo tinkamumą su praktikos vadovu.

Praktikos vietą susiranda patys studentai. Fakulteto praktikų vadovas kartu su Viešojo administravimo katedra gali tarpininkauti tariantis dėl praktikos vietos. Susiradę praktikos atlikimo vietą, studentai 3 egzemplioriais privalo užpildyti trišalę *Studento praktinio mokymo sutartį*.

Atsiskaitymo už praktiką tvarka. Atlikus praktiką, praktikos vadovui privaloma pateikti praktikos metu užpildytą „*Studento praktinio mokymo dienyną*“. Studento praktinio mokymo dienyne nurodoma svarbiausia informacija apie praktinį mokymą, trumpai aprašomi praktikos metu atlikti darbai ir pateikiamos priimančios institucijos praktinio mokymo vadovo išvados apie studento praktinį mokymą.

Praktikos metu studentai renka informaciją apie instituciją, kurioje atliekama praktika, ir parengia tris ataskaitas. 1) *Praktikos ataskaitą*, 2) *Užduoties atlikimo ataskaitą 1* - institucijos (padalinio), kurioje atliekama praktika, veiklos pristatymas ir įvertinimas, remiantis studijų ir praktikos metu įgytomis žiniomis, 3) *Užduoties atlikimo ataskaitą 2* – praktikos vadovo paskirtos arba studento individualiai pasirinktos ir su praktikos atlikimo institucija suderintos tyrimo srities išsami analizė. Rekomenduojama analizuoti su bakalauro baigiamojo darbo tema susijusią

problematiką arba atlikti praktinį tyrimą ar apklausą. Antrąją praktikos užduotį studentas privalo suderinti su universiteto praktikos vadovu per pirmąsias dvi praktikos savaites.

Pasibaigus praktikai, visos praktikos ataskaitos kartu su Studento praktinio mokymo dienynu turi būti pristatytos ir užregistruotos Viešojo administravimo ir teisės katedroje.

Praktikos įvertinimas. Praktika vertinama dešimties balų sistema (diferencijuota įskaita), remiantis Praktikos atlikimo užduočių rezultatais. Įvertinimą sudaro: 1) praktikos ataskaita – 20 proc.; 2) užduoties atlikimo ataskaita 1-40 proc.; 3) užduoties atlikimo ataskaita 2-40 proc.

4.3. Studentų praktika Mykolo Romerio universitete

Studentų praktika MRU Politikos ir vadybos fakulteto Viešojo administravimo katedroje remiasi Universiteto Senato nutarimu Nr. 1SN-99 „Dėl Mykolo Romerio universiteto studentų praktikos (stažuotės) nuostatų, studento praktinio mokymo sutarties, studento praktikos atsiskaitymo lapo ir studento stažuotės atsiskaitymo lapo patvirtinimo“ išleistu 2005 m. liepos 5 d.

VA katedroje nėra atskiros studentų praktikos organizavimo tvarkos, nėra išleista jokių specialių metodinių priemonių. Už studentų praktikas atsakingi yra fakultetų dekanai. Fakultetų dekanai tą užduotį gali perleisti Praktikos vadovui, kuriam numatyta eilė funkcijų. Jis rengia bendruosius praktikos organizacinio darbo ir jo tobulinimo planus, sudaro su įstaigomis, priimančiomis praktikantus, sutartis, skiria studentams praktikos vadovus, organizuoja praktikos instruktazą apie saugaus darbo taisykles, praktikos (stažuotės) metodinius reikalavimus, koordinuoja praktikantų grupių dėstytojų bei praktikos vadovų darbą, kontroliuoja praktikos eigą.

Viešojo administravimo katedroje nėra atskiro asmens, atsakingo už studentų praktikas, ta užduotis tenka katedros vedėjui.

Praktikos (stažuotės) metu yra vadovaujama trejopais ugdymo tikslais: 1) pažintiniais – nukreiptais į studento intelektualinį turtinimą bei sugebėjimus teorines žinias taikyti praktikoje; 2) lavinamaisiais – akcentuojančiais studento praktinius mokėjimus ir įgūdžius taikyti įstatymus, atlikti įvairias pareigines funkcijas, organizuoti įstaigų darbą; 3) auklėjamaisiais – pabrėžiančiais tikslingas studento pastangas praktiškai patirti teisėsaugos ir teisėtvarkos bendruomenių vertybes bei normas, mokantis jas gerbti ir atsakingai jomis naudotis.

Praktikos vieta: darbas įvairiose Lietuvos bei užsienio šalių teisėsaugos ir teisėtvarkos bei kitose institucijose pagal studijų programas. Viešojo administravimo katedroje galioja gana lanksti nuostata dėl praktikos atlikimo vietos. Jei studentas dirba privačioje įmonėje, tai ten ir formaliai atlieka praktiką. Tuomet praktikos ataskaitoje jis turi aprašyti tos konkrečios įmonės bendradarbiavimą su viešojo sektoriaus organizacijomis. Jei studentas dirba viešojo administravimo institucijoje ir jo darbo pobūdis atitinka studijų programą, jam praktika gali būti automatiškai užskaitoma. Jam nereikia ruošis jokios praktikos ataskaitos. Jis į katedrą pristato įsakymą dėl priėmimo į darbą, darbo sutartį, pareiginę instrukciją. Neakivaizdininkams studentams leidžiama praktiką atlikti ten kur jie dirba.

Atsiskaitymas už praktiką: baigę praktiką studentai į katedrą pristato atsiskaitymo už praktiką (stažuotę) lapus ir individualius praktikos dienoraščius arba referatus bei atsiskaito katedroms, organizavusioms praktiką. Šalia rašytinės informacijos vyksta pokalbis su praktikos vadovu universitete.

4.4. Studentų praktika Šiaulių universitete

Socialinių mokslų fakulteto Viešojo administravimo katedros studentų praktika yra organizuojama panašiai kaip ir kituose universiteto padaliniuose. Šiaulių universiteto praktikos organizavimo tvarka patvirtinta 2009 m. liepos 2 d. atskiru rektoriaus įsakymu Nr. V-409.

Šiuo metu nėra jokios Viešojo administravimo katedros parengtos specialios studentams metodinės priemonės, kuri galėtų padėti susiorientuoti jos organizavimo ar praktikos ataskaitos rengimo procese.

Skirtingai nei kituose universitetuose rektoriaus įsakyme pateikiamas praktikos apibrėžimas. „*Praktika – tai dėstytojų ir (arba) praktikos vadovų vadovaujamos studijos, kurių metu studento dalykinė ir profesinė kompetencija išbandoma bei tobulinama profesinėje veikloje*“.

Praktikos tikslas – įtvirtinti teorines žinias praktikoje bei įgyti konkretaus darbo įgūdžių. **Praktikos apimtis:** jai skiriama 400 akademinų valandų (10 kreditai). Praktiką studentas anksčiau atlikdavo 6 semestre, bet nuo sekančių metų numatyta, kad tvarka keisis ir ji bus atliekama 8 semestro metu.

Praktikos vieta: Dažniausiai studentai praktiką atlieka savivaldybėse, SODROJE, Valstybinėje mokesčių inspekcijoje, nevyriausybinėse organizacijose. nerekomenduojama praktiką atlikti verslo sektoriuje, nebent tai siejasi su viešo ir privataus partneryste (VPP).

ŠU yra keletas asmenų susijusių su studentų praktika: Universiteto praktikos vedėjas, fakulteto praktikos koordinatorius, grupės praktikos vadovas, dalyko praktikos vadovas bei tutorius. Šiaulių universiteto administracijoje Studijų skyriaus Praktikos darbo grupės vedėja atsakinga už praktikų organizavimą visame universitete. *Fakultete yra praktikos koordinatorius*, kuris išmano praktikų specifiką ir teikia pagalbą studentams, grupių ir dalyko praktikos vadovams praktikos valdymo klausimais. Socialinių mokslų fakultete tas pareigas atlieka Regioninės integracijos prodekanas.

Grupės praktikos vadovas – katedros paskirtas dėstytojas, dėstantis konkrečioje studijų programoje ir atsakingas už grupės praktinės veiklos koordinavimą, dalyko praktikos vadovų ir priimančios institucijos praktikos vadovų (mentorių) veiksmų derinimą. Fakulteto praktikos koordinatoriaus ir grupės praktikos vadovo funkcijas gali atlikti vienas asmuo. *Dalyko praktikos vadovas* – katedros paskirtas dėstytojas, atsakingas už dėstomų dalykų žinių taikymą praktinėje veikloje. Grupės praktikos vadovo ir dalyko praktikos vadovo funkcijas gali atlikti tas pats dėstytojas. Ir galiausiai *tutorius* – praktikos priežiūrą vykdomantis Universiteto dėstytojas, t. y. fakulteto praktikos koordinatorius, grupės praktikos vadovas, dalyko praktikos vadovas. *Mentorius* – institucijos, kurioje studentas atlieka praktiką, kompetentingas darbuotojas, vadovaujantis studento praktikai.

Rektoriaus įsakyme labai konkrečiai nurodyta kokios yra kiekvieno iš praktikos vadovų pareigos. Atskirai galima pažymėti kokios funkcijos numatytos mentoriumi. **Priimančiosios institucijos praktikos vadovas** padeda studentui integruotis į instituciją, įgyvendinti praktikos programą, koordinuoja studento veiklą institucijoje; teikia praktinę pagalbą institucijoje, padeda spręsti iškilusias problemas; vertina studento kompetencijas, numato jų tobulinimo kryptis ir būdus; vykdo studento praktikos apskaitą; bendradarbiauja su Universiteto praktikos vedėju, praktiką atliekančio studento grupės ir dalyko praktikos vadovais, informuoja juos apie studento praktikos drausmės pažeidimus; pagal galimybę dalyvauja praktikos aptarimuose, studijų programų vertinimuose, organizuojamose apklausose dėl Universiteto studijų kokybės gerinimo.

Skiriami keli praktikos atlikimo etapai: 1) praktikos vietos paieška ir studentų informavimas apie ją; 2) praktikos stebėjimas ir kontrolė, 3) praktikos vertinimas, 4) praktikos apskaita.

Studentas gali pats pasirinkti praktikos atlikimo vietą, o nepasirinkus, praktikos vadovas universitete savo nuožiūra skiria praktikos atlikimo vietą. **Universitete sudarytas bendras sąrašas institucijų**, su kuriomis sudarytos bendradarbiavimo sutartys, ir **kuriose studentai gali atlikti praktiką** (jis skelbiamas universiteto svetainėje). Dirbantys studentai gali praktiką atlikti savo darbovietėje, jei jų pareiginiuose nuostatuose įtvirtintos darbo funkcijos yra tiesiogiai susijusios su esamu studento studijų krypties pobūdžiu. Praktika gali būti atliekama ne Šiaulių mieste ar net už Lietuvos ribų.

Skirtingai nei kituose universitetuose yra numatyta, kad **praktika turi vykti institucijose, atitinkančiose tam tikrus reikalavimus:** turinčiose pakankamą materialinę bazę, galinčiose

užtikrinti kokybišką vadovavimą praktikai, suderinti praktinio ir teorinio studijų integravimo galimybes.

Praktikos atlikimas įforminamas pasirašant studento nukreipimą ir 3-imis egzemplioriais pasirašytą praktinio mokymo sutartį. Prieš tai pravedamas studentams instruktažas. Rektoriaus įsakyme akcentuojama, kad praktikos tikslas, uždaviniai ir individualios užduotys turi būti orientuotos į praktikos rezultata.

Studentas prieš išvykdamas į praktiką gauna **praktikos programą** (atmintinė, instrukcija, nuostatai). Tai katedros parengtas dokumentas, kuriame nurodomas praktikos tikslas, pobūdis, uždaviniai, praktikos atlikimo laikas, eiga, užduotys, numatomi praktikos rezultatai, pagrindiniai vertinimo kriterijai, praktikos ataskaitos parengimo reikalavimai.

Studentas, atvykęs į praktikos vietą, su įstaigos vadovu aptaria praktikos atlikimo galimybes ir abiem šalim sulygius pasirašomi visi reikalingi dokumentai, suderinamas preliminarus praktikos vykdymo planas. Praktikos metu studentas privalo laikytis įmonės vidaus tvarkos ir kitų reglamentuotų taisyklių.

Praktikos stebėjimas ir kontrolė pavesti universiteto praktikos vedėjui, fakulteto koordinatoriui, grupių praktikos vadovams, mentoriui.

Praktikos metu studentas parengia praktikos atlikimo ataskaitą. Studentas, praktikos metu privalo laikytis praktikos programos. Neįvykdęs praktikos programos arba gavęs neigiamą įvertinimą, studentas gali individualiai kartoti praktikos kursą laisvu nuo paskaitų metu arba derinti praktikos atlikimą su studijomis, *sumokėjęs nustatytą mokestį už dalyko kartojimą*. Mokėti nereikia tuo atveju, jei praktikos atlikimas atidėtas dėl ligos ar kitų svarbių priežasčių.

Praktikos ataskaitos vertinimas. Baigęs vykdyti praktiką, studentas grupės praktikos vadovui universitete pateikia: praktikos programoje nurodytus dokumentus (dienoraštis, ataskaita, mentoriaus atsiliepimas). Studento praktiką vertina ir galutinį pažymį rašo grupės praktikos vadovas, remdamasis dalyko praktikos vadovų ir praktikos vadovo institucijoje vertinimais. Praktika vertinama kaupiamojo balo sistema (bet ji nedetalizuojama).

ŠU rektoriaus įsakyme nurodyta, kad tiesioginis darbas institucijoje praktikos metu sudaro 6 val. per dieną, likusios valandos skirtos studento pasiruošimui praktikai, ataskaitos parengimui ir atsiskaitymui už praktiką. Studentams už praktiką nėra mokama, visiems minėtiems universiteto praktikos vadovams vadovavimas praktika įskaičiuojamas į pedagoginio darbo krūvį.

Įdomu pažymėti, kad **numatytas tam tikras atlygis mentoriui už vadovavimą studento praktikai**. Tai gali būti atlyginama mokymais, seminarais, kursais Šiaulių universiteto Tęstinių studijų institute; institucijoms, su kuriomis nuolatos bendradarbiaujama praktikų klausimais, pagal galimybes leidžiama pasinaudoti Universiteto transportu, patalpomis jų darbuotojų kvalifikacijai kelti.

4.5. Studentų praktika Kauno technologijos universitete

Socialinių mokslų fakulteto Viešojo administravimo katedros pagrindinių studijų programoje praktika yra privaloma studijų proceso dalis. Siekiant užtikrinti vykdomų studijų programų kokybę KTU Socialinių mokslų fakulteto Viešojo administravimo katedra išleido metodines priemones, kurios yra parengtos vadovaujantis priimtais teisės aktais ir kuriose yra detalai aprašyta praktikų organizavimo tvarka tose katedrose.

Praktikos tikslas – sudaryti studentams galimybes studijų metu įgytas teorines žinias, pažintinius ir perkeliamuosius gebėjimus taikyti praktikoje, analizuoti, kaip atliekamos konkrečios viešojo sektoriaus įstaigos veiklos funkcijos, dalyvauti sprendžiant praktines problemas ir teikiant administracines paslaugas, planuoti, organizuoti, koordinuoti ir kontroliuoti individualią veiklą. Skirtingai nei kituose universitetuose *pabrėžiama, kad studento praktika – viena iš Universiteto ir viešojo sektoriaus įstaigų bendradarbiavimo formų*. Numatyti net 5 praktikos uždaviniai vienas jų sietinas su bakalauriniam darbui reikalingos informacijos rinkimu.

Praktikos apimtis: jai skiriama 480 akademinų valandų. KTU pasirinkta 12 kreditų (3 mėnesių) apimties praktika. **Praktikų laikas.** Dieninio skyriaus studentams – ketvirtojo kurso pavasario semestre (vasario-balandžio mėnesiais); neakivaizdinio skyriaus studentams – penktojo kurso rudens semestre (rugsėjo-lapkričio mėnesiais).

Studentų praktikos organizavimo ir rezultatų vertinimo procesas **apima šiuos etapus:**

- informacijos apie praktiką suteikimas;
- praktikos vietos parinkimas, derinimas su priimančiąja įstaiga ir tvirtinimas;
- praktikos eigos priežiūra;
- praktikos ataskaitos vertinimas.

Bendrąją informaciją apie praktiką studentams teikia Viešojo administravimo katedros vedėjo paskirtas dėstytojas– Praktikos koordinatorius. Praktikos vietos parinkimo bei konkrečius praktikos užduočių bei jų vykdymo klausimus studentas turi derinti su Viešojo administravimo katedros vedėjo paskirtu praktikos vadovu, kuris kartu yra ir baigiamojo bakalauro darbo vadovas. Prieš studentams išvykstant į praktikos vietą, praktikos užduotis (programą) praktikos vadovas įrašo į studento praktikos pažymėjimą.

Praktikos vietos parinkimas, derinimas su priimančiąja organizacija ir tvirtinimas. Studento praktikos vieta parenkama atsižvelgiant į baigiamojo bakalauro darbo tematiką, studento norus ir galimybes. Rekomenduojama praktiką atlikti centrinėse ir teritorinėse valstybės valdymo ir administravimo įstaigose, savivaldybių administracijose, viešosiose įstaigose, nevyriausybinėse organizacijose, asociacijose. Nerekomenduojama praktiką atlikti privačiose, pelno siekiančiose organizacijose, taip pat politinių partijų būstinėse bei joms atstovaujančiose visuomeninėse organizacijose.

Neakivaizdinio skyriaus studentai, dirbantys viešojo administravimo įstaigose, gali atlikti praktiką tose įstaigose. Studentams, dirbantiems pelno siekiančiose arba politinėse organizacijose, rekomenduojama praktiką atlikti viešojo administravimo įstaigose. Nesant tokių galimybių, galima praktika ir kitose viešojo sektoriaus organizacijose, tačiau praktikos užduotys turi būti susijusios su viešojo administravimo tematika.

Prašymus dėl studentų praktikos centriniams valdžios įstaigoms ir savivaldybėms teikia Viešojo administravimo katedros vedėjas. Parenkant kandidatus praktikai centrinės valdžios įstaigose, atsižvelgiama į studentų pažangumo vidurkį.

Suderinus su praktikos vadovu (bakalauro darbo vadovu) praktikos vietą, studentas apie tai turi informuoti katedros Praktikos koordinatorių. Remiantis šia informacija, rašomi oficialūs laišukai – prašymai numatomų praktikos vietų įstaigų vadovams dėl praktikantų. Gavus priimančiosios įstaigos sutikimą, kiekvienam studentui rengiama *Studento praktinio mokymo sutartis*. Sutartis sudaroma trimis egzemplioriais. Studentai, savo iniciatyva susiradę praktikos vietą, Praktikos koordinatoriui taip pat turi pateikti visą reikalingą informaciją.

Praktikos eigos priežiūra. Prieš studentams išvykstant į praktikos vietą, praktikos užduotis (programą) praktikos vadovas įrašo į Studento praktikos pažymėjimo atitinkamą skiltį. Studento praktiką įstaigoje prižiūri ir kontroliuoja Įstaigos paskirtasis praktikos vadovas. Universiteto Praktikos koordinatorius arba praktikos vadovas (bakalauro baigiamojo darbo vadovas) turi teisę susisiekti su Įstaigos paskirtuoju studento praktikos vadovu ir gauti informaciją apie praktikos eigą. **Reikalaujama, kad studentas vieną kartą per mėnesį atvyktų pas Universiteto praktikos vadovą ir atsiskaitytų už atliktas užduotis.** Universiteto Praktikos koordinatorius arba praktikos vadovas (bakalauro baigiamojo darbo vadovas) turi teisę susisiekti su Įstaigos paskirtuoju studento praktikos vadovu ir gauti informaciją apie praktikos eigą.

Praktikos ataskaitos rengimas ir vertinimas. Įstaigos praktikos vadovas atitinkamoje *Pažymėjimo* dalyje turi įvertinti studento darbą praktikos laikotarpiu: jo darbštumą, savarankiškumą, iniciatyvumą, komunikabilumą, techninį įgudimą, darbų kokybę ir pan. Apibendrintai tai vertinama dešimties balų sistemoje. Studentams parengtuose metodiniuose nurodymuose detalizuojama kokia turi būti praktikos ataskaitos apimtis – iki 30 p. ir kokios jos

struktūrinės dalys. *Studentai ataskaitoje gali nurodyti kaip gali būti tobulinama studentų praktika.*

Anksčiau katedroje buvusi praktikos viešo gynimo praktika buvo pakeista kita. Dabar praktikos ataskaitą vertina ir galutinį pažymį rašo Universiteto praktikos vadovas, atsižvelgdamas į Įstaigos paskirto praktikos vadovo vertinimą bei studento pristatytą praktikos pažymėjimą (lyg ir dienraštis kur rašomos konkrečios užduotys ir atlikti darbai).

Priedas Nr. 5 Apklausos, vykdytos 2010.11.15-25 Lietuvos savivaldybėse, respondentų pareigos

Ukmergės rajono savivaldybės administracijos Bendrasis skyrius, vedėja
Radviliškio rajono savivaldybės administracijos Bendrųjų reikalų skyrius, vedėja
Plungės rajono savivaldybės administracijos Strateginio planavimo ir investicijų skyrius vyr. specialistė
Jurbarko rajono savivaldybės kontrolierė
Palangos miesto savivaldybės administracijos Kultūros skyrius, specialistas
Panevėžio miesto savivaldybės administracijos Personalo skyrius, vedėja
Šiaulių miesto savivaldybės administracijos Personalo skyrius, vedėja
Telšių miesto savivaldybės administracijos Bendrasis skyrius, vedėja
Alytaus miesto savivaldybės Švietimo skyrius, vyr. referentė
Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Finansų valdymo ir apskaitos departamentas
Apskaitos skyrius Finansavimo poskyris, vedėja
Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Finansų valdymo ir apskaitos departamentas Europos Sąjungos projektų koordinavimo skyrius, vedėjas
Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Personalo skyrius Etikos ir nusižengimų tyrimų poskyris, vedėjas
Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Personalo skyrius Etikos ir nusižengimų tyrimų poskyris, vyr. specialistė
Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Personalo skyrius, vyriausioji specialistė
Kauno miesto savivaldybės administracija Bendrųjų reikalų departamentas, direktorius
Kauno miesto savivaldybės administracija Bendrųjų reikalų departamentas, vyr. specialistė

Priedas Nr. 6. KTU Studento praktinio mokymo sutartis

ĮREGISTRUOTA

.....
(Registracijos vieta)

.....
(Atsakingo asmens pareigos)

.....
(Atsakingo asmens vardas, pavardė ir parašas)

.....
(Registracijos data ir numeris)

STUDENTO PRAKTINIO MOKYMO SUTARTIS

20 m. d. Nr.

.....
(Sudarymo vieta)

Kauno technologijos universitetas (toliau – Universitetas),
atstovaujamas .....

....., veikiančio pagal
rektorius 2006 m.

(Vardas, pavardė, pareigos)
lapkričio 27 d. įsakymą Nr. A-782,

.....
(Įmonės ar įstaigos, priimančios atlikti praktiką, pavadinimas)
(toliau – įmonė arba įstaiga), atstovaujama

.....
(Vardas, pavardė, pareigos)
veikiančio pagal

....., bei
Viešojo administravimo studijų ..... kurso studentas (-ė)

.....
(Studijų programos pavadinimas, studento vardas, pavardė,
asmens kodas arba gimimo metai,

.....
nuolatinės gyvenamosios vietos adresas)
vadovaudamiesi Lietuvos Respublikos teisės aktais, sudaro šią
sutartį:

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Ši sutartis sudaroma visam praktikos įmonėje arba įstaigoje (toliau – praktika) laikotarpiui.
2. Studentas atlieka praktiką, numatytą studijų programoje, pagal su įmone arba įstaiga suderintą praktikos programą (1 priedas).
3. Ši sutartis per 30 dienų nuo jos sudarymo dienos įregistruojama Universiteto nustatyta tvarka.

II. UNIVERSITETO TEISĖS IR ĮSIPAREIGOJIMAI

4. Universitetas įsipareigoja:

4.1. užtikrinti studento, siunčiamo atlikti praktiką, būtiną praktikai teorinį ir praktinį pasirengimą;

4.2. kontroliuoti studento praktikos eigą ir prireikus kartu su įmonės arba įstaigos atsakingais darbuotojais operatyviai spręsti iškilusias problemas, suteikiant studentui reikalingą pagalbą;

4.3. ne vėliau kaip prieš 10 dienų iki praktikos pradžios suderinti su įmone ar įstaiga siunčiamų studentų praktikos atlikimo užduotis;

4.4. pateikti įmonei ar įstaigai siunčiamų atlikti praktiką studentų gyvenimo aprašymus (CV);

4.5. skirti praktikos vadovą – aukštosios mokyklos dėstytoją.

5. Universitetas turi teisę atšaukti studentą iš praktikos, jeigu:

5.1. įmonė arba įstaiga studento praktikai nesuteikia praktikos atlikimo vietos pagal studijų programą;

5.2. studentas padaro praktikos drausmės pažeidimus;

5.3. studentas yra naudojamas vien tik nekvalifikuotam darbui atlikti;

5.4. įmonėje neužtikrinami saugos ir sveikatos darbe reikalavimai.

III. ĮMONĖS ARBA ĮSTAIGOS TEISĖS IR ĮSIPAREIGOJIMAI

6. Įmonė arba įstaiga įsipareigoja:

6.1. suteikti studentui praktinio mokymo vietą .....,
(praktinio mokymo vietos pavadinimas)

aprūpinti jį praktinio-gamybinio mokymo užduotimis, šioms užduotims vykdyti reikiama dokumentacija, vengti studento atitraukimo nuo praktinio mokymo užduočių vykdymo;

6.2. užtikrinti, kad studentui būtų paskirtas praktikos vadovas iš kvalifikuotų darbuotojų (arba valstybės institucijos valstybės tarnautojų), turinčių ne mažesnę kaip 3 metų atitinkamo darbo stažą;

6.3. organizuoti būtinus darbuotojų saugos ir sveikatos bei priešgaisrinės saugos instruktažus;

6.4. vadovaujantis įmonėje ar įstaigoje veikiančiais nuostatais arba papildomu įmonės ar įstaigos ir Universiteto susitarimu dėl darbo tvarkos ir sąlygų, užtikrinti studentui darbuotojų saugos ir sveikatos bei higienos normas atitinkančias darbo sąlygas; esant reikalui aprūpinti studentą praktikai atlikti būtinais darbo įrankiais, darbo drabužiais ir darbo avalyne, kitomis asmeninėmis ir kolektyvinėmis darbuotojų saugos ir sveikatos priemonėmis teisės aktuose nustatyta tvarka;

6.5. vykdyti studento praktikos apskaitą (žymėti praktinio mokymo dienyne praktikos pradžią, eigą ir jos baigimo laiką), pasibaigus praktikai pateikti charakteristiką bei praktikos įvertinimą;

6.6. informuoti Universitetą apie praktikos drausmės pažeidimus, studento neatvykimą į praktiką.

7. Įmonė arba įstaiga turi teisę leisti studentui savarankiškai, be praktikos vadovo pagalbos, atlikti jam pavestas funkcijas gaminant prekinę produkciją arba teikiant mokamas paslaugas tik tais atvejais, jeigu įmonė arba įstaiga sudaro su studentu laikiną darbo sutartį teisės aktu nustatyta tvarka.

IV. STUDENTO TEISĖS IR ĮSIPAREIGOJIMAI

8. Studentas įsipareigoja:

8.1. sistemingai ir stropiai vykdyti praktinio mokymo užduotis; neatvykus į praktiką įmonėje arba įstaigoje, nedelsiant pranešti apie tai praktikos vadovui, nurodant priežastį, o ligos atveju – pateikti gydytojo pažymą;

8.2. laikytis įmonės, įstaigos nuostatų (įstatų) ir darbo tvarkos taisyklių, laikyti paslapyje įmonės ar įstaigos komercines ir kitas paslaptis, jei praktikos metu gaus slaptų ar nepageidaujamų platinti duomenų bei techninių dokumentų;

8.3. tausoti įmonės arba įstaigos turtą, už padarytą materialinę žalą atsakyti įstatymų nustatyta tvarka;

8.4. laikytis saugos darbe ir priešgaisrinės apsaugos taisyklių reikalavimų;

8.5. parengti praktikos ataskaitą.

9. Studentas turi teisę:

9.1. gauti iš Universiteto praktikos programos kopiją bei visą informaciją, susijusią su praktikos atlikimu;

9.2. gauti iš įmonės ar įstaigos praktikos užduotį (užduotis), darbuotojų saugos ir sveikatos bei kitas praktikos atlikimui reikalingas priemones.

V. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

10. Ši sutartis gali būti pakeista tik rašytiniu visų šalių susitarimu. Sutarties pakeitimai yra neatsiejama šios sutarties dalis.

11. Ši sutartis gali būti nutraukiama:

11.1. jei studentas pašalinamas iš aukštosios mokyklos teisės aktų nustatyta tvarka;

11.2. jei studentas šiurkščiai pažeidžia įmonės, įstaigos nuostatus (įstatus) ir darbo tvarkos taisykles;

11.3. šalių susitarimu.

12. Sutarties šalis praneša kitoms sutarties šalims apie sutarties nutraukimą ne vėliau kaip prieš 3 dienas.

13. Visi ginčai, kurių sutarties šalys negali išspręsti geranoriškai ir susitarus, sprendžiami Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka.

14. Ši sutartis įsigalioja nuo 20__ m. _____ dienos ir galioja iki praktikos atlikimo ir visų kitų įsipareigojimų pagal šią sutartį įvykdymo.

15. Ši sutartis sudaryta trim egzemplioriais, turinčiais vienodą teisinę galią, po vieną kiekvienai sutarties šaliai.

ŠALIŲ REKVIZITAI

Universitetas	Įmonė arba įstaiga	Studentas
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
Papildomai nurodoma:		
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
(Universiteto paskirto praktikos vadovo vardas, pavardė, telefono numeris)	(Praktikos vadovo vardas, pavardė, telefono numeris)	(studento telefono numeris)

ŠALIŲ PARAŠAI

.....

.....
(Universitetas)

...
(įmonė arba
įstaiga)

.....
(studentas)

Priedas Nr. 7. Guidelines of the semi-structured interview with representatives of non-Lithuanian universities and colleges

We look only at the experiences of the BA (and lower) level education (2 or 3 year long studies for the college diploma degrees included)

1. Does your university have a system of creating internship places on a structural basis? Or does your university rather has unsystematic numerous links with public organizations and you use them to help students find placements?

2. What about professional education institutes (colleges), do they organize students' internships on a more structural basis?

3. As to your university experience with students' internships in local organizations and municipalities, could you please specify the following issues?

a) How long (in days) and big (in credits, compared to the overall sum of credits in the BA program) are students' internships.

Is there any variation between specializations, years...?

b) What tasks usually the students are given to perform in their "practice organizations"

c) How students' internships are evaluated/ graded?

d) Do mentors from the "practice organizations" have a say in students' evaluation or is it only university business?

e) Is there any public presentation/ defence of students' internship experiences in their "practice organization"/ university?

f) Do students receive grades for their internships?

g) has each student a university assigned supervisor (lecturer) of his/her internship OR it is rather a university administrator (referent of the chair) who administers the internships

Eventually, how these university assigned supervisors are remunerated for their job (outside the classroom)

h) How the choice of students' "practice organization" is being made?

Is it primarily student's responsibility?

Do local organizations, municipalities have some data base of the internships they would be interested to conduct with universities?

How much the placement depends on student' supervisor at the university individual (professor's personal research interest, ties, local engagements)?

Thank you in advance for your answers and comments.

Sincerely your,
Irmina Matonyte
Kaunas, 2010.11.15

Priedas Nr. 8. Lentelių sąrašas

1.1. lentelė. Aukštųjų mokyklų ir savivaldybių partnerystės per studentų praktikas matrica naudos ir atsakomybės požiūriu.....	5
1.2. lentelė. Praktikų rūšys.....	8
1.3. lentelė. Praktikos vadovui – mentoriui būtinų gebėjimų aprašas.....	11
2.1. lentelė. Viešojo administravimo bakalauro studijų programų Lietuvoje studentų praktikų lyginamoji analizė.....	29
2.2. lentelė. Savivaldybėse praktikas atliekančių studentų pasiskirstymas pagal studijos pakopą ir studijų metus.....	32
2.3. lentelė. Pagrindinės problemos, su kuriomis susiduria savivaldybės, įgyvendindamos studentų praktikas.....	34
2.4. lentelė. Svarbiausi universiteto studentų praktikos tikslai (ekspertų atsakymų dažniai).....	38
2.5. lentelė. Universitetų studentams praktikos savivaldybėje metu iškylančios problemos (ekspertų atsakymų dažniai).....	40
2.6. lentelė. Universitetams studentų praktikos savivaldybėje metu iškylančios problemos (ekspertų atsakymų dažniai).....	40
2.7. lentelė. Svarbiausi kolegijų studentų praktikos tikslai (kolegijų ekspertų atsakymų dažniai).....	42
2.8. lentelė. Kolegijų studentams praktikos savivaldybėje metu iškylančios problemos (kolegijų ekspertų atsakymų dažniai).....	43
2.9. lentelė. Kolegijoms studentų praktikos savivaldybėje metu iškylančios problemos (kolegijų ekspertų atsakymų dažniai).....	44
3.1. lentelė. Praktikos organizavimas Vokietijos Ruhr universitete, Bochume.....	47
3.2. lentelė. Praktikos organizavimas Vokietijos Leibniz universitete, Hanoveryje.....	48
3.3. lentelė. Praktikos organizavimas Vokietijos Potsdamo universitete.....	49

Priedas Nr. 9. Paveikslų sąrašas

1.1. pav. Studento praktikos vietoje užmezgami santykiai.....	10
2.1. pav. Kiek studentų per vienerius mokslo metus katedra nukreipia į praktikas savivaldybėse arba jų prižiūrimose organizacijose?.....	37
2.2. pav. Kiek studentų per vienerius mokslo metus katedra nukreipia į praktikas savivaldybėse arba jų prižiūrimose organizacijose?.....	41

LITERATŪRA

1. *Atskirų Vokietijos žemių aukštojo mokslo įstatymai.* (2010). <http://www.kmk.org/dokumentation/rechtsvorschriften-und-lehrplaene-der-laender/uebersicht-hochschulgesetze.html>.
2. *Baltoji knyga. Profesinis rengimas.* (1998). Vilnius: LR Švietimo ir mokslo ministerija, LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija.
3. Bartusevičienė L. (2009). Bendradarbiavimo su organizacijomis patirtis organizuojant socialinio darbo studentų praktiką. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai*, Nr. 3 (1), p. 67-76.
4. Bleiklie I., Hostaker R., Vabo A. 2000 *Policy and Practice in Higher Education. Reforming Horwegian Universities*, London and Philadelphia, Jessica Kingsley Publishers.
5. Bogason P., Brans M. 2008, Making public administration teaching and theory relevant. *European Political Science*, No 7, p. 84-97.
6. *Bolonijos procesas 2020 – Europos aukštojo mokslo erdvė naujajame dešimtmetyje.* (2009). http://www.smm.lt/t_bendradarbiavimas/docs/bp/2009.05.11%20Bolonijos%20ministry%20konferencija%20Leuven%202009%204.pdf.
7. Craig J., Hale S. (2008). Implementing problem-based learning in politics. *European Political Science*, No 7, p. 165-174.
8. Europos Komisija. Europos Sąjunga Lietuvoje. (2009). *Informacija apie stažuotės sąlygas Europos Komisijos atstovybėje Lietuvoje.* http://ec.europa.eu/lietuva/news_hp/stazuote_atstovybeje/22012009_stazuotes_lt.htm#ftn1.
9. Europos Komisijos 2005 m. kovo 2 d. sprendimas C(2005)458. (2005). *Europos Komisijos stažuotčių programos taisyklės.* http://ec.europa.eu/stages/rules/rules_lt.pdf.
10. Heffernann K. (Ed.). (2001). *Fundamentals of Service Learning Course Construction*, Campus Compact, the Ford Foundation.
11. Hochschulrahmengesetz. (1996). *Ein Service des Bundesministeriums der Justiz in Zusammenarbeit mit der juris GmbH*, aktuali redakcija 2007. <http://bundesrecht.juris.de/hrg/>.
12. *IASTE programa.* (2010). Kauno technologijos universitetas. http://www.ktu.lt/lt/tarptautiniai_rysiai/tarptautines_programos/iaeste_programa.asp.
13. Jacobsson, B. (ed.). (2010). *The European Union and the Baltic States. Changing forms of governance*, London and New York, Routledge.
14. Jurkuvienė R., Butrimavičienė S. (2009). Socialinio darbuotojo patirtis mokomosios praktikos procese. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai*, Nr. 3 (1), p. 45-66.
15. Kondratavičienė V., Sajienė L. (2007). Praktinio mokymo realioje darbo vietoje modernizavimo vertinimas: studentų požiūrio tyrimas. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*, Nr. 13, p. 102-113.
16. Latonaitė Z., Liumienė A. (2006). Praktikos vadovo vaidmuo, motyvuojant studentus profesinei veiklai. *Profesinės studijos: teorija ir praktika*, Nr. 2, p. 11-17.
17. *Leibniz Universität Hannover, Department of political science.* (2010). <http://www.ipw.uni-hannover.de/786.html>.
18. Lietuvos Respublikos aukštojo mokslo įstatymas. (2000). *Valstybės žinios*, Nr. 27-715.
19. Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas. (2009). *Valstybės žinios*, Nr. 54-2140.
20. Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro įsakymas Nr. 3-527 Lietuvos Respublikos aukštųjų mokyklų studentų praktikos atlikimo Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerijoje tvarkos aprašas. (2010). *Studentų praktika.* http://www.transp.lt/lt/veikla/konkursai_i_valstybes_tarnyba/studentu_praktika.

21. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2000 m. spalio 26 d. įsakymas Nr. 1326 *Dėl nuosekliųjų studijų programų nuostatų patvirtinimo.* (2000). http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=111930.
22. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2004 m. kovo 26 d. įsakymas Nr. ĮSAK-432 *Dėl studento praktinio mokymo sutarties.* (2004). *Valstybės žinios*, Nr. 52-1758.
23. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas. (2004). Dėl studento praktinio mokymo sutarties. *Valstybės žinios*, Nr. 52-1758.
24. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas. (2005). Dėl bendrųjų reikalavimų studijų programoms. *Valstybės žinios*, Nr. 93-3461.
25. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas. (2007). Dėl studijų kryptų reglamentų patvirtinimo. *Valstybės žinios*, Nr. 28-1044.
26. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas. (2010). Dėl rekomendacijų antrosios pakopos studentų papildomoms praktikoms patvirtinimo. *Valstybės žinios*, Nr. 48-2359.
27. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. (1991). *Valstybės žinios*, Nr.23-593.
28. Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministro įsakymas. (2006). Dėl studentų praktikos. *Valstybės žinios*, Nr.24-809.
29. Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministro įsakymas. (2010). Dėl studentų praktikos atlikimo Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijoje ir praktikos ir stažuotų atlikimo Lietuvos Respublikos diplomatinėse atstovybėse, konsulinėse įstaigose ir atstovybėse prie tarptautinių organizacijų. *Valstybės žinios*, Nr. 23-1100.
30. Matikovienė J. (2009). Studento praktikos procesas ir praktikos vieta. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai*, Nr. 3 (1), p. 105-115.
31. Mažeikis G. (2007). *Kompetencijų ugdymo sistema taikant kooperuotų studijų metodą*, Šiauliai, VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
32. McMahan U., Quinn U. (1995). Maximizing the hospitality management student work placement experience: a case study. *Education & Training*, Vol. 37, No. 4, p. 13–17.
33. *Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija* (2004). Patvirtinta švietimo ir mokslo ministro ir socialinės apsaugos ir darbo ministro 2004 m. kovo 26 d. įsakymu Nr. ISAK - 433/A1-83. http://www.google.lt/#hl=lt&source=hp&biw=1276&bih=848&q=Mokymosi+vis%C4%85+gyvenim%C4%85+u%C5%BEtikrinimo+strategija+&btnG=Google+Paie%C5%A1ka&aq=f&aqi=&aql=&oq=&gs_rfai=&fp=e21d2873f0ddc720.
34. *Mokslo ir studijų reforma.* (2010). <http://www.programa2015.lt/index.php/lt/p/mokslo-ir-studiju-reforma>.
35. Monkevičienė O., Ladišienė M. (2007). Pradedančio dirbti pedagogo ir studento praktinio konsultavimo ypatumai. *Pedagogika*, Nr. 86, p. 36-43.
36. Monkevičienė O., Stankevičienė K. (2007). Mokymo praktikos vadyba: mentoriavimo kompetencijos. *Pedagogika*, Nr. 85, p. 61-67.
37. Nedinskas E. (2009). Būsimųjų teisėsaugos pareigūnų mokomoji praktika edukacinis aspektas. *Vadyba*, Nr. 14 (2), p. 113-118.
38. Nyden P. (2003). Partnership fro Collaborative Action Research// Jacoby B (Ed.) *Building Partnerships for Service-learning*, San- Francisco, Jossey-Bass.
39. Oxford dictionary of education (2009). (Ed. S. Wallace). Oxford: Oxford University Press.
40. Petkevičienė J. (2005). Studentų praktinės veiklos organizavimas praktinio mokymo firmoje „Miglė“. http://www.e-library.lt/resursai/Mokslai/VIKO/EKF_050420/EKF_050420_13.pdf.
41. Petravičienė Z. (2004). Slaugytojų praktinio profesinio mokymo kokybės gerinimo galimybės. Tarptautinė konferencija „Slaugos studijų skaidrumas integruojantis į Europos

- erdvę“, p. 38-45. http://www.e-library.lt/resursai/Mokslai/VIKO/SPF_040422/SPF_040422_11.pdf.
42. Praktika JTVP. (2009). *Praktika JTVP*. http://www.undp.lt/index.php?page=praktika-jtvp&hl=lt_LT.
43. *Praktika pagal ERASMUS programą*. (2010). http://www.ktu.lt/lt/tarptautiniai_ryšiai/tarptautines_programos/erasmus/erasmus_praktika.asp.
44. *Ruhr Universität of Bochum. Public administration, local and regional politics*. <http://www.sowi.rub.de/studium/praktika/index.html.de>.
45. Shafer M. 2005. Purpose and Pedagogy: rethinking curriculum, courses and classroom practice. *Profesinis rengimas, tyrimai ir realijos*, Nr. 10, specialus leidinys, skirtas „Mokymuisi tarnaujant visuomenei“, p. 142-155.
46. Stankevičienė K. (2004). Pedagoginės praktikos modelis ir jo veiksmingumas edukologijos (ikimokyklinio ugdymo) studijos. *Pedagogika*, Nr. 73, p. 64-69.
47. Stažuotė Europos Komisijos atstovybės Lietuvoje. (2009). *Stazuotė atstovybėje*. http://ec.europa.eu/lietuva/documents/22012009_stazuotes_darbo_aprasymai.pdf.
48. *Studentų mobilumas: studijos, praktika*. (2007). <http://www.smpf.lt/index.php?id=556#studiju>.
49. *Studentų mokslinė praktika*. (2006). *Studentų mokslinė praktika*. http://www.smpraktika.lt/apie_projekta/.
50. *Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai. Bolonijos-Londono laikotarpis 1999-2007 m.* (2008). Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija.
51. *University of Potsdam, Faculty of economics and social sciences, faculty of public management*. http://www.uni-potsdam.de/wiso_dekanat/deutsch/Studium/Praktikumsbetreuung/Praktikumsrichtlinien.
52. Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus įsakymas. (2007). Dėl studentų praktikos. *Valstybės žinios*, Nr. 64-2485.
53. Večkienė N., Eidukevičiūtė J. (2009). Tutoriaus ir mentoriaus funkcijos socialinio darbo studentų mokomosios praktikos procese. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*, Nr. 17, p. 204-215.
54. *Vulcanus in Japan*. (2009). http://www.ktu.lt/lt/tarptautiniai_ryšiai/kita_parama/VULCANUS.asp.
55. Zdanevičius A. (2005). Service Learning as a Strategy for Citizenship Education. *Profesinis rengimas, tyrimai ir realijos*, Nr.10, specialus leidinys, skirtas „Mokymuisi tarnaujant visuomenei“, p. 134-141.
56. Žibėnienė G. (2005). Profesinės veiklos praktikos: kolegijos absolventų ir dėstytojų požiūris. *Mokslo taikomieji tyrimai Lietuvos kolegijose*, Nr. 2, p. 55-62. http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2005~ISSN_1822-1068.N_2.PG_55-62/DS.002.0.02.ARTIC.